ØKONOMI og POLITIK

Kvartalsskrift udgivet af Institutet for Historie og Samfundsøkonomi . 30. Årgang . Nummer 2 . 1956
København 1956

ØKONOMI OG POLITIK

30. ÅRGANG . NR. 2 . 1956

INDHOLD

STEN ERIK STRANDBERG: Folkpensioneringen i Sverige 93

PEDER HANSEN: Hollands 4. valg efter krigen og dets baggrund 106

ERIK RESKE-NIELSEN: Omvæltningen i fransk Nordafrika I. Tunis 113

Den internationale økonomiske situation 134

Den danske økonomiske situation 147

Europas voksende energibehov 161

Politisk kronik 169

KVARTALSSKRIFT UDGIVET AF
INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI
KØBENHAVN 1956

FORFATTERNE

STEN ERIK STRANDBERG: Jur. kand., förste byråsekreterare i Kgl. Pensionsstyrelsen, Stockholm. Medlem af redaktionen for tidsskriftet »Folkpensioneringen«.

PEDER HANSEN: Mag. art., udenrigspolitisk medarbejder ved »Berlingske Tidende«.

ERIK RESKE-NIELSEN: Lektor i den nyeste tids historie ved Aarhus universitet og leder af dets journalistkursus. Forfatter af »Spanien, Republik og Francostyre 1931–1948«.

Eftertryk uden tydelig kildeangivelse er ikke tilladt.

ØKONOMI OG POLITIK udkommer med et hefte i hvert kvartal. Årsabonnement 8 kr Enkelte hefter 2.50 kr. Abonnement kan tegnes i alle boglader og hos postvæsenet. Ansvarshavende redaktør docent POUL WINDING, Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, Sct. Peders Stræde 5, København K. Telefon: Palæ 5182. Ekspedition og abonnement sammesteds samt for boghandlernes vedkommende også gennem Danske Boghandleres Kommissionsanstalt.

Udsendt i boghandelen mandag den 20. august 1956.

Printed in Denmark. Aarhuus Stiftsbogtrykkerie.

FOLKPENSIONERINGEN I SVERIGE

S. E. STRANDBERG

Historiskt sett får uppkomsten av en statligt reglerad pensionsförsäkring i Sverige liksom i de flesta andra länder anses vara en följd av industrialismens genombrott och naturahushållningens fortlöpande avveckling under 1800-talet. I det gamla bondesamhället tog släkten och gården i allmänhet hand om vården och försörjningen av de gamla och sjuka; fattigvården, som i Sverige av gammalt är en kommunal angelägenhet, fick rycka in som ett komplement, då försörjningen ej kunde ordnas på detta sätt. För befolkningen i städerna och i synnerhet för industriarbetarna blev fattigvården i regel den enda form av försörjning som stod till buds, sedan den egna arbetsförmågan och de egna tillgångarna tagit slut.

Under senare hälften av 1800-talet började i Sverige liksom i åtskilliga andra länder kravet på en annan social hjälpform att göra sig gällande, en hjälpform som på ett bättre sätt kunde tillgodose de gamla och sjuka än fattigvården, som ofta ansågs vara en nedsättande och ovärdig form av försörjning. År 1884 väcktes för första gången i den svenska riksdagen ett mera genomarbetat förslag till en ålderdoms- och invaliditetsförsäkring, vilket förslag ledde till tillsättandet av den s.k. arbetarförsäkringskommittén för att utreda frågan. Under de följande årtiondena utarbetades flera förslag, varav ett föranledde regeringsproposition till 1895 års riksdag om införande av en allmän arbetarpensionering. Förslaget avvisades dock av riksdagen, men efter ny utredning togs frågan upp på nytt, och vid 1913 års riksdag antogs den första lagen om allmän pensionsförsäkring, som trädde i kraft den 1 januari 1914.

1913 ÅRS LAG

Under det att den danska lagen om ålderdomsunderstöd av år 1891 utgick från en prövning av understödsbehovet i varje enskilt fall, införde 1913 års svenska lag en obligatorisk försäkringsmässig pensionering, som ej blott innefattade åldringar utan även invalider. Försäkringen omfattade i princip alla svenska män och kvinnor, dock med undantag för statstjänstemän och vissa andra i offentlig tjänst anställda. Till sitt system

var försäkringen sammansatt av å ena sidan en livränteförsäkring grundad på obligatoriska avgifter och däremot svarande försäkringstekniskt uträknade pensioner och å andra sidan en av allmänna medel bekostad understödsverksamhet grundad på behovsprincipen.

Skyldighet att erlägga pensionsavgifter förelåg från 16 till 66 års ålder, och storleken av avgifterna bestämdes av den avgiftspliktiges inkomst enligt skattelagarna. För hela landet upplades ett centralt register över de avgiftspliktiga, där varje påförd och erlagd pensionsavgift redovisades. Med ledning av detta register uträknades den avgiftspension vederbörande var berättigad erhålla.

De inbetalade pensionsavgifterna samlades i en fond, pensionsförsäkringsfonden, som förvaltades av pensionsstyrelsen, det centrala ämbetsverk som hade hand om pensionsförsäkringen och som även förde registret över pensionsavgifterna. Fonden, numera benämnd folkpensioneringsfonden, steg successivt fram till 1939, då den uppgick till 787 miljoner kronor. Därefter har några nya avgifter icke tillförts fonden. Dess avkastning användes fortfarande som bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen.

Då de erlagda pensionsavgifterna efter våra begrepp var mycket små – från 3 till 33 kronor om året – blev även avgiftspensionerna obetydliga. Härtill kom att försäkringen först långt i framtiden kunde uppnå sin fulla verkan. En person, som fyllde 16 år under år 1914 och då började betala pensionsavgifter, var avgiftspliktig till och med år 1964 och först därefter kunde avgiftspensionerna utgå med högsta möjliga belopp.

Den försäkringsmässigt beräknade avgiftspensionen kompletterades som nämnts av ett av allmänna medel bekostat understöd. Detta s.k. pensionstillägg utgick efter behovsprövning i förhållande till pensionärens årsinkomst. Beloppet var ursprungligen högst 150 kr. för man och 140 kr. för kvinna, vilket från och med år 1922 höjdes till 225 kr. för man och 210 kr. för kvinna.

Rätten till pension inträdde vid varaktig oförmåga till arbete och senast vid fyllda 67 år, även om varaktig arbetsoförmåga då ännu icke var för handen. Dessa förutsättningar för rätt till pension har lagts till grund även för de senare lagstiftningarna om folkpension och gäller i huvudsak fortfarande.

År 1918 infördes s.k. barntillägg för pensionär med barn under 15 år. Barntillägget, som var behovsprövat, utgick ursprungligen med 102 kr. för varje barn.

I organisatoriskt hänseende handhades pensionsförsäkringen av lokala pensionsnämnder runt om i landet och över dessa av pensionsstyrelsen i Stockholm. Ansökningar om pension prövades i första hand av pensionsnämnderna, vilkas beslut dock alltid granskades av pensionsstyrelsen.

Organisationen äger fortfarande bestånd, ehuru beslutanderätten genom senare lagstiftning i viss mån decentraliserats från pensionsstyrelsen till de lokala nämnderna.

1913 års pensionsförsäkring var tänkt som en »hjälp till självhjälp«, d.v.s. de försäkrade skulle genom avgifterna tvingas att själva spara för framtiden. Genom det bidrag som tillsköts av allmänna medel avsåg man att bördan av de gamlas och invalidernas försörjning, som dessförinnan åvilat de enskilda och kommunerna, skulle bli jämnare fördelad. Så långt som att pensionsförsäkringen helt skulle kunna överta försörjningen av åldringar och invalider, var det knappast någon som vid denna tidpunkt avsåg eller ens kunde tänka sig som möjligt.

Ett år efter pensionsförsäkringslagens tillkomst utbröt det första världskriget. Pensionsförsäkringen, som tillkommit under de relativt lugna och gynnsamma ekonomiska förhållanden som rådde före 1914, började tillämpas i en tid av politisk och ekonomisk oro och fallande penningvärde. Härigenom kom försäkringen icke att få den betydelse på det sociala området som man hoppats och räknat med.

1935 ÅRS LAG

Efter förslag av en år 1928 tillsatt pensionsförsäkringskommitté antogs år 1935 en lag om folkpensionering, som ersatte 1913 års pensionsförsäkringslag. Även enligt den nya lagen bestod pensionssystemet dels av en grundpension, som stod i viss relation till erlagda pensionsavgifter, dels av en av allmänna medel helt bekostad behovsprövad påbyggnad (tilläggspensionen). Skillnaden i förhållande till den äldre lagen var framför allt den att staten genom anslag av skattemedel i väsentlig grad bidrog även till grundpensionerna, varför det försäkringsmässiga momentet till stor del försvann (vilket var orsaken till att beteckningen pensionsförsäkring utbyttes mot folkpensionering).

Även om de nya grundpensionerna var betydligt större än de gamla avgiftspensionerna och en mindre höjning skedde även av de behovsprövade tilläggen, var förmånerna likväl knappast så stora – i allmänhet mellan 300 och 400 kr. om året – att de räckte till pensionärens försörjning utan bidrag från annat håll.

Villkoren för erhållande av folkpension och pensionssystemets organisation var enligt 1935 års lag i huvudsak oförändrade i förhållande till den äldre lagen. Även de statsanställda fördes emellertid nu in i pensionssystemet, som därigenom blev obligatoriskt för alla.

Från och med år 1938 infördes en dyrortsgradering av folkpensionerna. Landet indelades i tre ortsgrupper alltefter de beräknade levnadskostnaderna på olika orter. För pensionärerna inom ortsgrupperna 2 och

3 (de dyraste orterna) höjdes tilläggspensionerna med 100 kr., respektive 200 kr. om året i förhållande till vad som tidigare utgått och som i fortsättningen kom att utgå på billigaste ort (ortsgrupp 1).

De förut utgående barntilläggen, vilka utgjorde en förhöjning av pensionen för pensionär med barn under 15 år, ersattes från och med år 1938 av en ny förmån vid namn barnbidrag. Barnbidragen tillkom i princip barnen och var fristående från folkpensionen. Barnbidrag utgick, förutom till folkpensionärers barn, till föräldralösa och faderlösa barn, i dessa senare fall alltså utan samband med utgående folkpension. Även barnbidragen var graderade efter ortsgrupp, för första barnet 240 kr. i ortsgrupp 1, 300 kr. i ortsgrupp 2 och 360 kr. i ortsgrupp 3. Fanns mer än ett barnbidragsberättigat barn, utgick bidraget för de följande barnen efter fallande skala.

I samband med den stegring av levnadskostnaderna som ägde rum under andra världskriget höjdes folkpensioner och barnbidrag gång efter annan med dyrtidstillägg och provisoriska förstärkningar. År 1945 uppgick dessa tillägg för folkpensionernas del i allmänhet till lika stora belopp som själva tilläggspensionen.

1946 ÅRS LAG

Redan 1937 hade regeringen tillsatt den s.k. socialvårdskommittén för att verkställa en allmän översyn av och samordning inom den svenska socialvården. Denna kommitté framlade 1945 ett förslag till en reformerad folkpensionering, som antogs av riksdagen 1946 och trädde i kraft den 1 januari 1948. Denna ännu gällande 1946 års lag om folkpensionering har emellertid blivit föremål för en mängd ändringar av delvis genomgripande betydelse under de år den varit i kraft.

De viktigaste nyheterna i 1946 års lag var följande.

1) Sambandet mellan avgiftsbetalning och pensionernas storlek, alltså det försäkringsmässiga momentet, försvann helt. I samband därmed slopades den individuella registreringen av pensionsavgifterna i ett centralt register.

2) Ålderspensionerna blev i princip icke inkomstprövade, d.v.s. utgick med fasta belopp oberoende av pensionärens inkomst- och förmögenhetsförhållanden. Samtidigt höjdes pensionsbeloppen till 1000 kr. för ogift och 1600 kr. för makar tillsammans, vilket i regel ansågs räcka för en nödtorftig försörjning utan bidrag från annat håll.

3) Medan pensionerna tidigare varit lika stora för gifta och ogifta, infördes nu ett system med familjepensioner, d.v.s. ensamstående pensionärer erhöll större pensioner relativt sett än de gifta. Motiveringen härför var den att de gifta pensionärernas levnadskostnader visat sig lägre än de ogiftas per individ räknat.

4) Vissa nya pensionsförmåner infördes, av vilka änkepensionen och hustrutillägget var de betydelsefullaste.

5) Den förut gällande indelningen i dyrortsgrupper med olika pensionsbelopp ersattes av en indelning av landet i bostadskostnadsgrupper, av vilka grupp 1 omfattade de billigaste och grupp 5 de dyraste orterna. I bostadskostnadsgrupperna 2–5 förhöjdes pensionerna med bostadstillägg varierande mellan 150 kr. och 600 kr. om året för ogift pensionär. Bostadstilläggen var inkomstprövade, och härigenom fick principen att ålderspensionerna icke skulle vara inkomstprövade redan från början vidkännas en betydande inskränkning.

De viktigaste ändringar som skett i 1946 års lag sedan lagens ikraftträdande är, utom den att pensionsbeloppen successivt höjts avsevärt för att ge pensionärerna del i den allmänna standardhöjningen i samhället, att pensionerna indexreglerats, att inkomstprövningen begränsats genom en avsevärd höjning av de avdragsfria beloppen, d.v.s. den del av pensionärens inkomst som icke inverkar på pensionernas beräkning, samt att bostadstilläggen och indelningen av landet i bostadskostnadsgrupper försvunnit och i stället ersatts med av varje kommun lokalt fastställda kommunala bostadstillägg.

EN ÖVERSIKT AV NU GÄLLANDE LAGSTIFTNING

Folkpensionen utgår i form av allmän ålderspension, invalidpension, sjukbidrag eller änkepension. Endast svenska medborgare, mantalsskrivna i Sverige (d.v.s. registrerade såsom bosatta i landet), är i princip berättigade till pension. Genom konventioner med olika länder, bland annat de nordiska länderna, har möjlighet dock öppnats även för medborgare i dessa länder, som sedan längre tid bott i Sverige, att erhålla svensk folkpension.

Ålderspension utgår till varje person från och med den månad han fyller 67 år utan hänsyn till pensionärens inkomst- eller förmögenhetsförhållanden (däremot är vissa av de tillägg som kan utgå till ålderspensionen inkomstprövade, varom mera nedan). Efter den senaste höjningen utgår ålderspensionen med 1900 kr. om året för ensamstående pensionär och sådan gift pensionär vars make icke uppbär någon form av folkpension. Till detta belopp kommer indextillägg, som för närvarande utgår med 200 kr. om året, varför den sammanlagda pensionen blir 2100 kr. Makar, som båda är pensionsberättigade, får vardera 1520 kr. om året jämte 160 kr. i indextillägg eller båda tillhopa sammanlagt 3360 kr. om året.

Invalidpension utgår till person, som fyllt 16 år men som ännu icke blivit berättigad till ålderspension, under förutsättning att han på grund av kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller annat lyte är ur stånd att

försörja sig genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter samt nedsättningen i arbetsförmågan kan anses varaktig. Invaliditet, som berättigar till invalidpension, anses föreligga, om arbetsförmågan är nedsatt till en tredjedel eller mindre av normal arbetsförmåga.

Invalidpensionen består av en grundpension å 200 kr. om året, vilken utgår utan inkomstprövning, samt en inkomstprövad tilläggspension. Beloppet av pensionen är avpassad så att grundpensionen och tilläggspensionen tillsammans utgår med högst samma belopp som ovan angivits för ålderspensionen.

Sjukbidrag utgår till den vars arbetsförmåga är nedsatt i lika hög grad som förutsättes för rätt till invalidpension utan att det dock kan anses styrkt att nedsättningen är varaktig. För att få sjukbidrag fordras att nedsättningen av arbetsförmågan varat minst sex månader och kan förväntas bli bestående ytterligare avsevärd tid (minst ett år framåt). Sjukbidraget beviljas för viss begränsad tid – i regel mellan ett och tre år. Därefter upphör detsamma. Är pensionärens arbetsförmåga vid bidragets upphörande fortfarande nedsatt får han komma in med ny ansökan om pension.

Änkepension utgår till änka, som fyllt 55 år och varit gift med den avlidne mannen minst fem år samt uppnått 55 års ålder senast under samma år som mannen avlidit. Vissa möjligheter finns att medgiva undantag från dessa villkor.

Änkepensionen, som i sin helhet är behovsprövad, kan högst utgå med 1520 kr. om året jämte för närvarande 160 kr. i indextillägg eller tillhopa 1680 kr. om året.

Vid sidan av folkpensionen finnes en särskild förmån, *änklings- eller änkebidrag,* som utgår till änkling eller änka, som har vårdnaden om barn under tolv år. Detta bidrag är i likhet med änkepensionen inkomstprövat och utgår med samma belopp som änkepensionen. Bidraget utgår utan hänsyn till änklingens eller änkans ålder och upphör, då barnet fyller tolv år.

TILLÄGG TILL FOLKPENSIONEN

Å samtliga ovan angivna former av folkpension (utom enbart grundpension å 200 kr.) utgår *indextillägg,* som beräknas efter ett i relation till levnadskostnaderna stående pensionspristal. Indextilläggets nuvarande storlek framgår av de förut lämnade sifferuppgifterna.

Gift manlig pensionär, vars hustru fyllt 60 år, kan erhålla *hustrutillägg.* Detta tillägg utgår med samma maximibelopp som hustrun skulle ha erhållit, om hon själv varit berättigad till invalidpension. Tillägget är i sin helhet inkomstprövat och utbetalas till hustrun, ehuru det formellt är

knutet till mannens pension. Om särskilda skäl föreligger, kan hustrutillägg beviljas även för hustru, som ännu icke fyllt 60 år.

Till pensionär, som blivit blind före fyllda 60 år, utgår *blindtillägg*. Blindtillägget, som icke är inkomstprövat, utgår med ett fast belopp av 1000 kr. om året.

Pensionär, som är så svårt invalidiserad att han är i behov av ständig tillsyn och vård, kan erhålla ett icke behovsprövat *vårdtillägg* å 1000 kr. om året. För att erhålla vårdtillägg fordras att vårdbehovet uppkommit före fyllda 60 år.

En gift pensionär, vars make icke har folkpension och vars inkomst är så hög att den utesluter från rätt till inkomstprövad pension, kan utan hänsyn till vanliga regler om inkomstprövning erhålla tilläggspension i form av s.k. *hjälplöshetstillägg*, om vederbörande är helt ur stånd att arbeta och i behov av tillsyn och vård.

De kommunala myndigheterna äger slutligen besluta att *kommunalt bostadstillägg* skall utgå till i kommunen mantalsskrivna pensionärer. Kommunen äger själv bestämma med vilket belopp och efter vilka regler bostadstillägget skall utgå. I vissa avseenden, t.ex. beträffande inkomstprövningen, finns dock i folkpensioneringslagen bestämda regler fastslagna, vilka icke kan sättas ur kraft genom kommunala beslut.

Så gott som samtliga kommuner i Sverige har numera infört kommunala bostadstillägg. Beloppen av tilläggen liksom bestämmelsernas utformning är emellertid mycket olika i olika kommuner. De flesta kommuner, i synnerhet på landsbygden, utbetalar vissa fasta belopp, oberoende av pensionärens bostadskostnader. Andra kommuner utbetalar bostadstillägg motsvarande den kostnad pensionären visar sig ha för sin bostad jämte dess uppvärmning. En tredje möjlighet, som tillämpas framför allt i de större städerna, är en kombination av de båda förut angivna formerna så att bostadstillägget utgår dels med ett fast belopp, dels därutöver med ett belopp anknutet till pensionärens bostadskostnad.

Beloppen av de kommunala bostadstilläggen varierar mycket å olika orter, från 100 kr. till 2125 kr. om året för ensamstående pensionär och från 150 kr. till 2300 kr. om året för makar tillsammans.

INKOMSTPRÖVNINGEN

En inkomst upp till 1000 kr. om året för ensamstående pensionär och 1500 kr. om året för makar tillsammans inverkar icke på folkpensionen. Överstiger inkomsten de angivna gränserna, reduceras inkomstprövade pensionsförmåner med viss del av den överskjutande inkomsten (med ⅓ av den del av inkomsten som ligger mellan 1000 kr. och 1400 kr. för

ensamstående och mellan 1500 kr. och 2100 kr. för makar samt med 2/3 av den inkomst som ligger därutöver).

Äger pensionären förmögenhet överstigande 10000 kr. för ensamstående och 15000 kr. för makar tillsammans, sker en särskild höjning av den för pensionären beräknade årsinkomsten.

ADMINISTRATIONEN

Som fallet varit ända sedan folkpensioneringens införande i Sverige handlägges ärenden rörande folkpension i första hand av lokala pensionsnämnder – i allmänhet en nämnd för varje kommun utom i vissa större städer och landskommuner, där det kan finnas flera pensionsdistrikt. Ordföranden i nämnden tillsättes av länsstyrelsen, ledamöterna i övrigt utses av kommunen. Pensionsstyrelsen är representerad av ett ombud, som deltager i sammanträdena och överläggningarna men icke i besluten. Han äger rätt att överklaga de av nämnden fattade besluten hos pensionsstyrelsen. Sådan besvärsrätt har även sökanden, ordföranden i nämnden och vederbörande kommun.

Pensionsnämndernas beslut insändas till och inregistreras hos pensionsstyrelsen i Stockholm. I de flesta fall förordnar styrelsen efter en enbart formell granskning av beslutet om utbetalning av pensionen enligt nämndens beslut. I en del slag av ärenden, t.ex. där fråga är om invalidpension, sjukbidrag, vårdtillägg, blindtillägg och hjälplöshetstillägg, skall emellertid beslutet granskas i sak och fastställas av pensionsstyrelsen, innan pensionen utbetalas. För denna granskning finnes inom styrelsen juridisk och medicinsk expertis.

Pensionsstyrelsen är vidare besvärsinstans i förhållande till pensionsnämnderna och prövar alla besvär över nämndernas beslut. Över styrelsens beslut kan under vissa förutsättningar klagan föras vidare hos Kungl. Maj:t.

FINANSIERINGEN AV FOLKPENSIONERNA

Folkpensionerna finansieras genom folkpensionsavgifterna, avkastningen av folkpensioneringsfonden och skattemedel. Kostnaderna fördelas enligt vissa regler mellan staten och kommunerna.

Varje svensk medborgare i åldern mellan 18 och 66 år, som är mantalsskriven i Sverige och som till beskattning taxerats för en inkomst av minst 1200 kr., är skyldig erlägga pensionsavgift. Denna avgift har genom beslut av årets riksdag höjts till 2,5 % av den skattepliktiga inkomsten, dock högst 250 kr. för ensamstående och 500 kr. för makar tillsammans. Rätten till folkpension är dock icke beroende av att några avgifter erlagts,

och icke heller grundar inbetalda pensionsavgifter någon ovillkorlig rätt till folkpension, t. ex. om den som betalt avgifterna upphör att vara svensk medborgare eller flyttar utomlands och upphör att vara mantalsskriven i Sverige. Pensionsavgifterna är numera i själva verket en form av beskattning. Att beteckningen pensionsavgift fortfarande behålles är huvudsakligen av psykologiska skäl för att medborgarna skall kunna se att denna del av skatten går till ett speciellt ändamål.

BARNBIDRAG

Fr. o. m. år 1948 tillkom en ny förmån, nämligen de *allmänna barnbidragen*. Dessa utgår med ett fast, icke behovsprövat belopp av för närvarande 290 kr. om året till varje svenskt barn under 16 år. De allmänna barnbidragen utbetalas genom de kommunala barnavårdsnämnderna.

De före 1948 utgående barnbidragen till folkpensionärers m. fl. barn bibehölls under benämningen *särskilda barnbidrag*. De särskilda barnbidragen, som är inkomstprövade, utgår liksom tidigare till föräldralösa och faderlösa barn samt till barn, vilkas försörjare uppbär folkpension. Vidare kan under vissa förutsättningar barn, för vilket faderskapet icke blivit fastställt, erhålla särskilt barnbidrag. Det särskilda barnbidraget uppgår numera till högst 600 kr. per barn och år och utgår tills barnet fyller 16 år.

UTBETALNINGEN

Utbetalningen av folkpensionerna och de särskilda barnbidragen verkställes av pensionsstyrelsen och sker i allmänhet genom månatliga anvisningar, som tillverkas medelst hålkortsmaskiner och utsändes direkt till pensionärerna. Omkring 800.000 anvisningar utsändes på angivet sätt varje månad.

FRIVILLIG PENSION

Möjlighet finnes att genom inbetalningar till pensionsstyrelsens avdelning för frivillig försäkring erhålla s. k. frivillig pension. Denna pensionsform är i huvudsak upplagd efter samma grunder som en pensionsförsäkring hos vanliga försäkringsbolag.

SJUKVÅRDANDE OCH REHABILITERANDE VERKSAMHET

Pensionsstyrelsen bedriver en omfattande verksamhet i sjukvårdande och yrkesutbildande syfte för att förhindra uppkomsten av invaliditet och

söka få invalider återinpassade i arbete. Verksamheten innefattar dels medicinsk vård på någon av styrelsens egna sjukhus, varvid huvudsakligen sådana sjukdomar som ledgångsreumatism, psykoneuros och astma kan bli föremål för behandling, dels yrkesutbildning åt personer, som har eller söker invalidpension eller sjukbidrag, dels kontanta bidrag till anskaffande av bland annat vissa mekaniska hjälpmedel, maskiner, verktyg och bilar åt invalider eller hjälp till startande av hantverk, rörelse eller dylikt.

NÅGRA STATISTISKA UPPGIFTER

Enligt senast tillgängliga uppgifter (avseende oktober 1955) var antalet folkpensionärer i Sverige sammanlagt 821.819 stycken, därav 675.170 med ålderspension, 122.085 med invalidpension, 8.891 med sjukbidrag och 15.673 med änkepension. Härförutom utgick hustrutillägg i 21.264 fall och änklings- eller änkebidrag i 2.929 fall.

Kostnaderna för folkpensionerna har för budgetåret 1956/57 beräknats uppgå till 1900 millioner kr., varav på staten belöper 1633 millioner och på kommunerna 267 millioner. Då inflytande pensionsavgifter och avkastningen av folkpensioneringsfonden för år 1957 kan beräknas uppgå till sammanlagt omkring 660 millioner kr., blir statens nettokostnad för 1957 drygt 970 millioner kr.

FOLKPENSIONERINGENS FRAMTIDA STÄLLNING OCH AKTUELLA REFORMPROBLEM

Av de olika formerna av socialförsäkring i Sverige – folkpensionering, yrkesskadeförsäkring, arbetslöshetsförsäkring och den från och med år 1955 införda obligatoriska sjukförsäkringen – intar folkpensioneringen den centrala platsen. Ända sedan en allmän pensionsförsäkring först infördes i Sverige har formerna för densamma varit föremål för en ständig utveckling, och av allt att döma kommer nya stora förändringar i de nuvarande bestämmelserna att snart nog bli aktuella. Orsakerna härtill är flera.

En icke helt oberättigad kritik har riktats mot vissa delar av den nuvarande lagstiftningen. I åtskilliga avseenden är densamma invecklad och svårtolkad, vilket är särskilt betänkligt i fråga om en social lagstiftning som i så hög grad och på ett så direkt sätt angår samtliga medborgare. En förenkling av bestämmelserna har därför framhållits som önskvärd. Vidare har framför allt bestämmelserna om de kommunala bostadstilläggen lett till i många avseenden otillfredsställande resultat med

stora olikheter i pensionsbelopp mellan närbelägna orter och med åtskilliga exempel på av kommunerna införda detaljbestämmelser av mindre välbetänkt natur.

Vad som emellertid framför allt sätter sin prägel på diskussionen om folkpensioneringens framtida ställning i Sverige är i dagens läge det förslag som framlagts till en allmän obligatorisk tjänstepensionering. Sedan länge har det framförts önskemål särskilt från arbetar- och tjänstemannahåll om att få rätten till tjänstepension lagligen stadfäst. Hösten 1955 framlade den s.k. pensionsutredningen ett förslag av detta innehåll. Den föreslagna allmänna pensionsförsäkringen (varmed i detta sammanhang förstås en obligatorisk tjänstepensionering vid sidan av folkpensionen) förutsätter att alla anställda skall erlägga vissa premier för sin pensionering i förhållande till inkomstens storlek. Arbetsgivarna skall bidraga med ett lika stort arbetsgivarbidrag. Även sådana som icke är anställda, t.ex. jordbrukare och egna företagare, omfattas av försäkringen enligt vissa särskilda regler. Pensionens storlek blir beroende dels av de erlagda premierna, dels av den genomsnittliga inkomststandarden för den aktiva befolkningen vid den tidpunkt pensionen utbetalas, beräknat enligt vissa i förslaget närmare angivna regler. Genom att uttaget av premier och arbetsgivarbidrag bestämmes så att det totalt i stort sett motsvarar vad som samtidigt skall utbetalas i pensioner behöver icke någon fondbildning av alltför stor omfattning tillgripas. Kostnaderna för försäkringen bestrides huvudsakligen genom de försäkrades och arbetsgivarnes tillskott, några anslag av skattemedel behöver ej anlitas i nämnvärd omfattning. Förslaget förutsätter en central registrering av inflytande premier av minst lika detaljerat slag som enligt 1913 års pensionsförsäkring.

Förslaget, som efter ordföranden i pensionsutredningen generaldirektören O. A. Åkesson, allmänt benämnes det Åkessonska förslaget, har väckt en mycket livlig debatt till liv. Å ena sidan har t.ex. framhållits den stora fördelen av den föreslagna automatiska anpassningen mellan pensionernas storlek och den aktiva befolkningens inkomststandard. Å andra sidan har man kritiserat själva tanken på att vid sidan av den nuvarande folkpensioneringen bygga upp ett nytt stort pensionssystem, grundat på individuellt försäkringsmässigt beräknade pensioner. Ett liknande system har, betonar man, redan prövats inom folkpensioneringen men övergivits, då de fördelar systemet medförde ur bland annat rättvisesynpunkt ej uppvägde dess nackdelar ur administrativ och organisatorisk synpunkt.

Av de organisationer och myndigheter som avgivit yttranden över det Åkessonska förslaget har framlagts en mängd förslag till ändringar, ävensom helt nya alternativa förslag till frågans lösning. Bland annat har föreslagits väsentligt höjda folkpensioner, eventuellt med en såsom tjänste-

pension utgående påbyggnad av ett eller annat slag. Andra förslagsställare vill närmare anknyta både tjänstepensionering och folkpensionering till sjukförsäkringen och sjukkassorna.

Hela detta frågekomplex är för närvarande under överarbetning i socialdepartementet. Avsikten är att ett principförslag – eventuellt flera alternativa förslag – skall kunna framläggas till nästa års riksdag. Länger än till ett beslut om vilka huvudlinjer det fortsatta lagstiftningsarbetet skall följa torde denna riksdag dock knappast kunna sträcka sig.

Reformarbetet på folkpensioneringens område under de sista tio åren har i stort sett skett i den politiska enighetens tecken. Man har snarast haft det intrycket att de politiska partierna sökt överbjuda varandra, främst då det gäller höjningar i pensionsbeloppen. Folkpensionärerna utgör en betydande del av väljarna, och de är numera sammanslutna i livaktiga intresseorganisationer, som flitigt uppvaktar statsmakternas och partiernas representanter för att vinna gehör för pensionärernas krav.

Vissa varnande ord har dock börjat göra sig hörda – än så länge dock knappast på ansvarigt politiskt håll. Man har hänvisat till att antalet åldringar i samhället under de kommande decennierna kommer att hastigt öka, både absolut och relativt. Denna befolkningsutveckling – förgubbningen i samhället – kommer att medföra starkt ökade finansiella krav icke endast i direkta kostnader för pensioner utan i lika hög grad i form av kostnader för sjukvård och annan åldringsvård. Samtidigt kommer den växande ekonomiska bördan att få bäras av ett förhållandevis mindre antal aktivt arbetande samhällsmedlemmar än tidigare.

Man har vidare pekat på att man genom att tillgodose folkpensionärerna måst skjuta andra minst lika berättigade och kanske på lång sikt än viktigare sociala reformkrav åt sidan. Detta gäller främst ekonomiskt stöd åt barnfamiljerna. Även om denna fråga nu på sistone blivit aktuell, borde den – säger man – ha tagits upp långt tidigare. Statsmakterna får på grund härav anses ha en stor del i ansvaret för den dåliga utvecklingen i nativitetshänseende som kännetecknat Sverige på senare tid.

En tredje omständighet, som dragits fram i diskussionen, är de ökade folkpensionernas inverkan på köpkraftsöverskottet. Penningvärdet är för närvarande labilt, och den svenska regeringen har vidtagit ett flertal åtgärder för att stödja detsamma, t. ex. sträng kreditåtstramning, åtgärder i sparfrämjande syfte och åtgärder för att begränsa industriella och liknande investeringar. Om man nu höjer folkpensionerna från nuvarande 2000 à 3000 kr. till 5000 à 6000 kr. (vilka belopp i den nu påbörjade agitationen för höstens andrakammarval framförts från vissa av de politiska partierna), kommer detta att medföra en ökning i kostnaderna för folkpensionerna på flera milliarder kronor. Även om dessa medel måste tagas ut i form av pensionsavgifter, obligatoriska premier eller egentliga

skatter och sålunda medför en minskad köpkraft på annat håll i samhället, är det dock troligt att vad som utbetalas i höjda pensioner kommer att i avsevärt mycket högre grad användas för direkta konsumtionsändamål än vad som nu är fallet. På grund härav kan man befara att en kraftig ökning av pensionerna kommer att ha en inflationsdrivande verkan.

HOLLANDS 4. VALG EFTER KRIGEN OG DETS BAGGRUND

PEDER HANSEN

Valget til den hollandske rigsdag – Staten Generaal, på dansk vel rettest gengivet ved rigsstænder – til andet kammer 13. juni og til første kammer 14. juni, var *både ordinært valg og grundlovsvalg*. Vedtages en grundlovsændring af begge kamre, skal den efter et valg atter vedtages af de nyvalgte kamre, og med to trediedeles flertal. Dette valg var siden krigen det tredie valg i Holland, egentlig Nederlandene, hvor grundlovsændringer har foreligget. I 1948 forelå fire grundlovsændringer, hvoraf den vigtigste angik den statsretlige forbindelse med Indonesien. Den gang fandt valget af denne årsag sted, efter at kun det halve af den ordinære valgperiode var forløbet. Valget i juni i år er derved blevet det fjerde valg efter krigen, skønt valgperioden normalt er fire år. I 1952 foretoges i forbindelse med ordinært valg ændringer i grundloven med sigte på Hollands deltagelse i internationale organisationer.

Denne gang var normal valgperiode også udløbet. Grundlovsændringen, der blev vedtaget af andet kammer ifjor og af første kammer i april i år, *udvider rigsdagens medlemstal med en trediedel*, andet kammer fra 100 til 150 medlemmer og første kammer fra 50 til 75 medlemmer. Et lignende forslag var til behandling i 1951, men andet kammer vedtog den gang ændringer, der bevirkede, at forslaget ikke fik den fornødne tilslutning i første kammer. Denne gang var disse ændringer udeladt.

Grundlovsforslagets vedtagelse af de nyvalgte kamre, som må anses for sikker, vil ikke medføre, at der atter skal udskrives valg. Andet kammer får 50 nye medlemmer på grundlag af valgresultatet 13. juni. For første kammers vedkommende er sagen mere indviklet, da kammeret vælges indirekte af provins- eller amtsrådene for seks år, således at halvdelen vælges hvert tredie år. Når de 25 nye medlemmer er valgt, skal det derfor bagefter afgøres ved lodtrækning, hvem der er valgt på seks år, og hvem der er valgt på tre år.

Ingen havde på forhånd ventet, at valget i år ville bringe større forskydninger i styrkeforholdet mellem de politiske partier, og udfaldet har i så henseende snarest overtruffet forventningerne. Det politiske liv i Holland har i generationer været præget af stabilitet. *Koalitionsregeringer*, der mere eller mindre nærmer sig til at være samlingsregeringer, har

længe været det almindelige, fordi *forholdstalsvalgmåden* her som andre steder bevirker, at der findes mange partier, og den konsekvente gennemførelse af dette valgsystem i Holland forringer muligheden for store omslag. Ved valg til andet kammer findes atten valgkredse, men det er egentlig kun opstillingskredse. Mandaterne fordeles efter forholdstal for hele landet under eet. Valgretsalderen er 23 år, og der er *stemmepligt,* for så vidt som vælgerne skal melde sig til valglisten på valgstedet. Derimod er man ikke forpligtet til at afgive sin stemme.

Hvor *ringe bevægelse* der på grund af forholdstalsvalgmåden har været i partiernes stilling fremgår af, at fra det første valg efter forholdstalssystem i 1918 indtil krigen har udslaget ved et valg aldrig for noget parti været over 4 pct. af andet kammers medlemstal, og de 4 pct. er endda kun nået to gange. Den ene gang var i 1922, da kristelig historisk union voksede fra 7 til 11 mandater, og den anden gang i 1925, da det socialdemokratiske parti gik frem fra 20 til 24 mandater. Efter krigen har udsvinget ikke ved noget af de tre første valg i 1946, 1948 og 1952 for noget parti været mere end 3 mandater, og først valget i år har bragt et udsving på 4 mandater, idet arbejderpartiet, Partij van de Arbeid, er gået frem fra 30 til 34 mandater. Den største samlede forandring i et partis styrke i tiårsperioden fra 1946 til 1956 har været kommunisternes tilbagegang fra 10 til 4 mandater.

Men forholdstalsvalgmåden har også virket til at forøge *partiernes antal.* Fra 1918 til krigen var der aldrig mindre end ti partier, og det højeste antal nåedes med sytten. I det første valg efter forholdstal i 1918 deltog ti nye partier. En følge af denne overflod var, at der i valgloven blev indsat en bestemmelse, hvorefter en liste ikke kunne få noget mandat, medmindre dens stemmetal udgjorde 75 pct. af valgkvotienten (d.v.s. gennemsnitligt stemmetal pr. mandat). Da småpartier alligevel blev ved at opstå, blev kravet på mindste stemmetal i 1935 hævet til fuld kvotient, samtidig med at depositum indførtes. Siden krigen har antallet af partier i andet kammer været højst otte, og nu er det atter syv, som det var før 1918.

Et særegent træk ved det politiske liv i Holland er det stærke *konfessionelle indslag.* I Belgien, Frankrig og Italien findes et større eller førende politisk parti, der er baseret på tilslutning til den katolske kirke, og i den tyske forbundsrepublik findes et kristeligt demokratisk parti, som omfatter både katoliker og protestanter. I Holland forekommer flere partier af konfessionel oprindelse, men intet som med kristelig betoning forener de to store kirkesamfund. Siden krigen har det gamle *katolske folkeparti* stået åbent for andre end katoliker, men dette forhold har ingen praktisk betydning. Det calvinistiske *antirevolutionære parti* opstod i sin tid ved konservativ opposition mod katolikerne, og ved århun-

dredskiftet blev det endnu stærkere protestantisk betonede *kristeligt historiske parti* til som protest mod samarbejde mellem antirevolutionære og katoliker. Det *liberale parti* har længe kun spillet en mindre rolle, men i stedet for det socialdemokratiske parti dannede socialdemokrater, liberale og kristeligt demokratiske grupper efter krigen *arbejderpartiet,* som er uden konfessionel binding og på rent politisk grundlag står åbent for begge konfessioner.

Arbejderpartiet er ved sine bestræbelser for at *bryde gennem de kirkeligt bestemte delingslinier,* der også mærkes på andre områder, f. eks. i radioen, kommet i et konkurrenceforhold til de konfessionelle partier. Dette konkurrenceforhold har gjort sig stærkest gældende mellem arbejderpartiet og det katolske folkeparti, fordi begge i vid udstrækning kappes om at vinde de samme vælgere, og fordi der findes *både en socialdemokratisk og en katolsk fagforeningsbevægelse.* Det vakte for et par år siden stort røre, da de katolske biskopper i slutningen af maj 1954 udstedte et hyrdebrev om katolikers forhold i det offentlige liv. Hyrdebrevet ville forbyde katoliker at være medlemmer af socialdemokratiske organisationer, uden at dog arbejderpartiet udtrykkeligt blev indbefattet derunder. Arbejderpartiet, der gerne betoner sin karakter af »gennembrudsparti«, som respekterer alle trosbekendelser, svarede med en erklæring om, at katolicisme og socialisme ikke er uforenelige, og de to partier afbrød ikke samarbejdet i regeringen.

Med det stærke konfessionelle indslag i det politiske liv er *kulturpolitiske spørgsmål* kommet til at spille en fremtrædende rolle, uden at det dog er kommet til et sådant rent kulturkampartet politisk sammenstød som i Belgien. Modsætningen mellem det katolske folkeparti og arbejderpartiet skyldes også, at det er *de to største og omtrent jævnbyrdige partier.* Ved forrige valg i 1952 vandt arbejderpartiet førstepladsen i stemmer, men stemmetallet var så lidt større end det katolske folkepartis, at de to partier fik lige mange medlemmer i andet kammer, 30 hver. Et af valgets spørgsmål var i år, om noget af de to partier så afgjort ville blive det største, at krav på posten som statsminister kunne begrundes dermed, selv om regeringskoalitionen iøvrigt måtte antages at blive omtrent som før.

I den sidste halve snes år har katoliker og arbejderpartiet tilsammen dannet kernen i regeringen under skiftende deltagelse af mindre partier. Fra 1946 til 1948 stod katoliken *Beel* i spidsen for en regering af det katolske folkeparti og arbejderpartiet. I 1948 blev *Drees* fra arbejderpartiet statsminister, og de liberale og den kristelig historiske union indtrådte i regeringen. Efter valget i 1952 gik de liberale ud, og de antirevolutionære kom ind i stedet for. Denne regering rådede over et meget stort flertal i andet kammer, men ikke desto mindre kom det sidste år i maj til en *regeringskrise,* da andet kammer med 50 stemmer mod 48 forkastede et

sammenkædet forslag om forhøjelse af husleje og skattenedsættelser. Skønt ministrene af arbejderpartiet var gået med til dette forslag, stemte arbejderpartiet imod og fældede forslaget, hvorefter regeringen indgav sin afskedsbegæring. Da forsøg på at få dannet en anden regering slog fejl, vendte Drees' gamle regering efter tre ugers krise tilbage på grundlag af et kompromis, som lederen af arbejderpartiets gruppe i andet kammer, *Burger,* var mester for. Huslejen blev forhøjet med 5 pct. i stedet for som først foreslået med 10 pct., og skattenedsættelserne blev på 580 millioner gylden i stedet for 502 millioner.

Katolikerne byggede før valget deres håb om at vinde førstepladsen på, at det lille *katolsk nationale parti,* som den forhenværende koloniminister *Welter* dannede for fire år siden i misfornøjelse med det katolske folkepartis efter hans mening lovlig stærke venstreorientering og med afkaldet på Indonesien, nu var blevet forenet med folkepartiet. Ved valget i 1952 fik det katolsk nationale parti 2 mandater, som det katolske folkeparti nu regnede med at vinde. Det slog også til, og det katolske folkeparti havde også fremgang derudover, men arbejderpartiets blev endnu større.

Før valget rådede de partier, der var repræsenterede i regeringen over 81 af 100 stemmer i andet kammer, og under disse omstændigheder har valgkampen ikke i videre grad kunnet komme til at stå mellem en opposition og en regeringsblok. De politiske modsætninger har i overvejende grad måttet udlignes indenfor regeringen og regeringskoalitionen, og bortset fra den kulturpolitiske og konfessionelle betoning har de politiske partier ved valget ikke sagligt stået hinanden så fjernt.

Økonomisk er Holland kommet forbavsende på fode efter krigen, trods krigstidens ødelæggelser og tabet af et stort kolonirige. For tiden hersker *højkonjunktur og fuld beskæftigelse,* og fra alle sider anses det »økonomiske under«, for at bruge en i den tyske forbundsrepublik gængs anvendt betegnelse for det tyske økonomiske opsving, som et resultat af det gode samarbejde og en forstandig politik. Og det er sikkert ikke uden grund, at det politiske samarbejde og afdæmpning af modstående økonomiske interessers krav – den første større strejke efter krigen fandt sted sidste år – anses for at have været af væsentlig betydning for Hollands økonomiske stilling. Men medens det tyske »under« tilskrives den økonomiske politik, der har fået navnet »det frie markeds økonomi«, det vil sige erhvervs- og konkurrencefrihed, må den hollandske økonomiske politik snarere betragtes som planøkonomi.

Socialpolitisk har der ikke været større uoverensstemmelser med hensyn til den sociale forsorg og betryggelse, som almindeligt går under navnet *velfærdsstaten,* hvis virkeliggørelse såvel arbejderpartiet som de konfessionelle partier bekender sig til enten ud fra rent socialpolitiske eller tillige religiøst bestemte betragtninger. Den katolske partileder *Romme* har under

valgkampen taget til orde mod forsøg fra arbejderpartiets side på at drage katolikernes fremskridtsvenlighed i tvivl. Modsat har det åbenbart ikke lønnet sig for de antirevolutionære at ville tilskrive erhvervsministeren af deres parti, den iøvrigt meget ansete *Zijlstra,* en særlig andel i æren for de økonomiske konjunkturer.

Det mest påtrængende socialpolistiske og økonomiske problem, der står uløst, er *bolignøden.* Den skyldes foruden krigstidens ødelæggelser og befolkningstilvæksten også den boligpolitik, der er ført, men intet af de førende partier kan på det punkt ganske sige sig fri for ansvar, og i valgkampagnen er derfor kun givet uforbindende løfter om at bekæmpe bolignøden virksomt, uden at det er sagt videre bestemt, hvordan dette skal gøres.

Den af regeringen førte *udenrigspolitik* har ikke mødt principiel modstand undtagen fra kommunisterne. Hollænderne betragter tabet af det sydøstasiatiske kolonirige og indonesernes påståede senere troløshed med megen bitterhed; men dels har den politik, der er ført overfor *Indonesien,* ikke været noget enkelt partis sag, dels er det, der er sket, uopretteligt. Unionen mellem Holland og Indonesien af 1949 er aldrig blevet mere end et skin. For et par år siden ophævede indoneserne den reelt helt, og i år har de under hollandsk protest formelt ophævet den med en erklæring om, at forholdet fremtidigt er som ordinært mellem fuldstændigt suveræne stater. Hvad der nu beskæftiger hollænderne med hensyn til Indonesien er den retsstridige behandling af fængslede hollændere, som efter hvad den indonesiske statsadvokat har indrømmet, har været underkastet tortur, forholdene for de 81,000 hollændere, der endnu bor i Indonesien, og de 4–5 milliarder gylden, som er investeret der, samt striden om Ny Guinea. Denne 416,000 kvadratkilometer store hollandske koloni gør Indonesien krav på, fordi den udgjorde en del af det sydøstasiatiske kolonirige, hvis øvrige dele blev Indonesien.

Under de givne forudsætninger og med den skarpeste konkurrence mellem de to største regeringspartier har valgkampens bølger ikke kunnet gå særlig højt. Den begivenhed, som påkaldte størst opmærksomhed var, at regeringen nedlagde forbud mod, at føreren for den franske skattenægterbevægelse, *Poujade,* som et lille oppositionsparti, den nationale oppositionsunion, havde indkaldt, fik lov at deltage i valgkampen.

Mere opsigt end noget andet vakte det, at det tyske tidsskrift »Der Spiegel« netop til valgdagen gjorde naturlægen *Greet Hofmans virksomhed ved det hollandske hof* til en affære. At Greet Hofman havde fået adgang til dronning Juliana og til at forsøge at helbrede dronningens fra fødslen svagsynede yngste datter var velkendt i Holland, men aldrig offentligt omtalt. I den groteske fremdragelse af erindringen om Rasputin måtte mindst ligge, at Greet Hofman skulle have udøvet stor politisk, eller stor-

politisk, indflydelse, men fra hollandsk side er det harmfuldt blevet benægtet, at hun har udøvet eller tilstræbt at udøve nogen politisk indflydelse, eller at dronningen nogensinde skulle have handlet i strid med sin konstitutionelle stilling. Nogen indflydelse på valget har den af »Der Spiegel« anrettede sensation sikkert ikke haft. I anden omgang indskrænkede det tyske tidsskrift sig til at gøre sagen til en ægteskabelig affære, og dronningen og prinsgemalen har foranlediget en undersøgelse ved fhv. statsminister og i de senere år indenrigsminister Beel, som i den anledning er fratrådt som minister, fhv. statsminister *Gerbrandy,* som har nedlagt sit rigsdagsmandat, og fhv. generalguvernør i Østindien *van Starkenburgh Stachouwer.* Undersøgelsens sigte er ikke ganske klart.

Valget bragte ikke store forskydninger. Arbejderpartiet, der ved sin nystiftelse efter krigen lagde marxistiske doktriner til side og blev et socialt reformparti, har ikke vundet nogen afgørende sejr i retning af at bryde de konfessionelle linier, men har i så henseende vundet mere frem overfor de protestantiske partier end overfor katolikerne, og begge de to store partier er gået frem på mindre partiers bekostning. Størst har tabet været for kommunisterne og de antirevolutionære. Begge partier mistede 2 mandater i andet kammer, og den kristelig historiske union mistede 1 mandat. De 2 mandater, som det katolske nationale parti, der ikke deltog i valget, før havde, tilfaldt det katolske folkeparti.

Resultatet af valget til andet kammer fremgår af nedenstående oversigt.

	Stemmetal (1000) 1956	Pct. af stemmetal 1956	Mandattal 1956	Mandattal 1952
Arbejderpartiet	1.872	32.7	34	30
Katolske folkeparti	1.815	31.7	33	30
Antirevolutionære parti	568	9.9	10	12
Kristelig historiske union	483	8.4	8	9
Liberale parti	502	8.8	9	9
Kommunister	272	4.8	4	6
Politiske reformparti	130	2.3	2	2
Andre partier	86	1.5	0	2
I alt...	5.727	100.0	100	100

Ved valget til *første kammer* skete ikke anden forandring i styrkeforholdet mellem partierne, end at kommunisterne måtte afgive et mandat til arbejderpartiet. Resultatet af valget blev, at det katolske folkeparti fik 17 mandater, arbejderpartiet 15, det antirevolutionære parti 7, den kristelig historiske union 6, de liberale 4 og kommunisterne 1 mandat.

Valgets udfald lader ikke til at have lettet *dannelsen af en ny regering.* Arbejderpartiet er for første gang blevet større end noget andet parti i andet kammer, og opgaven at danne en ny regering tilfaldt derfor umiddelbart den 70-årige Willem Drees, der har været statsminister siden 1948, men personligt måske helst har ønsket en afløsning. En mindretalsregering ligger udenfor politisk brug og sædvane i Holland. Arbejderpartiet og det katolske folkeparti udgør tilsammen over to trediedele af det nye andet kammer og skulle sammen kunne danne en sikker flertalsregering ligesom 1946–48, men det katolske folkeparti synes at være mindre tilbøjelig dertil end arbejderpartiet. Katolikerne foretrækker en regering på bredere grundlag, men jo flere partier der inddrages, des vanskeligere bliver det at udforme det fornødne politiske fællesprogram. Forsvarsbudgettet og spørgsmålet om huslejeforhøjelse volder i så henseende størst bryderi, og de antirevolutionære besluttede sig i 1952 først efter et bevæget indre opgør til at gå ind i et samarbejde med arbejderpartiet.

Over tre uger efter valget har Holland endnu ikke fået en ny regering, men det er ikke noget usædvanligt. Regeringskriser er forholdsvis sjældne i Holland, men langvarige. Efter valget i 1952 varede det to måneder, før der kom en ny regering.

8. juli 1956.

OMVÆLTNINGEN I FRANSK NORDAFRIKA. I.

TUNIS

ERIK RESKE-NIELSEN

Indskrænkningen og omdannelsen af det britiske imperium efter 2. verdenskrig har været af endnu større omfang end ændringerne og formindskelsen af det franske kolonivælde. Storbritannien har måttet slippe taget på Indien, Burma og Ceylon, og store dele af riget i Afrika og Vestindien er ved at få eller har allerede fået en helt ny status, som har givet dem vidtgående friheder inden for det britiske statssamfunds rammer. Med Malaya, Kenya og Cypern som vigtige undtagelser er denne udvikling blevet gennemført uden blodig dramatik. Anderledes er det gået Frankrig, som først efter en kostbar krigsførelse i 1954 måtte acceptere en ordning, der var ensbetydende med det faktiske tab af Indokina, og som dernæst måtte tage stilling til en stadig mere faretruende udvikling i det langt vigtigere Nordafrika. Foreløbig er krisen resulteret i, at de hidtidige franske protektorater Tunis og Marokko er trådt frem som selvstændige stater, mens Algiers skæbne endnu ikke er afgjort.

Frankrigs herredømme i Nordafrika går tilbage til det 19. århundrede. Det er ældst i *Algier*, der blev erobret i 1830, men som franskmændene først i 1857 fik fuldstændig greb om. 1881 blev nordkysten inddelt i tre departementer, der i administrativ henseende blev indlemmet i Frankrig. Resten af landet blev organiseret som en koloni. Dog opretholdtes en vis enhed, idet de algierske områder havde fælles generalguvernør. *Tunis* blev invaderet af franske styrker i 1881 og gjort til et fransk protektorat. En lignende skæbne ramte *Marokko* i 1912, da størstedelen af landet blev gjort til et fransk og en mindre del til et spansk protektorat. I modsætning til Tunis satte Marokko sig til modværge mod europæerne, og både franskmænd og spaniere måtte udkæmpe hårde kampe, inden protektoraterne blev pacificeret i begyndelsen af 1920'erne. I Tunis vedblev bey'en at være statsoverhoved og i Marokko sultanen, men den virkelige magt lå hos den franske generalresident.

I befolkningsmæssig henseende er der betydelig forskel mellem Tunis, Algier og Marokko. Algier har flest indbyggere, nemlig 10,5 millioner mod Marokkos 9,7 millioner, hvoraf 8,2 millioner i det hidtidige franske pro-

tektorat. Tunis er mindst med kun 3,2 millioner indbyggere. Det europæiske islæt er størst i Algier, der beboes af ca. 1 million franskmænd. I Tunis lever der henved 150.000 franskmænd og 85.000 italienere og i Marokko kun 400.000 europæere, overvejende franskmænd. I alle tre lande er der et betydeligt mindretal af jøder: i Marokko 200.000, i Algier 130.000 og i Tunis 70.000. Deres antal er dog i nedgang, da der finder en betydelig udvandring sted til Israel, hvis største kontingent af indvandrere nu udgøres af nordafrikanske jøder. Den resterende befolkning er i Algier og Tunis næsten udelukkende arabere, mens der i Marokko lever et par millioner berbere[1]). Fælles for de tre lande er, at der finder en meget kraftig befolkningstilvækst sted. Tidligere holdt stammekrig og en høj børnedødelighed folketallet nede, men efter pacificeringen og forbedringen i sundhedsvæsenet under fransk styre er befolkningsforøgelsen blevet et alvorligt problem.

Fransk Nordafrika er et område af meget stor betydning for fransk økonomi. Der findes vigtige *råstoffer*. I alle tre lande udvindes jernmalm og kul. De marokkanske fosfat- og manganforekomster er betydningsfulde, og der findes også kobber, bly, zink og sølv samt olie. Tunis og Marokko har vigtige *landbrugsdistrikter,* hvor der foruden korn også dyrkes oliven og frugt. Algier er fattigere som landbrugsland, og de mest frugtbare arealer anvendes til vinavl. Navnlig i Algier, men i mindre målestok også i Marokko og Tunis, gælder det, at den bedste jord ejes af franske kolonister. Nogen industri af virkelig betydning findes ikke, men oprettelsen af *vandkraftværker* har dog skabt grundlaget for en beskeden industrialisering. Den investerede *kapital* er overvejende fransk, men i Marokko har der dog fundet betydelige amerikanske investeringer sted. Hele Nordafrika lider imidlertid under mangel på kapital, og de senere års urolige forhold har ikke opmuntret til nye investeringer.

Området er af betydelig *strategisk værdi*. De franske flådebaser i Oran, Algier, Bizerta og Tunis er af største betydning for beherskelsen af det vestlige Middelhav og for sikringen af tilførsler til Frankrig fra Afrika. Uden Nordafrika må Frankrig se i øjnene, at det løber en meget stor risiko for at miste de øvrige dele af imperiet i Afrika, navnlig det stadig vigtigere Fransk Vestafrika. Desuden understregede begivenhederne under 2. verdenskrig, at Fransk Nordafrika kan være et værdifuldt springbrædt ved en »tilbageerobring« af Europa, og både af den grund og fordi Nordafrika er vigtigt for en sømagt med interesser i det østlige Middelhav og Mellemøsten, har USA sikret sig luft- og flådebaser i Fransk Marokko.

[1]Berberne er efterkommere af den befolkning, der beboede det nordvestlige Afrika før den store arabiske indvandring i det 11. århundrede.

DEN TUNESISKE NATIONALISME

Det tunesiske spørgsmål tog for alvor form i 1950, selv om der både før og under 2. verdenskrig havde gjort sig en *nationalistisk opposition* gældende. Nationalisterne rettede deres angreb både mod det franske overherredømme og mod bey'en, der havde bibeholdt sin stilling som landets formelle overhoved i overensstemmelse med *El Bardo-* og *La Marsa-traktaterne* fra 1881 og 1883. Bey'en var nominelt forblevet absolut suveræn i alle anliggender, der ikke angik forsvars- og udenrigspolitik, som Frankrig havde overtaget, og han havde til bistand i lokal- og centralstyrelsen formelt tunesere. I praksis måtte han dog akceptere, at der i de enkelte administrationsgrene sad franskmænd som rådgivere, og det var dem, der førte det store ord. Også domstolene og lovgivningsmagten blev kontrolleret af franskmænd, og det betød i særdeleshed meget, at det rådgivende Grand Conseil (storrådet) var sammensat af lige mange franskmænd og tunesere. Det var især i storrådet, de franske kolonister var i stand til at gøre deres indflydelse gældende. Ellers var de henvist til at gå omvejen over Paris og at få deres synspunkter svækket af franske politikere og embedsmænd.

Den franske indflydelse havde også positive sider. Navnlig blev der i 1920'erne gennemført *reformer,* som gjorde Tunis til det mest fremskredne område i Fransk Nordafrika, og fransk kultur trængte i Tunis dybere ned i den indfødte befolkning end i Marokko og Algier. Tuneserne blev det nordafrikanske folk, der blev mest præget af vesten, og der opstod en intellektuel klasse, som anerkendte værdien af forbindelsen med Frankrig, samtidig med at den råbte på selvstændighed og forfatningsreform. Stærkt medvirkende til, at udviklingen kom til at forme sig på denne måde, var det, at der i Tunis ikke fandtes nogen indfødt feudalisme som navnlig i Marokko. Der var ingen mægtige stormænd at bygge på, og det blev i stedet byernes middelstand, der kom til at være de politisk toneangivende blandt tuneserne.

En af årsagerne til, at 1920'erne blev en reformperiode i Tunis, var, at der ved slutningen af 1. verdenskrig var opstået en tunesisk selvstændighedsbevægelse, som fandt udtryk i *Destour-partiet.* Man påberåbte sig præsident Wilsons 14 punkter og forsøgte under fredsforhandlingerne i Paris at henlede opmærksomheden på det tunesiske spørgsmål. Bestræbelserne førte ikke til andet, end at franskmændene efter en del uroligheder i Tunis bestræbte sig mere på at skabe et godt styre, og først i 1930'erne kom der nyt liv i den tunesiske nationalisme. I 1934 udskiltes af det fanatisk muhammedanske og højrenationalistiske Destour-parti en venstrefløj, der under ledelse af den 32-årige fransk-uddannede jurist *Habib Bourguiba* blev organiseret som et nyt parti, *Neo-Destour,* d.v.s. det nye forfatningsparti. Bourguiba, der stammede fra den lavere middel-

stand i Tunis, var påvirket af vesteuropæisk tankegang og krævede et frit Tunis, hvor suveræniteten hvilede hos folket. Han organiserede Neo-Destour – som omgående vakte det franske styres mishag og blev forfulgt både af bey'ens tilhængere og af de franske kolonister – med et system af hemmelige celler over hele Tunis og gennemførte en streng disciplin i dets rækker. Meget betydningsfuldt blev det, at han i konkurrence med kommunisterne, skabte en *fagbevægelse* og fik oprettet forskellige *erhvervsorganisationer,* som i virkeligheden blev ledet af Neo-Destour, men som kunne virke åbent og beskyttet af en opinion uden for Tunis grænser, hvor Neo-Destour selv var nødt til kun at optræde illegalt, eftersom partiet omgående var blevet forbudt i lighed med det gamle Destour-parti. Kun i den korte periode, da *Léon Blums* folkefrontsregering havde magten i Frankrig 1936–37, anerkendte det franske udenrigsministerium, at det var Neo-Destour, der stod som den rette repræsentant for det tunesiske folk; men Blums periode ophørte, inden der var kommet konkrete resultater ud af de forhandlinger, der var påbegyndt. I stedet indtraf en alvorlig krise i det fransk-tunesiske forhold, da Neo-Destour nu forsøgte at terrorisere franskmændene og de tunesere, der samarbejdede med dem. Der udbrød i 1938 alvorlige uroligheder, som resulterede i en *belejringstilstand,* der varede lige til 1955, og fængsling af flere tusinde nationalistiske ledere, som blev anbragt i interneringslejre.

Sådan var situationen, da 2. verdenskrig sluttede; men begivenhederne under denne havde givet nationalismen ny næring, uden at det dog kom til sådanne voldsomme udladninger i Tunis som i Marokko og Algier. Neo-Destour-lederne var stadig af den opfattelse, at det ville give de bedste resultater, hvis man *skridt for skridt* kunne gennemtvinge politiske reformer, snart i forståelse med franskmændene, snart ved samarbejde med bey'en. Begivenheder andre steder i verden gjorde en sådan udvikling mere sandsynlig, og navnlig virkede hændelserne i Middelhavsområdet opmuntrende på de tunesiske nationalister. I 1944 havde Frankrig måttet slippe grebet om Syrien og Libanon, og i 1945 var *den arabiske liga* blevet dannet som et samlende organ for de arabiske folks stræben efter uafhængighed. Der blev knyttet tråde mellem ligaen og Neo-Destour, men Habib Bourguiba holdt ikke desto mindre – selv efter et længere ophold i Cairo 1945–1949[1] – fast ved den opfattelse, at et frit Tunis ville have større fordele af et samvirke med Frankrig end ved en indlemmelse i et arabisk fællesskab under ægyptisk ledelse. Alligevel ydede ligaen materiel og propagandistisk støtte til Neo-Destour, og efterhånden som

[1]Bourguiba var blevet arresteret 1938 og sad i 1942 fængslet i Vichy-Frankrig. Han blev befriet af tyskerne, rejste til Rom, men afviste samarbejde med Mussolini og vendte 1943 tilbage til Tunis. Franskmændene ønskede at arrestere ham, men amerikanerne intervenerede til hans fordel.

flere arabiske lande opnåede større frihed, øgedes de tunesiske nationalisters muligheder for at tvinge Paris til nye skridt i retning af Tunis selvstændighed. Særligt tungt vejede det, at nabolandet Libyen, der indtil 1943 havde været i italiensk besiddelse, og som var langt mindre udviklet end Tunis, i 1949 af F.N. blev gjort til en selvstændig stat. Det gav Neo-Destour vind i sejlene og skabte genklang hos liberale franskmænd for kravet om politiske reformer i Tunis.

Betydningsfuldt blev det også, at de *franske socialister* i 1950 besluttede at støtte nogle krav, der i december 1949 var blevet fremsat af det tunesiske socialistforbund, og som gik ud på, at der skulle optages forhandlinger mellem den franske regering og repræsentanter for Tunis om protektoratets ophør og om fastsættelse af en trinvis udvikling henimod suverænitet og uafhængighed. Det fransk-tunesiske forhold skulle derefter ordnes ved traktater vedrørende forsvar og udenrigspolitik samt angående de økonomiske og kulturelle relationer. De franske socialisters godkendelse af disse krav betød derfor i realiteten, at et af Frankrigs store partier gik ind for Tunis' uafhængighed, og dermed var Tunisspørgsmålet sat på dagsordenen.

REFORMPOLITIK 1950-51

En tilkendegivelse af, at den franske regering ville slå ind på en ny Tunis-politik, fremkom, da en ny general-resident, *Louis Perillier,* blev udnævnt i maj 1950. I en radiotale den 13. juni samme år erklærede han, at den franske regering havde til hensigt at *foreslå en række administrative reformer,* som var forårsaget af landets økonomiske og sociale udvikling og som sigtede til, at der blev udbygget en tunesisk embedsstand, som kunne styre en moderne stat. Den føler, der lå i Perilliers udtalelser, blev ikke gunstigt optaget hverken af franskmændene i Tunis eller af Neo-Destour. Flertallet af den franske del af Grand Conseil protesterede imod, at storrådet ikke havde fået reformforslagene forelagt, og beskrev dem som udtryk for en opgivelsespolitik. Omvendt mente de tunesiske medlemmer af rådet, at reformforslaget gav alt for få indrømmelser. Man krævede i stedet, at der skulle dannes en rent tunesisk regering med fuld udøvende magt, at den rådgivende forsamling skulle erstattes med en lovgivende, og at tunesere skulle have fortrinsret til embeder i Tunis.

De tunesiske storrådsmedlemmers holdning var til dels inspireret af de krav, der den 14. april 1950 var blevet fremsat af Habib Bourguiba, og som udtrykte *Neo-Destours mål.* I en proklamation havde Habib Bourguiba forlangt overdragelse af suveræniteten og kontrol med den udøvende magt til tunesiske hænder. Endvidere krævede han, at der skulle dannes en *tunesisk regering,* som skulle have ansvaret for ordenens opretholdelse,

og at der i spidsen for den skulle stå en ministerpræsident, som var udpeget af bey'en. Endvidere skulle det franske generalsekretariat, der kontrollerede regeringen, fjernes sammen med de embedsmænd, som overvågede de enkelte administrationsgrene. Ligeledes måtte det franske gendarmeri opløses, og der skulle ved almindelig valgret vælges en *nationalforsamling,* hvis opgave skulle være at udarbejde en demokratisk forfatning. Endelig skulle der vælges kommuneråd med en rimelig repræsentation for det franske mindretal. Desuden hed det i erklæringen, at man så hen til et *samarbejde på grundlag af ligeberettigelse mellem Tunis og Frankrig,* men at kun en tunesisk nationalforsamling ville være i stand til at afgøre, om Tunis skulle være medlem af l'Union Francaise. Dette manifest var den 25. april 1950 blevet *bifaldet af bey'en,* som dermed tilkendegav vilje til samarbejde med Neo-Destour.

Sammenlignet med de af Bourguiba fremsatte og af bey'en tiltrådte krav var de indrømmelser, som rummedes i Perilliers radiotale den 13. juni 1950, minimale. Men den franske regering gav på forskellig måde udtryk for, at den var villig til at gå videre endnu til trods for de franske kolonisters protester mod enhver indrømmelse til den tunesiske nationalisme. Den 17. august 1950 forårsagede Perillier, at der blev dannet en *ny tunesisk regering* under ledelse af *Muhammed Chenik,* hvori som justitsminister indtrådte en repræsentant for Neo-Destour, nemlig partiets generalsekretær, *Salah ben Youssef.* Hans indtræden betegnede en håndsrækning fra Bourguibas side til de kredse i Frankrig, som sympatiserede med tanken om en nyordning af det fransk-tunesiske forhold.

Kort efter dannelsen af Chenik's regering ophævede Frankrig det system, hvorefter der til hvert tunesisk ministerium var knyttet en fransk rådgiver, og den 8. februar 1951 underskrev bey'en en serie forslag, som Perillier havde fremsat den 17. august 1950 om *ændringer af forfatningsmæssig art.* Herefter skulle forsædet i ministerrådet ikke længere beklædes af den franske generalresident, men af den tunesiske ministerpræsident, og regeringen skulle bestå af syv tunesere (nemlig ministerpræsidenten og justits-, social-, handels-, industri-, landbrugs- og sundhedsministeren) og syv franskmænd (som skulle beklæde posterne som generalsekretær, assisterende sekretær, kommissær for genopbygningen og direktører for finanserne, offentlige arbejder, undervisning og post- og telegrafvæsenet). Dog skulle generalresidenten i en nødsituation kunne regere gennem en højkomité, som skulle have ret til at udstede dekreter. Endvidere ophævedes bestemmelserne om, at den franske generalsekretærs underskrift var nødvendig på ministerrådets dekreter, og der fastsattes bestemmelser for ansættelsen af franske og tunesiske embedsmænd i administrationen. Halvdelen af de højere, to trediedele af de mellemstore og tre fjerdedele af de lavere poster skulle reserveres tunesere, og franske embedsmænd

skulle kunne tale arabisk. Det store spørgsmål om generalresidentens indflydelse i financielle anliggender blev klaret ved en kompromis-formel. Disse reformer, der blev *hilst velkommen af Neo-Destour* som et første skridt på vejen mod Tunis' selvstændighed, blev omgående mødt med den skarpeste *fordømmelse fra de fleste kolonisters side.* I forvejen var det kommet til adskillige uroligheder rundt om i Tunis, og fra Neo-Destours side var det blevet hævdet, at franske aktivister stod bag dem med det formål at forhindre reformerne. Også general-residenten, Perillier, syntes at vakle under europæernes pres, men det afgørende blev, at der stadig i Paris var stemning blandt socialister og folkerepublikanere for en reformpolitik i Tunis.

STAGNATION 1951

Den næste fase i udviklingen indtraf, da bey'en i en tale den 15. maj 1951 erklærede, at han ønskede straks at give Tunis en fri forfatning og en rent tunesisk regering. Disse løfter blev fremsat på et tidspunkt, da situationen var blevet betydeligt skærpet, idet parterne anklagede hinanden for ikke loyalt at følge beslutningerne af 8. februar 1951. Nye forhandlinger blev indledt, da ministerpræsident Chenik i oktober 1951 ankom til Paris og i et *memorandum af 31. oktober* på bey'ens vegne *krævede, at der skulle dannes en rent tunesisk regering og en nationalforsamling, der var fremgået af almindelige valg.* Svaret herpå blev afgivet af den franske regering den 15. december 1951, efter forhandlinger i en ministerkomité, hvori bl.a. ministerpræsident *Pleven,* udenrigsminister *Robert Schumann,* finansminister *René Mayer* og forsvarsminister *Bidault* havde sæde. Det betegnede, hvad en fordømmende erklæring fra det franske socialistparti den følgende dag karakteriserede som en kovending og en »kapitulation overfor den koloniale kapitalismes og de reaktionære kredses interesser«. I denne *note til bey'en* fremhævede den franske regering Frankrigs mange velgerninger overfor Tunis, og påstod, at det alene skyldtes franskmændene, at Tunis havde nået et fremskredet stade. Disse forhold, lød det i noten, »måtte holdes for øje, når man overvejede de fremtidige forhold mellem vore lande, som kun kan baseres på anerkendelse af den definitive karakter af de bånd, der forener dem«. I svaret hed det endvidere, at yderligere reformer måtte afhænge af, at bey'en opfyldte sin part af forpligtelserne, hvormed den franske regering sigtede til bestemmelserne om oprettelse af kommunale råd med repræsentation for den franske befolkning.

Et andet aktuelt stridsspørgsmål var *Grand Conseil's rolle.* Storrådets mandat var udløbet den 9. december, og den tunesiske regering havde foreslået det erstattet med en repræsentativ forsamling, men de franske kolonister var gået energisk imod en sådan ordning. Den franske regering

erklærede sig rede til at overveje en ændring i Grand Conseil-institutionen, men kun på den betingelse, at både det franske og det tunesiske samfund blev repræsenteret, og at storrådet blev fornyet for en begrænset periode for at kunne stemme om 1952-budgettet. Samtidig instruerede man Perillier om i januar 1952 at nedsætte en blandet fransk-tunesisk kommission til at behandle spørgsmålet om en repræsentativ lovgivende magt til erstatning for Grand Conseil. Det franske svar på bey'ens henvendelse gennem den tunesiske ministerpræsident var således stort set negativt, og selv om det blev mildnet noget af udenrigsminister Schumanns udtalelser under Tunis-debatten i republikkens råd den 2. december 1951, kunne det ikke skjules, at en alvorlig krise var indtrådt. Juleaftensdag vendte Chenik tilbage til Tunis for at aflægge rapport til bey'en. Afbrydelsen passede de franske i Tunis. De havde allerede den 19. november forlangt, at forhandlingerne skulle indstilles. Endvidere blev Perillier nu udskiftet som generalresident med Frankrigs hidtidige ambassadør i Bruxelles, *Jean de Hauteclocque*. Kursskiftet var klart.

Den franske regerings svar til bey'en blev hilst med glæde af kolonisterne, men vakte ellers skuffelse i Tunis, hvor Neo-Destour, Destour, kommunister, fagforeningerne og en række organisationer svarede med en tre dages *proteststrejke* den 21.–23. december. Den 9. januar 1952 offentliggjordes *regeringens svar* på den franske note. Man afviste heri den opfattelse, at de franske i Tunis havde nogen ret til at deltage i landets politiske institutioner, og erindrede om, at den tunesiske regering havde påtaget sig at garantere franske interesser i Tunis, hvilket dog ikke kunne indebære, at franskmændene skulle have særlige politiske rettigheder. Desuden krævede man en klar fransk tilkendegivelse af, at Frankrig ikke opererede med noget begreb om en fransk-tunesisk »co-suverænitet« som grundlag for forholdet mellem de to lande, men at regeringen i Paris utvetydigt skulle bekræfte Tunis' suverænitet, da den tunesiske regering ellers ville »prendre ses responsabilités«. Men ministerpræsident Chenik tog endnu et skridt. Den 14. januar 1952 overrakte Salah ben Youssef i Paris et *brev fra den tunesiske regering til F.N.s generalsekretær,* hvori man anmodede F.N. om at løse den fransk-tunesiske strid i overensstemmelse med F.N.-pagtens principper. Denne handling betegnede en udfordring til Frankrig, som i efteråret 1951 havde benægtet F.N.s kompetence til at drøfte det marokkanske og det tunesiske spørgsmål. Det franske synspunkt var, at Tunis herved krænkede Bardotraktaten, som gjorde Frankrig alene ansvarlig for Tunis' udenrigspolitik.

FRANSK TVANGSPOLITIK 1952–53

Samtidig med at forværringen i situationen blev markeret gennem tunesernes henvendelse i Paris, kom det til blodsudgydelse under *demon-*

strationer rundt om i Tunis, og den 18. januar 1952 tilkendegav den ny-tiltrådte generalresident, Hauteclocque, at han ville tage jernhandsken i brug. Neo-Destour havde bekendtgjort, at det ville lade afholde en speciel kongres for at drøfte det franske svar af 15. december, men kort før den skulle åbnes, lod Hauteclocque *12 tunesiske nationalisledere arrestere,* deriblandt Habib Bourguiba og Neo-Destours vicegeneralsekretær *Mongi Slim.* Også det tunesiske kommunistpartis generalsekretær, *Maurice Nizard* og en af den kommunistiske fagbevægelses[1]) mest fremtrædende folk blev kastet i fængsel. Samtidig blev der truffet militære sikkerhedsforanstaltninger, men ikke desto mindre kom det til nye uroligheder og strejker, og »et eller andet sted i Tunis« trådte *Neo-Destour-kongressen* sammen og vedtog en resolution, hvori man krævede protektoratets ophør og Tunis' uafhængighed.

Imens fortsatte Salah ben Youssef virksomheden i Paris og appellerede ikke alene til F.N.s medlemsstater, men førte også forhandlinger med de arabiske landes F.N.-delegerede[2]). I Tunis voksede uroen fra dag til dag og antog dimensioner, der foranledigede de franske politistyrker til at foretage større operationer, navnlig i Cap Bon-området. Desuden forsøgte franskmændene at skræmme bey'en til indrømmelser. I en note af 30. januar 1952 tilbød den franske regering ganske vist, at der skulle nedsættes en fransk-tunesisk kommission til forberedelse af en række reformer, men på den betingelse, at Tunis trak sin henvendelse til F.N. tilbage, hjemkaldte Salah ben Youssef og traf forholdsregler til genoprettelsen af roen i Tunis. I sit svar den 5. februar 1952 afviste bey'en de franske krav og erklærede, at forhandlingerne ikke kunne genoptages, så længe der herskede belejringstilstand i landet. Desuden understregedes det i den tunesiske note, at drøftelserne ikke kunne finde sted, medmindre den franske regering ville gå ind på de krav, som Tunis havde stillet i bey'ens memorandum af 31. oktober 1951.

Efter at Hauteclocque havde været i Paris for at indhente sin regerings instruks, forelagde han den 25. marts 1952 *nye franske forslag om en forfatningsreform* for bey'en. Hauteclocque havde i forvejen forlangt, at ministerpræsident Chenik ikke måtte være til stede under forhandlingerne. Ikke desto mindre mødte han op, men da general-residenten forlangte, at bey'en skulle afskedige regeringen Chenik, afviste bey'en dette krav. Den følgende nat slog franskmændene til og *lod foruden Chenik tre andre regeringsmedlemmer arrestere* tillige med en lang række fremtrædende Neo-

[1]Tunis har to fagorganisationer, hvoraf den største domineres af Neo-Destour og er medlem af den frie faginternationale, ICFTU, efter i 1951 at have forladt det kommunistisk ledede WFTU.

[2]En gruppe på 15 asiatiske og afrikanske lande forsøgte i februar og marts 1952 at få enten generalforsamlingen eller sikkerhedsrådet til at behandle det tunesiske spørgsmål, men forgæves.

Destour-ledere, organisationsfolk og pressemænd. Endvidere blev der indført udgangsforbud i nattetimerne og dødsstraf for deltagelse i væbnet oprør. Alle våben skulle omgående afleveres til politiet, og det blev pålagt alle våbenføre tunesere at indtræde i »sikkerhedsgrupper« til bevogtning af jernbaner, offentlige bygninger m.m. Bey'en blev dernæst tvunget til at afskedige regeringen Chenik, og i stedet udnævnte han den tidligere ministerpræsident, *Salaheddin Baccouche*[1]), der havde beklædt posten 1943–47, og som blev betragtet som særdeles fransk-venlig. Dannelsen af den nye regering i midten af april 1952 blev fulgt af lettelser i de franske sikkerhedsforanstaltninger, der var blevet truffet i forbindelse med arrestationen af Chenik.

De *franske reformforslag*, der havde givet anledning til bruddet den 26. marts, blev *principielt tiltrådt af bey'en* allerede to dage senere, men de lå langt fra de krav, der var blevet opstillet af de tunesiske nationalister. Ganske vist hed det, at der kun var tale om et første skridt på vejen mod fuldt indre selvstyre i Tunis, men såvel bestemmelserne om regerings- og lovgivningsmagten som garantierne for de franske kolonister i Tunis var af en sådan art, at Neo-Destours krav om et demokratisk styre og om fuld tunesisk suverænitet langt fra var opfyldt. Forslagene og de franske indgreb mod Chenik førte følgelig til en *opblussen af uroen* i landet, men desuden rejste der sig *en kraftig opposition mod regeringens Tunispolitik i Frankrig selv*. Den kom til udtryk i nationalforsamlingens Tunisdebat den 1. april, hvor navnlig socialisterne angreb ministerpræsident Pinay for de foranstaltninger, han havde truffet. Denne forsvarede sig med, at det havde været tvingende nødvendigt at fjerne Chenik, som havde opmuntret de tunesiske ekstremister og havde saboteret samarbejdet med franskmændene.

Ikke desto mindre anerkendte den franske regering i praksis, at martsplanen ikke kunne gennemføres, og i juni 1952 fremsatte udenrigsminister Robert Schumann i forbindelse med en ny Tunisdebat i nationalforsamlingen *forslag, der betegnede visse indrømmelser* til tuneserne. Den franske regering bekræftede i princippet Tunis' suverænitet med bey'en som eneste udtryk herfor og erklærede, at Tunis skulle udvikles til fuld indre automomi, men understregede, at dette på ingen måde påvirkede Frankrigs traktatmæssige rettigheder, specielt retten til at kontrollere udenrigspolitikken og den indre sikkerhed i Tunis. Desuden forkastede Schuman som ikke-realisabelt kravet om, at der i denne begyndelsesfase skulle dannes en rent tunesisk regering, men foreslog ændringer i den gældende praksis, således at tuneserne ville få lidt større indflydelse i regeringen.

[1]Salaheddin Baccouche var søn af Muhammed Baccouche, der i 1881 som tunesisk udenrigsminister havde undertegnet Bardo-traktaten med Frankrig.

Også i spørgsmålet om embedsbesættelser blev der givet indrømmelser, men m.h.t. lovgivningsmagten afvistes kravet om en folkevalgt lovgivende forsamling. I stedet hed det, at denne funktion alene tilkom bey'en, som dog skulle bistås af to rent rådgivende organer, der dels blev udpeget, dels blev valgt indirekte. I de lokale råd skulle der sikres europæerne en indflydelse, der langt oversteg den, de ville have krav på efter styrkeforholdet mellem dem og tuneserne, selv om der også her var tale om en modificering i sammenligning med marts-forslaget. Nye ændringer kom til i et *supplerende fransk forslag af 4. august 1952,* og på dette grundlag drøftede en af bey'en nedsat forsamling bestående af 40 ansete mænd den holdning, Tunis burde indtage. Resultatet forelå den 7. september 1952, og det blev en *afvisning af den franske regerings forslag,* som forsamlingen fandt fuldstændig utilfredsstillende, ikke mindst hvad angik udnævnelsen af embedsmænd, som indebar »den formelle og permanente udelukkelse af tunesere fra alle poster med ansvar og myndighed«, og som i praksis ville betyde, at tunesisk selvstyre var uopnåeligt. Denne indstilling blev den 9. september 1952 af bey'en meddelt den franske præsident, *Vincent Auriol,* i et brev, hvori bey'en desuden beklagede generalresidentens »voldelige forholdsregler«, specielt arrestationen af Chenik, der havde ført til uro i hele Tunis. Bey'en konstaterede fremdeles, at de franske reformforslag »udgjorde en trusel mod Tunis' suverænitet«, og at de ikke indebar »noget skridt i retning af demokratisering af tunesiske institutioner«. Hans konklusion var, at »disse reformer synes at være utilstrækkelige til at tilfredsstille det tunesiske folks forhåbninger, og at de desuden ikke svarer til de minimumskrav, der blev fremsat i vore erklæringer af 15. maj og 31. oktober 1951«.

Noget fransk svar blev ikke straks givet herpå, bortset fra en skrivelse fra Auriol til bey'en. Årsagen til Frankrigs tøven må utvivlsomt søges i *F.N.s holdning* til Tunis-spørgsmålet. Sagen blev af den asiatisk-afrikanske blok ført frem på F.N.s generalforsamling, hvor den franske delegation boycottede forhandlingerne ud fra det synspunkt, at der var tale om et rent fransk anliggende, som F.N. ikke havde nogen bemyndigelse til at blande sig ind i. Alligevel førte franskmændene en henholdende politik i Tunis, indtil det kritiske punkt i F.N.-debatten var overstået, men i mellemtiden *forværredes situationen i landet alvorligt.* Den guerrilla-aktivitet, der længe havde været en kendsgerning, blev intensiveret i landdistrikterne, og i byerne kom det til stadig flere sabotage- og terrorhandlinger. Alene i de første 10 måneder af 1952 måtte franskmændene notere 1661 voldsaktioner fra den tunesiske undergrundsbevægelses side. Der blev efter franske opgørelser herunder dræbt 116 mennesker og anrettet skader for 10 milliarder francs. Et par tusinde arrestationer og flere dødsdomme og henrettelser havde ikke formået at standse aktiviteten, og

jævnsides med de tunesiske nationalisters aktioner, måtte man nu konstatere, at adskillige franske kolonister var begyndt at tage lignende voldsmidler i anvendelse. Der var ikke alene tale om selvforsvar fra europæernes side, men også om en regulær *modterror*, først og fremmest gennem organisationen »La Main Rouge«, der foranstaltede attentater og mord på flere tunesiske nationalistledere. Navnlig vakte det opsigt, at generalsekretæren for den tunesiske fagorganisation, UGTT[1]), *Ferhat Hached* blev myrdet den 5. december 1952. Hached var i Bourguibas fravær den tunesiske nationalismes egentlige leder og en mand, der navnlig i USA havde forsøgt at samle sympati for Tunis' sag. Han var en fremragende organisator og havde ry for at være en smidig politiker, der endnu bedre end Bourguiba var i stand til at forene modsætningerne i den tunesiske befolkning. Mordet var et virkelig alvorligt slag mod nationalisterne og forårsagede demonstrationer og strejker overalt i Tunis, ligesom det havde virkninger på situationen i Marokko. »La Main Rouge« lagde ingen skjul på, at det var denne organisations værk, og at den i særdeleshed hadede Hached på grund af dennes amerikanske forbindelser. Den hævdede den blandt kolonisterne populære opfattelse, at USA virkede sammen med nationalisterne, og at Amerika forfulgte egne imperialistiske mål i Fransk Nordafrika.

Selv om mordet på Ferhat Hached blev fordømt af generalresidenten, de Hauteclocque, tog denne den 15. december 1952, da F.N.-debatten ikke længere kunne forekomme faretruende, *nye skridt til at tvinge bey'en til eftergivenhed.* Han forelagde ikke mindre end 60 dekreter til underskrift, heriblandt nogle fra det franske reformkompleks, men under indflydelse af medlemmer af fyrstehuset, navnlig sønnen *prins Chedly,* hvis Neo-Destour-sympatier var velkendte, nægtede bey'en at efterkomme generalresidentens krav. Der fulgte herefter en brevveksling mellem bey'en og den franske regering den 18–20. december 1952, hvorefter bey'en skrev under. Det hævdes, at Frankrig havde stillet bey'en et ultimatum og truet med at lade ham erstatte af et regentskabsråd af de personer i hans omgivelser, der var lydhøre overfor franske ønsker.

I henhold til de nye dekreter blev der i den følgende tid holdt *kommunevalg* rundt om i Algier, men Neo-Destour boycottede dem, og mange steder blev valgdeltagelsen uhyre ringe, eller også blev valgene umuliggjort, ganske simpelt fordi der ikke var kandidater nok. Flere mord og overfald virkede med til at dæmpe lysten hos samarbejdsvillige tunesere til at lade sig opstille. Franskmændene svarede med at arrestere flere fagforenings- og Neo-Destour-ledere, men det var ikke muligt at skjule,

[1]D.v.s. Union Général des Travailleurs Tunisien, det ikke kommunistiske fagforbund, der havde henved 100.000 medlemmer.

at *den franske politik havde lidt et alvorligt nederlag*, da der først blev givet det tunesiske folk lejlighed til at demonstrere, hvilket standpunkt det indtog.

MISLYKKET AFSPÆNDINGSPOLITIK 1953–54

Det var i nogen grad erkendelsen af tvangsmetodernes ringe værdi, der i sommeren 1953 førte til et *begyndende fransk kursskifte*, men det talte også med, at Frankrigs hele stilling var blevet svækket som følge af den stadig vanskeligere situation i krigen i Indokina. Den nye regering *Laniel* viste straks efter sin tiltræden både ved frigivelsen af mange internerede tunesere og ved flere erklæringer, at man ville søge en afspænding i Tunis, og en ny bølge af voldshandlinger i juli og august 1953 understregede, at handling var påkrævet. Blandt ofrene var den forventede tronfølger prins *Ezzedine bey*, der var kendt som udpræget profransk, og på den anden side en af de mest fremtrædende Neo-Destour-ledere, *Hedi Chaker*.

Et skridt i retning af afspænding blev taget, da generalresident de Hauteclocque den 2. september 1953 blev afskediget og erstattet med *Pierre Voizard*, som straks udtalte sig i meget forsonlige vendinger. Neo-Destour hilste kursændringen velkommen, og i nogle måneder fandt der en tydelig neddæmpning sted af guerrilla- og terroristvirksomheden. Men det varede længe, inden den nye politik begyndte at aftegne sig, og da det endelig skete i marts 1954, blev det en *skuffelse for de tunesiske nationalister*. Nok blev Baccouche afskediget og den 2. marts 1954 erstattet med en regering under ledelse af *Muhammed Saleh Mzali*, der havde været en af de arresterede ministre i Cheniks regering, men det forfatningsreformforslag, som franskmændene nu udarbejdede, og som bey'en udstedte dekreter om den 4. marts 1954, imødekom kun i ringe grad nationalisternes krav.

Forfatningsdekreterne bestemte, at ministerrådet skulle bestå af otte tunesiske og fire franske medlemmer, og forøgede regeringschefens kompetence betydeligt. Han fik nu fuld kontrol med administrationen og bemyndigelse til at give den endelige godkendelse af ministerielle dekreter, som ikke længere ville være underkastet generalresidentens veto. Den franske generalsekretærs myndighed blev væsentlig reduceret, og der blev skabt repræsentative forsamlinger, der dog kun fik rådgivende karakter. Den ene af disse fik 45 tunesiske medlemmer, valgt ved almindelig valgret for mænd over 25 år, mens den anden kom til at bestå af 23 delegerede og 19 vice-delegerede, som skulle repræsentere den franske del af befolkningen. Desuden ændredes 1952-bestemmelserne om det lokale styre, men der blev stadig givet de europæiske kolonister særlige rettigheder på dette område.

Sammenlignet med den ordning, den franske regering havde forsøgt at trumfe igennem i 1952, betegnede forfatningsdekreterne et betydeligt skridt fremad mod tunesisk selvstyre i indre anliggender, men *indrømmel-*

serne kom for sent og blev voldsomt kritiseret af størsteparten af kolonisterne, hvis yderligtgående organisation, »Rassemblement Française de Tunisie«, fordømte reformen som »et dramatisk og dræbende tilbageslag« og udtrykte bestyrtelse over »omstyrtelsen af protektoratet«. Men kritikken var ikke mindre skarp fra nationalisternes side. UGTT kaldte reformen for »en karikatur af en demokratisering«, Neo-Destour talte om »pseudoreformer«, og det gamle Destour kaldte til fortsat »kamp mod imperialismen«. Den 15. april udstedte en kongres med repræsentanter for de politiske partier i Tunis, fagforeningerne og erhvervsorganisationerne en erklæring, hvori man fordømte 4. marts-dekreterne med den begrundelse, at de hverken genoprettede Tunis' suverænitet eller demokratiserede dets institutioner. Derved vaklede grunden under både Voizard og ministerpræsident Mzali, der forgæves forsikrede, at reformerne betegnede »et virkeligt skridt mod demokrati«.

I kølvandet på forfatningsreformen fulgte et udbrud af *nye voldsomme uroligheder,* efter at der stort set havde hersket ro siden september 1953. I det vestlige højland, langs grænsen til Libyen og omkring Bizerta dukkede større og bedre udrustede skarer af fellaghas (d.v.s. fredløse) op og kaldte nu sig selv for den nationale befrielseshær. Fra sit eksil i Cairo påtog Neo-Destours generalsekretær Salah ben Youssef sig ansvaret for dannelsen af disse »stødtropper«, og jævnsides med fellagha-aktiviteten gik en ny terrorbølge henover byerne, fulgt af tilsvarende modaktioner fra kolonisternes side. Overfor denne trusel greb den franske regering ind med *voksende militær styrke,* og betydelige troppekontingenter ankom til landet, som befandt sig på randen af et oprør.

Men samtidig med at man i Paris atter slog ind på den hårde linie, forsøgte man gennem *amnesti* til mange politiske fanger at lette spændingen. Også *Habib Bourguiba* kom til at nyde godt heraf, idet han blev løsladt fra øen Galite og kun underkastet mild internering i Frankrig. Han fik herved lejlighed til at genoptage sin politiske aktivitet, og den 10. juli 1954 udtalte han i et *interview til »Le Monde«,* at han tog afstand fra voldsanvendelsen i Tunis og erklærede, at hans mål kun var internt selvstyre for Tunis og ikke »suverænitetens ydre attributter« såsom egen hær og diplomatisk repræsentation. Han foreslog en overenskomst, baseret på tilbagevendelse til Bardo-traktaten 1881, ophævelse af bestemmelserne fra 1884 om, at generalresidenten skulle billige og kundgøre alle dekreter, som bey'en havde beseglet og endelig fremsættelse af en højtidelig fransk erklæring om at ville give Tunis indre selvstyre. Herefter skulle – i henhold til Bourguibas udtalelser i interviewet – følge dannelse af en rent tunesisk regering, gradvis »tunisificering« af administrationen og udarbejdelse af en forfatning ved en nationalforsamling, som var valgt ved almindelig valgret.

Bourguibas erklæring kunne kun fortolkes som en *tilkendegivelse af moderation og forhandlingsvilje,* og den efterfulgtes bemærkelsesværdigt hurtigt af en *erklæring den 15. juli fra 40 fremtrædende franske i Tunis* til Frankrigs nye ministerpræsident, *Pierre Mendès-France.* Man tog heri til orde for den opfattelse, at den hidtidige franske politik havde været forfejlet og kun havde ført til økonomisk stagnation og voksende usikkerhed. I særdeleshed vendte de 40 sig mod anvendelsen af voldsmetoder og mod bevæbningen af en del af befolkningen imod en anden, og de tilkendegav hermed, at der var franskmænd i Tunis, der så anderledes på situationen end de højrøstede kolonister i »Rassemblement Française de Tunisie« eller de interessegrupper, der til stadighed forsøgte at påvirke de franske politikere.

MENDÈS-FRANCE's TUNISPLAN 31.7. 1954.

Bourguibas udtalelser til »Le Monde« og de 40 franskmænds erklæring gav en god baggrund for den dramatiske aktion, *Mendès-France* nu foretog, da han straks efter at have sluttet Indokina-drøftelserne på Genevekonferencen kastede sig ud i det tunesiske problem. Efter at have sikret sig sit kabinets godkendelse af planerne fløj den franske ministerpræsident tidligt om morgenen den 31. juli 1954 til Tunis sammen med marskal *Juin* og ministeren for tunesiske og marokkanske anliggender, *Christian Fouchet,* til Tunis, hvor han *forelagde den franske regerings beslutninger for bey'en.* De gik ud på, 1) at Tunis skulle få fuldt indre selvstyre, 2) at den franske regering kun ville beholde ansvaret for Tunis' forsvar og udenrigspolitik i overensstemmelse med Bardo-traktaten, 3) at den franske befolkning i fremtiden kun skulle deltage i kommunale anliggender og ikke længere have nogen andel i den tunesiske regering, om end de skulle have egne repræsentative forsamlinger til varetagelse af deres interesser, 4) at bey'en øjeblikkelig skulle gå i gang med dannelsen af en ny tunesisk regering, 5) at den franske regering med denne regering ville forhandle sig til rette om konventioner, der fastsatte de to landes gensidige forpligtelser, og om garantier til Frankrig og de franskmænd, der var bosiddende i Tunis, og hvis økonomiske interesser specielt skulle tilgodeses, 6) at en voldgiftsinstans skulle oprettes, 7) at fuldt selvstyre skulle indføres, så snart konventionerne var underskrevet, 8) at Frankrig ville bistå ved de administrative, økonomiske og sociale reformer, der skulle følge efter de politiske, og 9) at en fortsættelse af den nuværende volds- og terrorkampagne ville blive slået ned, om nødvendigt med »drakoniske midler«.

Mendès-France's forslag betegnede intet mindre end en *radikal ændring i den franske politik* og i særdeleshed en opgivelse af »co-suverænitetsprincipet«. Kursskiftet markeredes desuden ved, at Voizard blev afske-

diget som generalresident og erstattet med den franske øverstkommanderende i Tunis, general *Boyer de la Tour du Moulin*. Mendès-France tilkendegav herved sin vilje til at sætte vold imod vold, hvis det skulle blive nødvendigt, og overfor kolonisterne virkede udnævnelsen ligesom Juins og Fouchets deltagelse i ministerpræsidentens lynrejse som en garanti for, at de ikke ville blive ladt i stikken. Adskillige protestrøster hørtes dog fra deres side, og i særdeleshed angreb den franske repræsentant i republikkens råd, senator *Colonna*, Mendès-France voldsomt. Derimod var de tunesiske nationalister positive i deres reaktion, og Habib Bourguiba erklærede den 1. august, at de nye forslag udgjorde »et vigtigt og afgørende skridt på vejen mod genoprettelse af fuld tunesisk suverænitet«, og at der ikke længere ville være tale om en fransk-tunesisk strid, men om et nært samarbejde mellem ligeberettigede partnere.

Mendès-France's besøg blev den 2. august 1954 fulgt af dannelsen af en ny tunesisk regering under ledelse af den uafhængige nationalist, *Tahar ben Ammar* og med fire Neo-Destour-ledere på vigtige ministerposter, selv om flertallet var uafhængige. Neo-Destour havde nok forlangt flertallet og ønsket, at Salah ben Youssef skulle beklæde en af posterne, men man havde ladet kravet falde, efter at Habib Bourguiba fra Paris havde opfordret til mådehold.

Der fandt nu en tydelig *afspænding* sted i Tunis, og fellagha-aktiviteten dalede næsten til nulpunktet samtidig med, at forbudet mod Neo-Destour blev ophævet og mange politiske fanger kom på fri fod. Senere på året blussede kampene imidlertid op pånyt – muligvis som et forsøg fra de mest yderliggående nationalisters side på at forstyrre de forhandlinger mellem den franske og den tunesiske regering, som var blevet indledt i lem den franske og den tunesiske regering, som var blevet indledt i Carthago den 4. september 1954, men som en halv snes dage senere overførtes til Paris. Faktisk kom fellagha-problemet også til at volde afbræk i drøftelserne, men i november nåede de to delegationer frem til et kompromis mellem det franske krav om, at den tunesiske regering skulle afstraffe guerillastyrkerne, og det tunesiske forlangende om, at franskmændene skulle indstille deres operationer mod frihedskæmperne. Man appellerede nu til fellaghas om at nedlægge våbnene og overgive dem til myndighederne. Desuden lovede man ikke at ville drage dem til ansvar, men tværtimod at ville lette deres tilbagevenden til et normalt liv. I den følgende amnestiperiode nedlagde 2.500 fellaghas våbnene, heriblandt den guerillakriger, *Lashar Chraiti*, der betegnedes som »lederen af befrielseshæren«. Tilbage blev dog enkelte grupper, enten ubøjelige fanatikere eller også slet og ret røverbander, der blot havde fisket i rørte vande.

De fransk-tunesiske forhandlinger skred ikke desto mindre fortsat *langsomt fremad*. I begyndelsen var det navnlig tunesiske krav om, at landet

skulle have egen hær og egen udenrigstjeneste, der var det store skær, man ikke kunne klare, og da tuneserne omsider gik ind på at lade deres krav falde, opstod der et nyt dødvande på spørgsmål om kontrollen over politiet og om sikkerhedsforanstaltninger ved sydgrænsen. Desuden medførte regeringen Mendès-France's fald i februar 1955, at drøftelserne for en tid blev suspenderet, men de blev genoptaget af efterfølgeren, *Edgar Faure,* der i det store og hele fortsatte forgængerens politik i Tunis-spørgsmålet. De sidste vanskeligheder blev ryddet af vejen på et møde mellem Faure og Bourguiba den 21. april 1955, og *den 3. juni underskrev den franske ministerpræsident og Tahar ben Ammar den nye fransk-tunesiske overenskomst.* Oppositionen mod den havde fortsat til det sidste fra yderliggående i begge lejre – blandt tuneserne således fra Salah ben Youssef, det gamle Destourparti og kommunisterne, mens det blandt de franske kolonister især var »Présence Française«-bevægelsen og dens leder, general *Rime-Bruneau,* der råbte op og iværksatte optøjer og andre voldshandlinger.

DEN FRANSK-TUNESISKE OVERENSKOMST 1955

Den fransk-tunesiske overenskomst af 2. juni 1955 bestod af 1) en politisk konvention om forholdet mellem Frankrig og Tunis, hvortil var føjet en protokol om forsvar og sikkerhed, 2) en protokol om den offentlige orden og 3) konventioner angående det franske befolkningselements stilling i Tunis og samarbejdet på forskellige områder mellem de to lande.

I *den politiske konvention* om forholdet mellem Frankrig og Tunis hed det i overenskomsten, at Bardo-traktaten af 1881, hvori Frankrig påtog sig ansvaret for Tunis' forsvar og udenrigspolitik, blev bekræftet med undtagelse af den bestemmelse i traktaten, der overdrog Frankrig ansvaret for Tunis' indre administration. Endvidere fastslog overenskomsten, at franskmænd, der boede i Tunis, skulle nyde en særlig stilling, forskellig fra andre fremmede, og at det franske befolkningselement derfor skulle have ret til at deltage i visse tunesiske institutioner. Frankrig skulle i Tunis i stedet for en generalresident have en højkommissær som repræsentant, og denne skulle virke som bey'ens udenrigsminister og tillige være mellemmand mellem de to regeringer i alle spørgsmål om fælles jurisdiktion, og endelig skulle han som særlig opgave have beskyttelsen af det franske elements rettigheder og interesser i Tunis.

Protokollen om forsvar og sikkerhed bestemte, at højkommissæren alene havde ansvaret for forsvarsanliggender, og at han skulle udøve særlig myndighed i flåde- og luftbasen Bizerta og i den sydlige grænsezone. Der skulle oprettes en fælles forsvarskomite under den tunesiske ministerpræsidents forsæde, men uden besluttende myndighed. Grænsezonerne skulle forsvares af såvel franske som tunesiske tropper.

I *protokollen om offentlig orden* hed det, at den tunesiske regering skulle overtage det fulde ansvar for den offentlige orden to år efter aftalernes ikrafttræden. Dog skulle i endnu otte år den øverste politiledelse være fransk, og der blev fastsat regler for, at der i byer med et stort europæisk befolkningselement skulle findes et vist antal franskmænd i politikorpset i de næste tyve år.

Konventionen om det franske befolkningsislæts stilling fastslog, at personer af fransk afstamning skulle have ret til at beholde deres franske statsborgerskab, mens enhver franskmand eller anden fremmed, der havde aftjent værnepligt, kunne erhverve tunesisk nationalitet. Endvidere bestemtes størrelsen af den franske repræsentation i en række byråd – for de største byers vedkommende $^3/_7$ – og der blev givet det franske sprog en særstilling, omend arabisk blev det officielle sprog, bl. a. skulle alle offentlige bekendtgørelser meddeles på begge sprog og fransk indgå i undervisningen i alle skoler. Franskmændene skulle tilsikres alle borgerlige friheder og have ret til at opretholde egne erhvervsorganisationer, ligesom den tunesiske regering påtog sig at garantere fremmedes ejendom og personlige sikkerhed.

Også *domstolenes gradvise overgang på tunesiske hænder* i løbet af femten år blev fastlagt i en protokol, hvori man tillige aftalte, at der skulle dannes en voldgiftsret med lige repræsentation for Frankrig og for Tunis. Alle stridigheder om fortolkning af konventionerne skulle behandles af denne domstol.

En særlig konvention fastlagde *reglerne for teknisk og administrativt samarbejde,* herunder det prekære problem om tunisificeringen af embedsstanden, mens en kulturel konvention bl. a. sikrede et fransk skolesystem under højkommissærens kontrol parallelt med det tunesiske skolesystem. Desuden aftaltes i en omfattende *økonomisk og finansiel konvention* bl. a. skabelsen af en fransk-tunesisk toldunion, møntfællesskabet blev opretholdt, og der blev givet grundregler for Frankrigs økonomiske og finansielle støtte til Tunis såvel som for sikringen af franske investeringer i landet.

De fransk-tunesiske konventioner blev debatteret i den franske nationalforsamling den 6.–9. juli 1955, hvor enkelte gaullister og frie republikanere angreb indrømmelsespolitikken, men aftalerne blev forsvaret og begrundet af en række fremtrædende politikere med Edgar Faure og de tidligere ministerpræsidenter Mendès-France og *Paul Reynaud* i spidsen. Den 31. august 1955 udvekslede de to regeringer ratifikationsdokumenterne, efter at bey'en et par dage i forvejen havde underskrevet. Lidt senere udnævntes *Roger Seydoux* til fransk højkommissær i Tunis, mens general Boyer de la Tour overtog posten som generalresident i Marokko.

DET FRIE TUNIS

Overenskomsterne af 2. juni 1955 havde nok skabt grundlaget for de fremtidige fransk-tunesiske relationer, men adskillige af bestemmelserne skulle ikke desto mindre nærmere *udarbejdes i detailler*. Der førtes derfor nye forhandlinger mellem de to regeringer, og supplerende protokoller angående økonomiske spørgsmål og den indre sikkerhed blev undertegnet i slutningen af 1955. Vigtigere var det, at der den 27. februar 1956 i Paris blev åbnet forhandlinger mellem regeringen *Mollets* udenrigsminister, *Christian Pineau* og Tahar ben Ammar fortrinsvis om forsvarsproblemerne. Resultatet blev en ny triumf for Habib Bourguiba, der i en kritisk fase selv overtog drøftelserne med Pineau og den 20. marts 1956 reddede en traktat i land, som fastslog *Tunis' ret til at føre sin egen udenrigspolitik og skabe sin egen hær*. Det betød intet mindre, end at Bardo-traktaten ophørte at eksistere mindre end et år efter, at den af franskmændene var blevet gjort til en hjørnesten i 1955-aftalerne. Dog bibeholdt Frankrig nogen indflydelse ved ramme-bestemmelser om fransk deltagelse i opbygningen af den tunesiske hær, ligesom de to landes gensidige afhængighed nok engang blev fastslået på papiret, og man aftalte, at senere forhandlinger skulle klarlægge enkelthederne i det fremtidige forsvars- og udenrigspolitiske samarbejde. Den franske regerings holdning var først og fremmest dikteret af ønsket om at føre Tunispolitiken igennem i sine yderste konsekvenser med det håb herved at opnå Tunis' faste tilknytning til vestmagterne og naturligvis først og fremmest Frankrig i stedet for at risikere, at det gav efter for presset fra Cairo og slog ind på en politik, der bedre passede den arabiske liga og Ægypten. Men Frankrigs politik i Algier har i sommeren 1956 vist sig at være en alvorlig anstødssten, og det er tydeligt, at den tunesiske regering i Algierspørgssmålet er på linje med Ægypten og i praksis virker imod Frankrig.

Med aftalen af 20. marts 1956 var *Tunis fulde og uindskrænkede suverænitet omsider en kendsgerning*, og de tunesiske nationalistledere kunne kaste sig over løsningen af landets *indre problemer*. De alvorligste af disse er af økonomisk art, og det er sikkert, at Tunis må have hjælp udefra for at kunne klare dem blot nødtørftigt i de nærmeste år. Men inden regeringen kunne give sig i kast med dem, måtte den politiske situation afklares. Habib Bourguiba var vendt tilbage til Tunis fra interneringen i Frankrig umiddelbart før 1955-overenskomsten blev afsluttet, og i september vendte en anden af Neo-Destours ledere, generalsekretæren Salah ben Youssef, hjem. En *magtkamp* syntes allerede i forvejen at være igang mellem de to mænd, og modsætningerne mellem dem var kommet til udtryk allerede i 1954, da Habib Bourguiba havde taget afstand fra den fellagha-aktivitet, som Salah ben Youssef roste sig af at have organiseret, og måske endnu mere, da Bourguiba senere på året spændte ben for Salah ben Youssefs

optagelse i regeringen Tahar ben Ammar. Det varede derfor kun kort, inden bruddet blev åbent. Den 12. oktober 1955 blev Salah ben Youssef afskediget fra posten som Neo-Destours generalsekretær og udstødt af partiet med den motivering, at han havde modvirket ledelsens politik under de fransk-tunesiske forhandlinger, og at han havde forsøgt at skabe splittelse mellem medlemmerne. Men bag konflikten lå den dybergående modsætning mellem de Neo-Destour-politikere, der som Habib Bouguiba ville bygge på samarbejde i gensidig afhængighed med Frankrig, og de, der afviste alt fransk og europæisk og ønskede den mest intime tilknytning til de andre arabiske stater. En tilkendegivelse heraf fik man, da »Befrielseskomiteen for det arabiske Maghreb«[1] umiddelbart efter Salah ben Youssefs afskedigelse udstødte Bourguiba og Neo-Destour-ledelsen. Iøvrigt nægtede Salah ben Youssef at anerkende partiets beslutninger og forsøgte at danne sine egne særlige afdelinger indenfor Neo-Destour. I den følgende tid kom det til flere blodige sammenstød mellem bourguibister og youssefister, og da regeringen i januar nægtede at tillade ben Youssefs tilhængere at holde en kongres, erklærede den udstødte generalsekretær »overforræderen« Bourguiba krig. Nogen tid i forvejen havde tunesere og franskmænd i fællesskab afsløret en sammensværgelse mod regeringen og beslaglagt store mængder våben. Det var åbenbart, at det var youssefisterne, der var på spil, og den 28. januar 1956 blev der derfor udstedt arrestordre mod Salah ben Youssef, der imidlertid reddede sig til Libyen, hvor han fik asyl som politisk flygtning. Herfra har han siden formået at forstyrre freden flere steder i Tunis ved en genoplivelse af fellaghaaktiviteten, hvad enten det nu er oprigtige tilhængere af ham, der er på færde, eller der er tale om gemene røverbander. Ufarlige er youssefisterne imidlertid ikke, da de tydeligt nok støttes fra Ægypten, og da kampene i Algier giver dem større muligheder, end de ellers ville have haft.

Til trods for bruddet mellem Habib Bourguiba og Salah ben Youssef er det ubestridt Neo-Destour, der behersker tunesisk politik. Det kom frem ved de *valg*, der blev afholdt til den grundlovgivende nationalforsamling den 25. marts 1956. Her opstillede Neo-Destour sammen med UGTT, nogle mindre organisationer og forskellige uafhængige som »den nationale front« med kommunisterne som eneste rival, da youssefisterne boycottede valget. 84 % af vælgerne stemte, og resultatet blev en overvældende sejr til den nationale front, der besatte samtlige 98 pladser i nationalforsamlingen. Efter valget demissionerede Tahar ben Ammar, og i stedet dannede Habib Bourguiba den 15. april 1956 regering, hvori han selv overtog posterne som stats-, udenrigs- og forsvarsminister, og

[1] Maghreb er den arabiske betegnelse for Fransk Nordafrika.

som iøvrigt overvejende bestod af Neo-Destour-politikere, suppleret med andre mænd fra den nationale front.

Dermed havde den mand overtaget posten som Tunis regeringschef, der bar størstedelen af æren for Tunis befrielse, og som netop havde fejret en stor triumf ved at bringe 20. marts-overenskomsten med Frankrig i stand. Bourguiba har vist sig at være en politiker af stort format, men det er også vanskelige opgaver, der foreligger ikke blot på det økonomiske og sociale område, men også på det udenrigspolitiske, hvor situationen i Algier i forbindelse med Ægyptens aspirationer i den arabiske verden meget vel kan komme til at stille Bourguibas statsmandskunst på store prøver.

11.7.1956.

DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

UDVIKLINGEN I U.S.A.

I første kvartal af 1956 nåede U.S.A.s bruttonationalprodukt op på 403.4 milld. $ (sæsonudjævnet, omregnet til årsrate), hvilket betegner en stigning på kun 0.4 pct. i forhold til det foregående kvartal mod stigninger på 1½–2½ pct. i hvert af de forudgående 5 kvartaler. Tilmed skyldtes den lille forøgelse udelukkende prisstigninger, og realproduktet var snarest en anelse mindre end i 4. kvartal 1955. Når stigningstakten således afsvækkedes så stærkt, skyldes dette dog for en del, at lagerdannelsen gik tilbage med omkring 1 milld. $, medens den samlede afsætning til »endelig« anvendelse i indlandet voksede med 2–3 milld. $.

Denne sidstnævnte fremgang dækker over forskellige udviklingstendenser inden for de enkelte anvendelsesområder for nationalproduktet. Således faldt forbrugernes køb af varige goder for andet kvartal i træk, nemlig fra ca. 37 milld. $ i juli kvt. 1955 via 35 milld. til 34 milld. i jan. kvt. i år. Dette fald beror først og fremmest på det svigtende salg af automobiler. Også boligbyggeriet viser en lignende udvikling; værdien heraf faldt fra godt 17 milld. $ i juli kvt. sidste år til ca. 15 milld. $ i 1. kvt. 1956. Derimod fortsatte såvel privat forbrug af andre varer og tjenesteydelser som erhvervslivets investeringer i maskiner og anlæg den hidtidige stigning, ligesom også de lokale myndigheders udgifter voksede, medens unionens holdt sig nogenlunde uforandrede.

For andet kvartal er der endnu ikke fremkommet oplysninger om det samlede nationalprodukt; men det materiale, der foreligger med hensyn til sådanne områder som industriproduktion, byggevirksomhed, beskæftigelsesforhold, detailomsætning m.v. tyder nærmest på, at den økonomiske aktivitet taget som helhed har været stagnerende på det høje niveau, som nåedes ved udgangen af 1955, idet modsat rettede tendenser på forskellige områder stort set har holdt hinanden i skak.

Industriproduktionens udvikling siden begyndelsen af 1955 er vist i omstående oversigt.

Inden for begge hovedgrupper af varer har produktionen, som man ser, bevæget sig lidt op og ned uden nogen klar tendens, men på et niveau, der ligger en smule lavere end ved slutningen af 1955. Blandt de

U. S. A.s industriproduktion 1955–56

(indekstal 1947–49 = 100; sæsonudjævnet).

	Varige goder	Ikke varige goder	Mineraler	Samtlige goder
1. kvt. 1955.....	147	122	121	133
2. - —	153	127	121	138
3. - —	158	126	121	140
okt. md. 1955...	161	129	123	143
nov. - — ...	161	130	125	143
dec. - — ...	161	130	129	144
jan. md. 1956...	160	129	131	143
febr. - — ...	158	130	130	143
marts - — ...	156	127	130	141
april - — ...	159	129	130	143
maj - — ...	157	129	130	142
juni - — ...	156	128		141

varige goder har produktionen af *transportmateriel* (særlig automobiler) trukket stærkt i nedadgående retning, idet indeks er faldet fra 212 i dec. 1955 til 188 i maj; inden for gruppen ikke-varige goder er det *tekstiler og klædevarer,* der repræsenterer de kontraktive kræfter; her er produktionsindekset gået tilbage fra 113 i dec. til 108 i maj. Andre varegrupper har derimod udvist stigninger med det resultat, at produktionsindekset som helhed kun er gået lidt ned.

Tilgangen af *nye ordrer* aftog ret stærkt i løbet af årets første måneder. På sæsonudjævnet grundlag faldt den månedlige ordreindgang for varige goder fra 15.605 mill. $ i dec. til 13.337 mill. $ i marts. Langt den overvejende part af denne tilbagegang ramte transportmiddelindustrien (fra 4.634 til 2.884 milld. $). Siden er der pâny indtrådt en stigning, og i maj lå ordretilgangen på 14.678 mill. $ (sæsonudjævnet). For ikke-varige goder skete der et fald i tilgangen af nye ordrer fra 13.690 mill. $ i dec. til 13.391 mill. $ i jan., men derefter er tallet atter gået gradvis i vejret til 14.029 mill. $ i maj. Bestanden af *udækkede ordrer* har gennem praktisk talt hele perioden frem til maj været fortsat stigende, idet salgets værdi har ligget under ordretilgangens trods dennes nedadgående tendens i 1. kvartal.

Hvad specielt *automobilindustrien* angår, kan det yderligere nævnes, at beskæftigelsen inden for denne branche siden nytår er gået tilbage med henved 200.000 mand, ligesom arbejdstiden pr. uge er faldet betragteligt. I maj havde automobilforhandlerne 900.000 usolgte vogne på lager, hvilket er et usædvanligt stort tal på denne tid af året. Medens der i 1955 fremstilledes 7.4 mill. nye vogne (i 4. kvartal endog et antal svarende til 8.3 mill. pr. år), skønnede de førende automobilfabrikker ved årets begyndelse, at der i 1956 kun ville blive produceret 6.5 mill.; men selv

dette skøn er nu revideret kraftigt nedad, nemlig til 5.8 mill. I april var den faktiske produktionen dog nede på en årsrate af 5.4 mill. stk., og man er nærmest tilbøjelig til at regne med yderligere nedgang, i hvert fald indtil efteråret, når de nye 1957-modeller sættes i produktion.

Det andet svage punkt i den amerikanske konjunktursituation er som nævnt *boligbyggeriet*. Antallet af påbegyndte nye lejligheder uden for landbruget har været stødt faldende fra maj 1955, da antallet (korrigeret for sæson og omregnet til årsrate) udgjorde lige ved 1.4 mill., til marts i år, hvor der påbegyndtes et antal svarende til 1.1 mill. årlig. Både i april og maj lå tallet ca. 10.000 højere; men det er for tidligt at sige, hvorvidt dette er udtryk for, at en ny varig opgang er forestående. Ganske vist er værdien af afsluttede kontrakter om påbegyndelse af nye boliger steget stærkt i forårsmånederne – også når der korrigeres for sæson, og en undersøgelse foretaget i marts-april viste, at byggeindustrien på dette tidspunkt regnede med, at der i år ville blive påbegyndt 1.340.000 lejligheder. Senere er der imidlertid indtrådt en stramning af markedet for lån i boligejendomme, hvorfor det i øjeblikket anses for meget tvivlsomt, om dette skøn vil holde.

Trods konjunkturafmattelsen på de nævnte punkter har den samlede *beskæftigelse* været stigende. I nov. 1955 passerede antallet af lønmodtagere uden for landbruget for første gang 50 mill. (sæsonudjævnet), og i april i år nåede dette tal op på 50.4[1]) mill. Ganske vist var beskæftigelsen i industrien gået tilbage med godt 100.000 mand til 16.850.000; men til gengæld beskæftigede handel og omsætning 160.000 flere, medens det offentlige havde øget antallet af ansatte med 70.000, ligesom også beskæftigelsen inden for bank- og forsikringsvæsen og servicefagene var gået frem. Antallet af *arbejdsløse* androg i maj 2.6 mill. mod 2.5 milll. et år tidligere; men da arbejderstyrken er steget i praktisk talt samme forhold – fra 65.2 til 67.8 mill. inclusive beskæftigede i landbrug og selvstændige erhvervsdrivende – er arbejdsløshedsprocenten uforandret 3.8. På den anden side må det dog nævnes, at arbejdstiden i de forarbejdende industrier er gået tilbage med godt 1 time pr. uge fra dec. til april. For andre erhvervsgrene foreligger ikke tal længere frem end til februar.

Den samlede *lønsum* er – tildels også på grund af en fortsat stigning i timefortjenesten – vedvarende svagt opadgående, og det samme gælder de samlede *personlige indkomster*, der i maj beløb sig til 323.0 milld. $ (sæsonudjævnet årsrate) mod 316.7 milld. $ i jan. Da der ikke er sket nævneværdige ændringer i de direkte skatter, er forbrugernes *disponible*

[1] Opgjort på det hidtidige beregningsgrundlag. De nyeste statistiske oplysninger vedrørende beskæftigelsen uden for landbruget er beregnet på et ændret grundlag (jvf. tabellen »Amerikanske konjunkturtal«). Efter disse beregninger er antal beskæftigede i april opgjort til 51.281.000 (mod 50.377.000 efter hidtidig opgørelse); for maj er det nye tal 51.256.000.

indtægter ligeledes voksende, omend i afsvækket tempo. Der synes heller ikke at være tegn til nogen almindelig nedgang i det faktiske *forbrug*. Ganske vist faldt som nævnt indkøbene af varige goder i 1. kvt. i år med henved 1 milld. $ regnet pr. år; men de øvrige udgiftsposter steg mere, således at forbrugsudgifterne som helhed nåede op på 261.7 milld. $ eller 1–2 milld. $ mere end i okt. kvt. (sæsonudjævnet årsrate).

At dømme efter *detailsalgets udvikling* i april-juni har der heller ikke i denne periode været tale om aftagende forbrug. Siden begyndelsen af 1955 har detailhandelens afsætning bevæget sig som vist nedenfor.

Afsætning i detailhandelen i U. S. A.

(milld. $; sæsonudjævnet).

	Varige goder	Ikke varige goder	Ialt
1. kvt. 1955 gnst. pr. md.	5.2	9.6	14.9
2. - — — - -	5.5	9.8	15.3
3. - — — - -	5.7	9.9	15.7
okt. md. 1955.....	5.8	10.0	15.8
nov. - —	5.7	10.1	15.8
dec. - —	5.7	10.1	15.8
jan. md. 1956.....	5.5	10.2	15.7
febr. - —	5.4	10.0	15.3
marts - —	5.4	10.3	15.7
april - —	5.3	10.2	15.5
maj - —			15.9
juni - —			15.9

Som man ser, lå salget i maj og juni – efter nogen nedgang i forårsmånederne – endog højere end i tiden op mod udgangen af 1956, hvilket nærmest tyder på en fornyet tendens til forbrugsstigning. Det må dog herved bemærkes, at detailhandelen også omfatter salg til andre end forbrugere (fx. salg af visse byggematerialer); på den anden side går en så væsentlig del af forbruget som personlige tjenesteydelser (ca. 95 milld. $ pr. år) uden om detailhandelen. Denne post har vist praktisk talt uafbrudt stigning i de sidste mange år, og der er ingen grund til at tro, at udviklingen her skulle have ændret sig i den sidste tid. Dette bestyrker formodningen om, at forbruget som helhed næppe vil vise sig at være faldet i 2. kvt. i år[1]).

Ved siden af forbrugets stabilitet er *erhvervslivets investeringsplaner* det mest beroligende moment i den nuværende konjunktursituation. Til illustration af den hidtidige udvikling i de faste investeringer tjener neden-

[1] Iflg. »Economist«, 28.7. 1956, er bruttonationalproduktet i 2. kvt. opgjort til 408.5 milld. $.

stående tabel. Det må dog bemærkes, at de heri anførte beløb ikke blot omfatter erhvervsmæssige investeringsudgifter, men også sådanne ting som anlæg af private skoler, hospitaler, foreningsbygninger o.l.

Private bruttoinvesteringer undtagen boligbyggeri 1954–56

(milld. $; sæsonudjævnet årsrate).

	Maskiner, inventar, biler o.l.	Bygninger og anlæg	Ialt
1. kvt. 1954.....	22.9	14.1	37.0
2. - —	22.4	14.3	36.7
3. - —	22.2	14.3	36.5
4. - —	21.9	14.4	36.3
1. kvt. 1955.....	21.5	15.1	36.6
2. - —	23.2	15.7	38.9
3. - —	24.9	16.0	40.9
4. - —	25.5	16.2	41.7
1. kvt. 1956.....	26.8	16.3	43.1

Siden begyndelsen af 1955 har udviklingen på dette område været præget af en kraftig stigning. Af de små 40 milld. $, som i 1955 blev anvendt til maskiner, inventar og bygninger m.v., faldt 30 milld. på erhvervslivet. En repræsentativ undersøgelse, der er gennemført af McGraw-Hill i april-maj, viser, at forretningsverdenen i år regner med at komme op på investeringsudgifter på 39 milld. $; af denne stigning på 30 pct. afspejler en mindre del dog højere priser. Det er særlig bemærkelsesværdigt, at en lignende 3 måneder ældre undersøgelse udarbejdet af handelsministeriet kun tydede på en forøgelse af investeringerne med 22 pct. i forhold til 1955. Selv om de to undersøgelser er udført af to forskellige organer, og der derfor kan være forskel i sammensætningen af de repræsentative udsnit af firmaerne, kunne det dog se ud til, at investeringsplanerne reelt er blevet sat i vejret på trods af den stagnation, der har præget den økonomiske aktivitet i det sidste halvår. Det er også værd at notere, at forventningerne om at nå op på investeringsudgifter på 39 milld. $ for en overvejende del baseres på allerede igangværende anlægsarbejder samt definitivt afgivne ordrer og afsluttede byggekontrakter. Yderligere kan det nævnes, at ikke mindre end 88 pct. af de adspurgte foretagender havde faste investeringsplaner også for de følgende år til og med 1959. En anden undersøgelse (gennemført af »Fortune«), som er baseret på kapitalgodeproducenternes forventninger med hensyn til deres salg i 1956, giver praktisk talt samme resultat.

Amerikanske konjunkturtal.

	Pristal, 1947-49 = 100			Industriproduktion[1]	Bygge- og anlægsvirksomhed[2] 1947-49 = 100		Arbejdsmarked			Detailomsætning[6] Mld. $	Udenrigshandel[7]		Aktiekurser[8] 1935 = 39-100	Personlige indkomster[9] Mld. $	Bruttonationalprodukt[9] Mld. $
	Engrospriser		Leveomkostn. 1947-49 = 100												
	Samlet indeks	Landbr.-produkt			Ialt	Boligbyggeri	Beskæftigede[3] Mill.	Arbejdsløshed[4] Mill.	Arbejdsløn[5] Cents		Import Mill. $	Eksport Mill. $			
1938	51	38	60	48	35	27	28.9	10.4	63	3.5	163	258	88	68	85
1950	103	98	103	112	159	185	44.7	3.1	147	12.0	747	857	146	226	285
1951	115	113	111	120	171	170	47.3	1.9	159	13.2	923	1253	177	254	328
1952	112	107	114	124	183	181	48.3	1.7	167	13.7	899	1267	188	268	345
1953	110	97	114	134	192	177	49.7	1.5	177	14.2	914	1315	193	286	365
1954	110	96	115	125	216	232	48.3	3.2	181	14.2	858	1259	229	287	361
1955	111	90	115	139	261	278	49.4	2.7	188	15.5	948	1294	301	306	391
1. kvt. 1955	110	93	114	133	260	292	48.5	3.3	185	14.9	913	1250	275	296	378
2. kvt. —	110	92	114	138	250	285	49.2	2.7	187	15.3	922	1301	291	304	388
3. kvt. —	111	89	115	140	255	277	49.7	2.3	189	15.7	930	1252	320	309	396
4. kvt. —	111	85	115	143	277	259	50.1	2.3	192	15.8	1030	1370	318	316	402
1. kvt. 1956	112	86	115	142	298	308	51.1	2.9	194	15.6	1074	1402	331	317	403
April —	114	88	115	143	277	315	51.3	2.6	196	15.5	990	1506	351	317	
Maj —	114	91	115	142			51.3	2.6	196	15.9	1080	1696	344	322	409
Juni —	114	91	116	141				2.9		15.9			339	323	

Kilde: »Survey of Current Business«, udg. af U.S. Department of Commerce.
Tallene refererer til måneder eller til gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder.
[1]Sæsonudjævnet. [2]Værdien af byggekontrakter; sæsonudjævnet. [3]Antal beskæftigede (»employees«) uden for landbruget ifl. Dept. of Labor. Beregningsgrundlaget ændret fra jan. 1956 [4]Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1954. [5]Gennemsnitlig timefortjeneste i fabriksindustrien. [6]Udjævnet for sæsonsvingninger. Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1951. [7]Generalhandel. [8]Standard and Poor's Corp. omfatter 480 industri-, jernbane- og »public utility« selskaber. [9]Udjævnet for sæsonsvingninger og omregnet til helårsbasis.

Hvis disse skøn holder stik, må man regne med, at investeringerne i årets sidste halvdel vil overstige niveauet fra de første kvartaler med ikke helt ubetydelige beløb. Der er endog kommet en vis frygt til udtryk for, at det ikke vil være muligt med de kapitalgodeproducerende industriers nuværende kapacitet at gennemføre alle disse planer, og at resultatet derfor vil blive en stigning i priser og lønninger. Det er formentlig dette, der er baggrunden for den yderligere *stramning af pengepolitikken,* som centralbanksystemet har gennemført i den senere tid, og hvis mest iøjnefaldende træk var en forhøjelse af diskontosatserne fra 2½ til 2¾–3 pct., som blev foretaget sidst i april, men som iøvrigt også har givet sig udslag i stigende effektiv rente såvel på private og offentlige obligationer som på handelsveksler og skatkammerbeviser. Denne stramning har givet anledning til en del kritik både fra regeringens og erhvervslivets side. Der er udtalt frygt for, at de forøgede vanskeligheder og omkostninger ved at skaffe kredit skulle hæmme produktion og beskæftigelse, svække tilliden til fremtiden og fremkalde et almindeligt omslag i akti-

viteten. På den anden side kan det nævnes, at erhvervslivets investeringsplaner ikke ser ud til at være særlig stærkt påvirkede af lånemarkedets stramning. »Fortune« har spurgt 50 store foretagender, og kun 2 af disse havde til hensigt at begrænse deres investeringsprogrammer på grund af pengesituationen. Et karakteristisk svar gik ud på, at en investering ikke er velbegrundet, hvis den omstændighed, at man skal betale en kvart procent eller så mere i rente, bevirker, at det ikke længere kan betale sig at gennemføre den. De store foretagender, som skaffer sig fremmed kapital gennem udstedelse af obligationer, har i nogle tilfælde udskudt emissionen af disse; men selve deres investeringsplaner synes ikke berørt. Derimod kan de mindre firmaer, der i almindelighed ikke benytter sig af det åbne kapitalmarked, men fremskaffer den fornødne finansiering gennem banklån, måske have vanskeligere ved at gennemføre deres planer, når bankerne tvinges til at være mere tilbageholdende med udlån. Også boligbyggeriet vil måske blive hæmmet af finansieringsvanskelighederne.

Hvad angår det offentliges udgifter, kan det nævnes, at man regner med fortsat langsom stigning på dette område, hovedsagelig som følge af højere lønninger og priser.

Det skal sluttelig omtales, at der fra 1. juli er udbrudt strejke i stålindustrien, og størsteparten af U.S.A.s 650.000 stålarbejdere i øjeblikket er uden beskæftigelse, ligesom der er opstået arbejdsløshed i en række industrier, som er afhængige af stålindustrien enten som leverandører eller aftagere; det sidste er dog ikke særlig mærkbart endnu, idet der forud for strejken var oparbejdet store lagre, således at i hvert fald nogle industrier kan klare sig i 1–2 måneder. Hvis strejken vedvarer, kan den imidlertid få følelige virkninger på produktion og beskæftigelse på en lang række områder og kan muligvis derved bidrage til at forstærke de aktivitetssvækkende kræfter, der som omtalt gør sig gældende på visse punkter[1]).

ENGLAND

Rent umiddelbart giver en betragtning af de to følgende tabeller over udviklingen i Englands reale *nationalprodukt* og i *forbrugsudgifterne* det indtryk, at der i begyndelsen af 1956 er indtrådt et foreløbigt beskedent, men dog utvetydigt fald i den økonomiske aktivitet, idet der efter flere års stærk ekspansion er sket en nedgang i realproduktet på ca. 1 pct. og i realforbruget på ca. 2 pct. London and Cambridge Economic Service, hvorfra de pågældende oplysninger stammer, gør dog i sine kommentarer opmærksom på, at man skal være forsigtig med at drage denne slutning,

[1] Strejken afsluttedes d. 26. juli, efter at arbejderne havde opnået tilsagn om betydelige lønforhøjelser og andre forbedringer. Den nye aftale løber for 3 år. Mere detaillerede oplysninger foreligger endnu ikke.

bl. a. fordi den foretagne sæsonudjævning næppe kan anses for fuldstændig tilstrækkelig. Særlig i år, hvor påsken delvis faldt i marts, delvis i april, volder sæsonudjævningen besvær. Desuden må det tages i betragtning, at februar i år var usædvanlig kold, således at noget af nedgangen i industriproduktionen må skrives på denne konto, omend man ikke kan sige, hvor meget det drejer sig om. Yderligere anføres det, at de hyppige regeringsindgreb, som er foretaget i løbet af de sidste par år i form af forhøjelse af omsætningsskatter, ophævelse af subsidier, begrænsninger i adgangen til køb på afbetaling, kreditrestriktioner etc., har gjort sæsonudjævningen til en vanskelig opgave; og endelig nævnes det, at et fald i forbruget fra 4. til 1. kvartal har gentaget sig de sidste par år, hvilket stærkt tyder på, at sæsonudjævningen er ufuldstændig. Da indeks for handels og omsætnings bidrag til nationalproduktet delvis beregnes på basis af forbrugstallene, er også indekstallet for det totale realprodukt påvirket heraf. Man tør derfor ikke gå videre end til at slutte, at aktiviteten synes at være stagnerende.

Disse betragtninger er imidlertid fremsat på et tidspunkt, da der kun forelå oplysninger om industriproduktionen i jan.–marts. Siden er der fremkommet endelige tal for april og foreløbige tal for maj. I gennemsnit for fem-måneders-perioden jan.–maj bliver *industriproduktionen* både i 1955 og 1956 138.4 (1948=100), og hvis der korrigeres for sæson 135.5. Dette tal ligger klart under det sæsonkorrigerede indeks for 2. halvår 1955, nemlig 137.4, og da virkningerne af den kolde februar nu må antages at være udlignet, ligesom virkningen af påskedagenes produktionsnedgang fuldt ud er kommet med, kan man formentlig tillade sig at tale om en nedgang i hvert fald i industriens aktivitet.

Realproduktet i U. K.[1]

(sæsonudjævnet; 1948 = 100).

	Landbrug	Industri	Transport	Handel og omsætning	Andre tjeneste-ydelser	Ialt
1951.....	110	117	113	106	103	111.4
1952.....	114	114	117	103	103	110.0
1953.....	116	121	121	110	105	115.1
1954.....	115	130	124	116	107	121.0
1. kvt. 1955.....	113	134	127	117	107	123.5
2. - —	113	136	125	118	108	124.5
3. - —	116	136	130	120	108	125.6
4. - —	116	139	130	122	108	127.1
1. kvt. 1956.....	116	137	130	118	108	125.7

Forbrugsudgifter i U. K.[1]

(mill. £ i 1948-priser; sæsonudjævnede månedsgennemsnit).

	Fødevarer	Drikkevarer og tobak	Bolig, lys og brændsel	Husholdnings-artikler	Beklædning	Andre varer tjenester	Ialt
1948.....	189	134	91	47	75	174	709
1951.....	204	135	97	56	75	169	736
1952.....	202	135	96	53	73	169	728
1953.....	209	137	98	59	74	178	756
1954.....	217	139	101	67	78	186	788
1. kvt. 1955..	217	138	104	68	77	193	797
2. - — ..	219	142	104	65	81	194	806
3. - — ..	217	148	103	72	83	198	820
4. - — ..	223	144	104	73	84	197	824
1. kvt. 1956..	(220)	145	106	62	(80)	194	808

[1]U.K. = United Kingdom (det forenede kongerige) omfatter England med Wales og Scotland, der tilsammen betegnes Storbritannien, samt Nordirland.

Denne produktionsnedgang kan opfattes som prisen – eller en del heraf – for den nødvendige omflytning af produktionsfaktorer fra produktion for hjemligt forbrug til produktion for eksport og investering. Faktisk er eksporten gået frem (jvf. nedenfor), ligesom leverancer af maskineri og anlægsmateriel til erhvervslivet er øget, medens der synes at være sket en vis nedgang i forbruget. Noget andet er så, om denne udvikling vil vise sig at være holdbar.

I hvert fald har forårsmånederne bragt en række betydelige *lønstigninger,* efter at der er afsluttet nye overenskomster mellem arbejdere og arbejdsgivere inden for de fleste større erhvervsgrene. Fra maj 1955 til maj 1956 gik de gennemsnitlige lønsatser i hovederhvervene op med ca. 8 pct. mod ca. 7 pct. i løbet af det foregående år. Sådanne lønforhøjelser kan næppe – på trods af de finanspolitiske modforanstaltninger – undgå at medføre fornyede tendenser til forbrugsforøgelse.

Leveomkostningerne har ligeledes vist fortsat stigning, omend i et lidt svagere tempo end lønsatserne; maj af 1955 til maj i år voksede de med ca. 6–7 pct. Navnlig fødevarer, brændsel og belysning samt varige husholdningsartikler har bidraget til denne stigning, bl.a. som følge af bortfald af subsidier og forhøjelse af omsætningsafgifter. *Engrosprisernes* stigning har været lidt mere moderat – ca. 2 pct. i den nævnte periode for fødevareindustriernes varer og 4 pct. for andre industriers produkter. Tekstiler og beklædning har her trukket nedad, medens jern- og metalvarer steg stærkt i eftersommeren 1955, for siden at holde sig ret konstant. Trods en vis afsvækkelse af stigningstempoet for begge kategorier af pristal i de seneste måneder, synes der, når de netop gennemførte lønforhøjelser tages i betragtning, fortsat at være tale om et vist inflationspres.

I første halvår 1956 har værdien af den samlede *eksport* andraget 1672 mill. £ eller omkring 220 mill. £ mere end i samme tidsrum i fjor,

hvilket væsentligst skyldes øget kvantum. Derimod er *importværdien* kun steget fra 1909 til 1982 mill. £, og handelsbalancen er således forbedret med ca. 150 mill. £. Importværdiens forøgelse er ikke meget større end importprisernes stigning, og importvolumen er derfor stort set uændret, hvilket formentlig hænger sammen med aktivitetsdæmpningen. Handelsbalancens forbedring skulle, hvis den holder sig fremover, være tilstrækkelig til at forvandle sidste års underskud på den løbende betalingsbalance til et overskud på henved 200 mill. £. Men der vil dog stadig mangle en del i de 300 mill. £, som anses for nødvendige, hvis England skal kunne opretholde en *kapitaleksport* til de oversøiske sterlinglande på 200 mill. £ årligt – således som man mere eller mindre udtrykkeligt er forpligtet til – og samtidig sætte sine *guld- og dollarreserver* i vejret til et niveau, der bedre svarer til, hvad man i almindelighed betragter som forsvarligt i forhold til sterlingområdets samlede internationale omsætning. I første halvår 1956 steg disse reserver med 265 mill. $ (el. ca. 95 mill. £); men det må herved tages i betragtning, at årets første halvdel erfaringsmæssigt altid viser et bedre resultat end anden halvdel.

Engelske konjunkturtal.

	Priser				Arbejdsmarked				Udenrigshandel[6]		Valutastilling		
	Engrospriser[1] Juni 1949 = 100	Leveomkostninger Juni 1947 = 100	Industriproduktion[2] 1948 = 100	Fuldført boligbyggeri 1000 lejligheder	Beskæftigede Mill.	Arbejdsløse[3] 1000	Arbejdsløn[4] Juni 1947 = 100	Privat forbrug[5] Mill. £ 1948-priser	Import c. i. f. Mill. £	Eksport f. o. b. Mill. £	Guld- og dollarbeholdning[7] Mill. $	EPU stilling Mill. $	Gæld i sterling Mill. $
1938	..	63	86	30.0	17.32	1859	61	694	77	44	3449	.	2776
1950	107	114	114	17.1	22.55	341	111	741	218	191	3300	225	10486
1951	125	125	117	16.8	22.73	281	120	736	325	226	2335	-465	10665
1952	128	136	114	20.7	22.51	463	130	728	290	227	1846	-614	9612
1953	125	140	121	27.2	22.74	380	136	756	279	224	2518	-555	10368
1954	126	143	130	29.5	23.11	318	142	788	281	231	2762	-335	10926
1955	130	149	136	27.0	23.45	265	151	813	324	252	2120	-339	10478
1. kvt. 1955	128	146	134	28.0	23.25	320	147	797	335	258	2667	-330	..
2. kvt. —	129	148	136	25.0	23.40	265	152	806	299	225	2680	-268	10822
3. kvt. —	130	150	136	26.7	23.54	225	153	820	327	253	2345	-305	..
4. kvt. —	132	153	139	28.3	23.59	248	154	824	334	272	2120	-339	10478
1. kvt. 1956	134	154	137	23.1	23.46	305	159	808	328	272	2277	-348	..
April —	135	158	136	23.7	23.49	282	163	..	327	270	2328	-346	..
Maj —	135	157	134	26.7	23.51	266	164	..	329	297	2369	-334	..
Juni —						251			340	288	2385		

Kilder: »Economist«, »London & Cambridge Economic Service«, »International Financial Statistics« samt »Monthly Bulletin of Statistics«.

Tallene refererer til kalendermåneder eller er gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder. Tallene for valutastillingen er dog altid ultimotal.

[1] Prisindeks for forarbejdede produkter bortset fra brændsel fødevarer og tobak. [2] Incl. minedrift og energiproduktion. Sæsonudjævnet af LCES. [3] Anmeldt til arbejdsanvisningen. [4] Lønsats pr. uge i hovederhvervene. [5] Sæsonudjævnet. [6] Generalhandel. [7] Sterlingsområdets beholdninger af guld samt amerikanske og canadiske dollars.

PENGEPOLITISK STRAMNING I VESTTYSKLAND

Den 19. maj forhøjede den vesttyske centralbank sin diskonto fra 4½ til 5½ pct. Det er den tredie forhøjelse i løbet af 9 måneder. Den 20. maj 1954 var diskontoen blevet sat ned til 3 pct.; men i aug. det følgende år forhøjedes den atter til 3½ pct. og i marts i år til 4½ pct. Samtidig med den nyeste diskontoforhøjelse gennemførtes forskellige andre foranstaltninger, herunder navnlig en stramning af de betingelser, på hvilke udenlandske veksler diskonteres; hidtil var sådanne veksler blevet overtaget af centralbanken mod en diskonto, svarende til vedkommende importlands, men fremtidig gælder den almindelige sats også i disse tilfælde.

Disse foranstaltninger var et led i bankens bestræbelser for at dæmpe den overdrivelse af højkonjunkturen, som efter bankens opfattelse er ved at være en overhængende trusel, og i dens beretning for maj[1] gives der en nærmere redegørelse for baggrunden.

Det fremhæves heri, at den vesttyske konjunktur i de sidste to år, takket være en stadig overskudsefterspørgsel, har stået i pris- og omkostningsstigningernes tegn. Ganske vist er der netop i de sidste måneder foregået et mindre fald i visse pristal; men dette skyldes dels en reaktion imod de af den strenge vinter betingede prisstigninger især på fødevarer tidligere på året, dels at de internationale råvarepriser i 1956 som helhed er gået en del ned. De indenlandske omkostningselementer er derimod stadig stigende. Banken føler sig heller ikke beroliget af, at prisstigningerne i de sidste år har været ret moderate, men udtrykker frygt for, at vedblivende fald i pengenes købeevne skal formindske opsparingstilbøjeligheden og derved forstærke efterspørgselspresset.

Grunden til, at konjunkturudviklingen er ved at få karakter af en inflation ligger i den omstændighed, at mulighederne for yderligere produktionsudvidelse i samme tempo som hidtil er ved at svinde ind, samtidig med at efterspørgselen stadig øges i uforandret takt. Landbrugsproduktion kan kun gradvis sættes i vejret, særlig for så vidt angår forædlede næringsmidler; dette er så meget mere tungtvejende, som importen af landbrugsvarer er underkastet forskellige former for regulering, der vanskeliggør tilpasningen mellem efterspørgsel og udbud. (Denne betragtning er af særlig interesse fra et dansk synspunkt, idet den utvivlsomt kan opfattes som en opfordring til at afskaffe eller i hvert fald mildne de pågældende importreguleringer). Men også industriproduktionens stigningstakt er blevet væsentligt formindsket i løbet af det sidste årstid, først og fremmest på grund af stigende knaphed på arbejdskraft. Ved udgangen af april var der kun 635.000 arbejdsløse, et tal der i 1955 først nåedes i juni måned. I forhold til den samlede arbejdsstyrke andrager denne

[1]Monatsberichte der Bank deutscher Länder, Maj 1956.

ledighed ca. 3.4 pct. I de industrielle centre overstiger antallet af ledige pladser antallet af arbejdsløse i betydelig udstrækning. Også indvandringen fra landbruget og omflytning af arbejdskraft fra mindre industrialiserede distrikter såvel som kvindernes forøgede deltagelse i erhvervslivet foregår nu i et væsentligt langsommere tempo end tidligere. Endelig er også produktivitetsstigningen blevet formindsket trods alle rationaliseringsbestræbelser, bl.a. fordi man i voksende grad har måttet tage mindre kvalificeret arbejdskraft i anvendelse.

Heroverfor står en stadig vækst i den samlede efterspørgsel i næsten uændret tempo. Først og fremmest er det private forbrug præget af en stigning, der er i færd med at overskride udviklingstakten i den totale produktion. Dette skyldes især lønforhøjelserne, der på grund af den stigende knaphed på arbejdskraft i det sidste årstid har været væsentligt højere end produktivitetsstigningerne. Hertil kommer imidlertid øgede sociale ydelser, der i den kommende tid må påregnes at blive sat yderligere i vejret.

Det offentlige forbrug er i øjeblikket kun svagt voksende, men efterhånden som det vesttyske forsvar bliver opbygget, må man også på dette område imødese en endog meget stejl stigning.

I de senere måneder er der endvidere påny indtrådt en forøgelse af nettoefterspørgselen fra udlandet, der har medført, at handelsbalancen, hvis overskud var blevet betydeligt reduceret i 1955, påny har udvist en meget stor aktivsaldo, der endog i april med en overskudseksport på 400 mill. D.M. nærmede sig til rekordhøjderne fra slutningen af 1953. Denne udvikling beror i første række på den fortsatte investeringskonjunktur i andre lande, der giver gunstige afsætningsmuligheder for tyske produkter; men dens virkninger forstærkes derved, at den tyske landbrugsprotektionisme afskærer det indenlandske marked netop fra de områder, hvorfra der er mulighed for import til forholdsvis lave priser (her er formentlig igen bl.a. tænkt på Danmark).

Endelig har heller ikke den indenlandske investering – såvel privat som offentlig – der i de sidste år har udgjort den væsentligste drivkraft i den tyske konjunktur, vist mærkbare tegn på afsvækkelse, hvad der heller ikke kan undre, når efterspørgselen på alle områder er voksende, og erhvervslivet opnår stigende fortjeneste. Banken retter i denne forbindelse et stærkt angreb mod de gunstige afskrivningsregler, der tillader industri og andre erhvervsgrene at reducere det skattepligtige overskud gennem ekstraordinært stærke nedskrivninger af nyanskaffede aktiver, og som frister til at foretage anskaffelser, som kun i ringere grad er produktionsmæssigt begrundede, men først og fremmest skal tjene til at give forøget spillerum for ekstraordinære afskrivninger.

16.7.1956.
P.W.

Vesttyske konjunkturtal.

	Priser (1950 = 100)		Industriproduktion[3] (1936 = 100)	Boligbyggeri fuldført[4] 1000 lejligheder	Arbejdsmarked			Detailomsætning[6] (1954 = 100)	Udenrigshandel[7] Mill. D.M.		Valutastilling Mill. $		
	Engrospriser[1]	Leveomkostninger[2]			Beskæftigelse Mill.	Arbejdsløse 1000	Arbejdsløn i industri[5] Pfg. pr. time		Import c.i.f.	Eksport f.o.b.	Guld- og dollarbeholdn.	EPU-stilling	Andre (netto)
1938	54	67	(120)	14.4	..	..	80	..	..	..	..	..	..
1950	100	100	111	25.2	13.8	1580	127	76	948	697	148	+192	+93
1951	119	108	131	36.1	14.6	4132	145	78	1227	1215	366	0	+ 2
1952	121	110	140	36.5	15.0	1379	156	83	1350	1409	637	253	215
1953	118	108	154	43.2	15.6	1259	163	93	1334	1544	1170	424	353
1954	116	108	172	45.2	16.3	1221	167	100	1611	1836	1923	489	193
1955	119	110	198		17.2	928	178	111	2039	2143	2298	547	204
1. kvt. 1955	118	109	179	14.6	16.4	1670	172	94	1835	1962	2030	485	173
2. kvt. —	118	109	198	23.6	17.5	758	176	104	1960	2063	2080	505	224
3. kvt. —	119	110	197	42.1	17.8	525	179	104	2097	2094	2167	537	212
4. kvt. —	120	112	217	89.9	17.4	720	184	136	2266	2444	2298	547	204
1. kvt. 1956	121	112	196	17.2[8]	17.5	1366	186	108	2184	2034	2326[9]	551	238[9]
April —	121	113	213		..	635		104	2691	2283		561	
Maj —	121	113	221		..	539		113	2495	2234		575	

Kilder: »Monatsberichte der Bank deutscher Länder«, »International Financial Statistics« samt »Monthly Bulletin of Statistics«.

Tallene refererer til kalendermåneder eller er gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder; tallene for valutastillingen er dog altid ultimatal.

[1] Producentpriser for industriprodukter. [2] Mellemste forbrugergruppe. [3] Incl. byggeri og energiproduktion. [4] Incl. genopbygning af ødelagte ejendomme. [5] 1938–50 kun den engelsk-amerikanske besættelseszone. [6] Mængdetal. [7] Generalhandel. [8] Jan.-febr. [9] Jan.

DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION.[1]

Skønt der er gået tre måneder, siden arbejdsfreden blev genoprettet, spores *virkningerne af arbejdsstandsningerne* endnu i de seneste oplysninger om den økonomiske aktivitets omfang. *Industriproduktionen* steg fra 107 i april til 127 i maj og lå dermed kun 1 point lavere end i maj 1955, men man må regne med, at en del af den stærke stigning skyldes, at der i de strejkeramte virksomheder er udfoldet ekstra anstrengelser for at få bugt med ordreophobningen under strejken, og at der for så vidt er tale om et overgangsfænomen. Man kan derfor ingenlunde være sikker på, at produktionskurven efter den stejle stigning i maj nu ligger højere end i fjor. Udviklingen af arbejdsløsheden i juni tyder nærmest på, at den økonomiske aktivitet som helhed stadig er mindre end i 1955.

En lignende usikkerhed gør sig gældende ved bedømmelsen af den seneste udvikling af *udenrigshandel* og *valutastilling*. Rekordimporten i maj, der også bragte rekordmerimport, må ses på baggrund af, at importen i de foregående måneder var relativt lille, men stigningen i maj var på den anden side så stærk, at det ikke kan udelukkes, at det er andet og mere end en udligning, der har fundet sted, og at den meget store import i maj med andre ord også er udtryk for en mere varig stigningstendens. Det store importoverskud har imidlertid ikke forhindret, at nationalbanken i anden halvdel af maj og i juni har haft et lille valutaoverskud. Forklaringen er formentlig, at importen navnlig på grund af sømandsstrejken er blevet forsinket, så at betalingen for importen i en række tilfælde har fundet sted, før varerne er kommet frem. Denne antagelse er i god overensstemmelse med det betydelige valutatab i april og første halvdel af maj, der vanskeligt lader sig forklare alene ved en henvisning til de hindringer, strejken lagde i vejen for den regelmæssige afvikling af landbrugseksporten.

INDUSTRIPRODUKTIONEN

Produktionsnedgangen som følge af strejkerne var større i april end i marts, dels fordi antallet af strejkedage var større i april, dels fordi virksomheder, der ikke direkte var ramt af strejke, måtte begrænse produktionen på grund af afsætnings- og leveringsvanskeligheder i forbindelse med strejkerne. Indekset for industriproduktionen var i marts 9 pct. og

[1] Se også tabelbilaget bag i heftet.

i april 14 pct. lavere end i henholdsvis marts og april 1955, men disse tal giver dog som nævnt i den foregående oversigt et for stærkt indtryk af strejkernes virkninger på produktionen.

Industriproduktionen.

(Procentvis forandring fra tilsvarende periode det foregående år).

	1. kvt. 1955	2. kvt. 1955	3. kvt. 1955	4. kvt. 1955	1. kvt. 1956	Marts 1956	April 1956	Maj 1956
Næringsmiddelindustri	+ 4	÷ 2	+ 7	+ 1	÷ 1	+ 1	0	+10
Tekstilindustri	+ 4	÷ 3	÷ 9	÷14	÷13	÷15	÷13	÷14
Fodtøjs- og beklædningsindustri	+ 5	÷ 3	÷10	÷16	÷18	÷19	÷19	÷11
Træindustri	+ 4	+ 2	+ 5	÷ 1	÷ 7	÷ 8	÷10	÷ 8
Papir- og grafisk industri	+ 5	+ 3	+ 3	+ 1	÷ 3	÷10	÷30	+ 2
Kemisk industri	+ 3	÷ 7	+ 2	÷ 1	+ 2	+ 2	0	+12
Sten-, ler- og glasindustri	0	÷ 9	÷ 4	÷ 8	÷10	÷ 4	÷15	÷ 5
Jern- og metalindustri	+10	+ 4	0	÷ 2	÷ 5	÷ 9	÷13	÷ 6
Transportmiddelindustri	+ 6	+ 1	+ 1	+ 1	÷ 8	÷25	÷40	+ 4
Industrien ialt	+ 5	÷ 1	0	÷ 3	÷ 6	÷ 9	÷14	÷ 1
Heraf:								
Konsumvareindustri	+ 4	÷ 2	0	÷ 3	÷ 4	÷ 7	÷10	+ 2
Produktionsmiddelindustri	+ 7	+ 1	0	÷ 2	÷ 7	÷12	÷19	÷ 4

I maj lå indekset for den samlede industriproduktion kun 1 pct. lavere end i maj 1955, men flere industrigrupper manglede betydeligt mere i at være nået op på sidste års niveau. Den største tilbagegang viser fortsat tekstilindustrien og fodtøjs- og beklædningsindustrien, men også i træindustrien, i sten-, ler- og glasindustrien samt i jern- og metalindustrien var produktionen ikke uvæsentligt mindre end i samme måned i fjor. Når indekset for den samlede produktion alligevel kun viste en ubetydelig nedgang, skyldtes det i første række en stærk fremgang i levnedsmiddelindustrien og den kemiske industri. Desuden var produktionen i transportmiddelindustrien og i den grafiske industri – de to industrier, der var hårdest ramt af strejkerne i marts-april – større end i maj i fjor. Navnlig som følge af fremgangen i levnedsmiddelindustrien lå produktionsindekset for konsumvareindustrien i maj 2 pct. over niveauet på samme tid i 1955, medens indekset for produktionsmiddelindustrien viste et fald på 4 pct.

BYGGEVIRKSOMHEDEN

Af den sædvanlige kvartalsopgørelse over nybyggeriet i hele landet – bortset fra de egentlige landkommuner – fremgår det, at det fuldførte byggeri i januar kvartal oversteg det påbegyndte byggeri med ca. 180.000 m², og at der ved udgangen af marts var 2.57 mill. m² under

opførelse mod 2.78 og 2.96 mill. m² på samme tidspunkt i henholdsvis 1955 og 1954. Etagearealet i erhvervsejendomme under opførelse var dog større end ved udgangen af marts i fjor.

For *boligbyggeriets* vedkommende gik antallet af lejligheder under opførelse uden for de egentlige landkommuner i løbet af januar kvartal tilbage fra knap 19.800 til 18.800 mod 20.700 i 1955 og 22.000 i 1954, efter en skønsmæssig beregning var tallet ved udgangen af maj steget til 20.800, og stigningen er antagelig fortsat. Hverken murer- eller tømrerfaget havde i slutningen af juni ledig arbejdskraft, idet kun 0.5 pct. af murersvendene og 1.6 pct. af tømrersvendene på dette tidspunkt var egentlig arbejdsløse.

Byggevirksomheden.

	Beboelsesejendomme		Erhvervs-ejendomme	Ikke-erhvervs-ejendomme	Tilsammen
	1000 m²	Antal	1000 m²	1000 m²	1000 m²
Under opførelse 1. januar 1956..	1641	19767	629	487	2757
Fuldført i januar kvartal 1956...	332	3868	113	90	535
Påbegyndt i januar kvartal.....	224	2905	92	37	353
Under opførelse 1. april 1956...	1533	18804	608	434	2575
Under opførelse 1. april 1955...	1718	20726	514	550	2782

ARBEJDSLØSHEDEN

Efter at arbejdsløsheden i de første fire måneder af 1956 havde ligget væsentligt højere end i den tilsvarende periode i 1955, nærmede den sig i de første uger efter strejkernes ophør stærkt til 1955-niveauet, og i slutningen af maj var arbejdsløshedsprocenten faldet til 5.2 mod 5.0 i maj 1955. Ledigheden når normalt sit minimum i juni, men i år har den i juni holdt sig på samme højde som i maj med det resultat, at afstanden mellem arbejdsløshedsniveauet i år og i fjor påny er forøget. Det ligger nær at antage, at forbigående travlhed i tiden umiddelbart efter strejkernes ophør er i hvert fald en del af forklaringen på denne afvigelse fra den normale sæsonbevægelse.

For den egentlige arbejdsløshed, der omfatter de personer, som på tællingstidspunktet har været ledige i mindst en uge, har udviklingen formet sig på omtrent samme måde som for arbejdsløsheden som helhed. Ultimo maj udgjorde antallet af egentlig arbejdsløse i pct. af de arbejdsløshedsforsikrede 2.7 mod 2.4 i maj 1955, og i slutningen af juni var tallene henholdsvis 2.4 og 1.5.

LANDBRUGET

Medens den *animalske produktion* i januar kvartal var en halv snes procent mindre end i januar kvartal 1955, var den i de følgende to måneder kun en ubetydelighed lavere end i april-maj i fjor, idet stigning for

mælk og okse- og kalvekød næsten opvejede nedgang for flæsk og æg. Den 26. maj blev *svinebestanden* opgjort til 4.517.000 stkr., hvilket var 70.000 færre end ved den nærmest foregående tælling den 14. april og godt 90.000 færre end i maj 1955. Nedgangen fra april til maj kan i hvert fald delvis forklares ved, at tallet for april inkluderede en del fedesvin, som havde måttet tilbageholdes fra slagterierne på grund af sømandsstrejken. Det samlede antal søer formindskedes mellem de to sidste tællinger med 4.000 stkr. til 503.000 stkr., hvilket imidlertid var 36.000 flere end i maj i fjor, og antallet af første gang drægtige søer fortsatte stigningen og nåede op på 133.000 mod 98.000 for et år siden. Der må derfor i de kommende måneder regnes med et stort tillæg af smågrise, som vil være færdige til slagtning i begyndelsen af 1957.

Den animalske landbrugsproduktion.

(Månedsgnst. i 1000 kg).

	Mælk[1]	Smør	Ost	Flæsk	Æg	Okse- og kalvekød
Januar kvt. 1955	368	11.8	5.7	46.9	13.2	19.6
– 1956	376	12.6	5.0	37.9	12.1	21.0
April-maj 1955	491	15.6	8.5	44.3	12.7	18.2
– 1956	501	16.8	8.8	43.4	12.4	22.4
Januar-maj 1955	417	13.3	6.8	45.9	13.0	19.0
– 1956	426	14.3	6.5	40.1	12.2	21.6

[1]Mill. kg.

Producentpriserne for flæsk, æg og hornkvæg har i hver enkelt måned af første halvdel af indeværende år ligget over priserne i de tilsvarende måneder i fjor. Det samme var tilfældet med *smørprisen* indtil april, da afregningstallet som følge af prisfaldet på det engelske marked blev sat ned fra 7.65 kr. pr. kg til først 6.50 kr. og derefter 5.75 kr. I maj fulgte en ny nedsættelse til 5.25 kr. pr. kg, men derefter stabiliseredes det engelske smørmarked, så at der kunne gennemføres en mindre prisforhøjelse. I juni sattes afregningstallet til 5.75 kr. pr. kg, men var dog stadig lavere end på samme tid i 1955, da noteringen var 6.35 kr. pr. kg. Efter nedgangen i slutningen af 1955 og begyndelsen af 1956 har *markedet for dansk bacon i England* ligget fast, og både i maj og juni forhøjedes noteringerne, der nu er 324, 310 og 296 s. pr. cwt. for 1., 2. og 3. kvalitet. Noteringerne ligger fremdeles noget under maksimumsnoteringerne i efteråret 1955 (328, 324 og 320 s. pr. cwt.), men efter den seneste forhøjelse opnår de danske baconeksportører foruden den faste minimumspris på 240 s. et tillæg på henholdsvis 84, 70 og 56 s. pr. cwt. ved salg af bacon til England.

Udførselen af de vigtigste landbrugsprodukter.

(Mill. kg).

	Smør	Ost	Bacon og flæsk	Æg	Levende og slagtet hornkvæg[1]
Januar kvartal 1955	27.0	12.6	82.7	30.4	133.0
– 1956	27.5	12.2	54.8	27.1	135.4
April kvartal 1955	37.4	12.6	70.4	22.4	117.3
– 1956	36.2	15.5	56.8	21.5	141.7
1. halvår 1955	64.4	25.2	153.1	52.8	250.3
– 1956	63.7	27.7	111.6	48.6	277.1

[1] 1000 stkr.

Medens *smøreksporten* i første halvår 1956 ikke er undergået større ændringer i sammenligning med i fjor, er *osteeksporten* gået frem med ca. 10 pct. Fremgangen falder udelukkende på april kvartal. *Ægeksporten* lå 8 pct. lavere end i første halvår 1955, men i april kvartal var tilbagegangen kun 4 pct. *Eksporten af bacon og flæsk* var i januar kvartal godt en trediedel mindre end i den tilsvarende periode i fjor, men i april kvartal indsnævredes forskellen til knap en femtedel, hvilket dog mere skyldtes det stærke fald i eksporten i fjor end stigning i år. For første halvår under eet udgjorde nedgangen i bacon- og flæskeeksporten i forhold til første halvår 1955 ca. 27 pct. I samme tidsrum var *eksporten af levende og slagtet hornkvæg* 11 pct. større end i fjor, i april kvartal alene var fremgangen over 20 pct.

Englands stilling som hovedaftager af dansk smør og bacon er blevet yderligere befæstet i 1956. Af smøreksporten har England i første halvår aftaget over 52 mill. kg mod 45 mill. kg i første halvår 1955. Baconeksporten til England er ganske vist i samme periode gået tilbage fra ca. 132 til ca. 108 mill. kg, men England aftog i første halvår 1956 96 pct. af den samlede danske eksport af bacon og flæsk mod 86 pct. i den tilsvarende periode i fjor. De sekundære markeders betydning har altså været aftagende. Det samme gælder med hensyn til ost og æg. Osteeksporten til Vesttyskland er steget fra godt 9 til næsten 13.5 mill. kg, hvilket svarer til henholdsvis 37 og 48 pct. af den samlede danske osteeksport, og ægeksporten til Vesttyskland viser en fremgang fra knap 25 til over 30 mill. kg, eller fra 47 til 62 pct. Desuden er som sædvanglig størstedelen af den danske kreatureksport gået til Vesttyskland.

UDENRIGSHANDEL OG VALUTASTILLING

Som allerede nævnt, var importen i maj – 937 mill. kr. – overraskende stor. En væsentlig del af stigningen repræsenterer utvivlsomt varer, der

under normale forhold på arbejdsmarkedet ville være blevet indført på et tidligere tidspunkt. Dette fremgår bl.a. af, at importen i april var usædvanlig lille, både når man sammenligner med april sidste år og med månedsgennemsnittet for januar kvartal i år. Den omstændighed, at *importen i gennemsnit for april og maj* var 100 mill. kr. større end den gennemsnitlige import i januar kvartal, tyder imidlertid på, at den stærke importstigning ikke kan forklares alene på denne måde, men at andre årsager har været i virksomhed. På det nuværende tidspunkt lader det sig dog næppe afgøre, om importstigningen i maj bebuder en mere varig tendens, eller om den i hovedsagen skal sættes i forbindelse med lagerændringer, uden at der er tale om øget aktivitet og forbrug.

Udenrigshandelen.

(Månedsgennemsnit i mill. kr.).

	Import	Eksport	Heraf: Landbrugsprodukter	Heraf: Industrivarer	Importoverskud
1953	573	508	320	165	65
1954	669	546	329	193	123
1955	675	599	345	228	76
1. kvartal 1955	682	585	350	208	97
2. – –	651	579	324	230	72
3. – –	652	570	323	219	82
4. – –	714	664	380	253	50
1. kvartal 1956	672	606	334	242	66
April-maj –	771	593	319	247	178
April 1956	605	522	292	207	83
Maj –	937	665	347	288	272

I de første 5 måneder af 1956 tilsammen var importen godt 200 mill. kr. eller ca. 6 pct. større end i det samme tidsrum i fjor. Det er dog langt fra alle varegrupper, der viser stigning. Importen af træ og tømmer, papirmasse og -affald, spindestoffer, garn, metervarer og færdige tekstilvarer samt klædningsstykker har således ligget væsentligt lavere end i fjor. De største stigninger, absolut og procentvis, finder man i grupperne korn og kornvarer samt foderstoffer, hvor importforøgelsen andrager over 100 mill. kr.; af oliefrø, -nødder og -kærner er der indført for 31 mill. kr. mere end i januar–maj 1955, og efter en meget stor import i maj ligger importen af brændselsstoffer i den forløbne del af 1956 nu også højere end i de første fem måneder i fjor. Det drejer sig om en stigning på

næsten 75 mill. kr., der dog for en væsentlig del skyldes de højere priser på kul og koks. Der er ligesom i fjor importeret godt 900.000 tons cinders og koks; men dette kvantum har i år kostet 173 mill. kr. mod 126 mill. kr. i fjor. Importen af stenkul er gået ned fra 1.83 mill. tons til en værdi af 188 mill. kr. til 1.29 mill. tons, som har kostet 158 mill. kr. Importen af flydende brændsel har derimod både mængde- og værdimæssigt ligget på et højere niveau end i 1955. Endvidere kan nævnes, at maskinimporten har lagt beslag på 35 mill. kr. mere end i fjor, medens importen af transportmidler kun er steget ubetydeligt.

På grund af nedgangen i svineslagtningerne og prisfaldet på smør har *eksporten af landbrugsprodukter* været 40 mill. kr. eller godt 2 pct. mindre end i de første fem måneder i fjor, men dette er mere end opvejet af *fortsat fremgang for industrieksporten.* Eksporten af industrivarer er forøget med 170 mill. kr. eller ca. 16 pct., og større eller mindre stigninger forekommer i de allerfleste varegrupper. Det største bidrag til eksportfremgangen er ydet af transportmiddelindustrien, hvis eksport er steget fra 90 til 150 mill. kr., hvorved dog må bemærkes, at der i disse tal er indbefattet henholdsvis 5 og 27 mill. kr. for brugte skibe, medens der af nye skibe over 250 reg. tons br. i år er eksporteret for 82 mill. kr. mod 64 mill. kr. i de første fem måneder i 1955. Samtidig har eksporten af personautomobiler indbragt 16 mill. kr. mod 3 mill. kr. i samme periode i fjor.

Eksporten af nogle vigtige industriprodukter.

(Mill. kr.).

	Januar–april 1955	1956
Kødkonserves	113.9	118.5
Sukker og sukkervarer	10.2	6.9
Drikkevarer	21.0	27.7
Farmaceutiske præparater	26.1	30.8
Sprængstoffer og forsk. kemiske produkter	14.8	24.5
Garn, metervarer og færdige tekstilvarer	31.2	35.7
Metalvarer, bearbejdede	33.4	36.1
Maskiner, undtagen elektriske	272.1	276.3
Elektriske maskiner, apparater og tilbehør	80.2	96.1
Transportmidler	90.1	150.1
Møbler og tilbehør	7.0	13.4
Klædningsstykker	20.0	22.2

Også eksporten af fiskeriprodukter har ligget højere end i fjor, og den samlede eksport i de fem måneder er gået frem med over 140 mill. kr. eller næsten 5½ pct. i forhold til 1955, hvilket imidlertid ikke har været tilstrækkeligt til at hindre en *forøgelse af indførselsoverskuddet.* Det store

importoverskud i maj bragte importoverskuddet for de første fem måneder af 1956 op på 550 mill. kr. eller 65 mill. kr. mere end i perioden januar–maj i fjor.

I samme tidsrum havde nationalbanken og de private banker tilsammen et *valutaoverskud* på 20 mill. kr., medens valutastillingen i fjor til trods for det mindre importoverskud forringedes med ca. 150 mill. kr., hvoraf dog knap halvdelen repræsenterede en dollarbetaling til den internationale valutafond. Selv om man kan regne med, at *skibsfartens valutaindtægter* har været større end i fjor – fragtratetallet var i gennemsnit for de første 5 måneder 179 mod 147 i 1955, og handelsflådens tonnage er vokset – kan forklaringen på denne uoverensstemmelse mellem handelsbalance og valutaudvikling dog næppe udelukkende ligge i stigende skibsfartsindtægter eller bevægelser på andre af betalingsbalancens løbende poster, men må antages at skyldes private kapitalbevægelser.

Det kan i denne forbindelse nævnes, at den foreløbige opgørelse af *betalingsbalancen for 1955* viser et overskud på vare- og tjenestebalancen på 178 mill. kr. mod i 1954 et underskud på 523 mill. kr. Overskuddet modsvares af en forbedring af statens og kommunernes status over for udlandet på 207 mill. kr., medens nationalbankens og de private bankers valutastilling under eet forringedes med 11 mill. kr. Den samlede forbedring i bankernes, statens og kommunernes status over for udlandet var således 196 mill. kr. eller 18 mill. kr. mere end overskuddet på vare- og tjenestebalancen, hvilket – beregningens rigtighed forudsat – vil sige, at der i 1955 var en privat gældsættelse til udlandet på dette beløb. Til betaling af afdrag på statens og kommunernes udenlandske lån blev der i 1955 overført 249 mill. kr., hvoraf 81 mill. kr. til afvikling af restancer vedrørende dollarlån og 62 mill. kr. til dollarindbetaling i den internationale valutafond. Trækkes herfra 42 mill. kr., som Danmark modtog i afdrag på flygtningetilgodehavendet i Tyskland, kommer man til den nævnte forbedring for staten og kommunerne på 207 mill. kr. I 1954 var det tilsvarende tal 176 mill. kr.

I nedenstående tabel er anført balancen for varer og tjenester, fordelt efter transaktionernes art, i 1954 og 1955. Tallene for importværdien er fremkommet ved, at der fra de i handelsstatistikken opgjorte cif-værdier er fradraget de med importen forbundne søfragtudgifter, der for 1955 er anslået til 750 mill. kr. og for 1954 til 650 mill. kr. Fremgangen på handelsbalancen i 1955 er tidligere behandlet i disse oversigter, og der skal derfor her kun nævnes, at den danske handelsflådes fragtindtægter i 1955 androg 1175 mill. kr. eller 225 mill. kr. mere end det foregående år. Samtidig forøgedes skibenes udgifter i fremmede havne imidlertid med 100 mill. kr., hvorved stigningen i handelsflådens valutaindtjening reduceredes til netto 125 mill. kr.

Vare- og tjenestebalancen.

(Mill. kr.).

	1954			1955		
	Indtægt	Udgift	Netto-indtægt	Indtægt	Udgift	Netto-indtægt
Vareindførsel og -udførsel (fob)....	6746	7526	÷780	7404	7521	÷117
Søtransport.....	1225	1025	200	1475	1210	265
Heraf Danske skibe.....	950	500	450	1175	600	575
Heraf Udenlandske skibe.....	275	525	÷250	300	610	÷310
Rejser.....	300	300	–	325	325	–
Renter, aktieudbytte o.l.....	55	133	÷ 78	60	130	÷ 70
Varer og tjenester iøvrigt.....	295	160	135	275	175	100
Ialt...	8621	9144	÷523	9539	9361	178

DEN INDENLANDSKE LIKVIDITET

Nationalbankens valutabeholdning formindskedes i april kvartal med noget over 100 mill. kr., men samtidig forøgedes bankens tilgodehavende

Bankernes nettotilgodehavende i udlandet[1].

(Mill. kr.).

Ultimo	E.P.U.	U.S.-doll.	Can. doll. o. sfrcs.	Andre valutaer	Internat. inst. (netto)	Ialt nationalbanken	Private banker	Tilsammen
Dec. 1951....	÷266	267	4	106	÷ 91	20	÷54	÷ 34
Dec. 1952....	÷223	494	8	156	÷103	332	÷44	288
Dec. 1953....	÷432	669	8	172	÷ 91	326	÷33	293
Dec. 1954....	÷673	637	8	÷59	÷ 85	÷172	÷35	÷207
Jan. 1955....	÷666	647	7	÷63	÷ 84	÷159	÷11	÷170
Febr. —	÷703	563	6	÷59	÷ 60	÷253	15	÷238
Marts —	÷716	546	7	÷58	÷ 85	÷306	5	÷301
April —	÷758	537	7	÷47	÷ 71	÷332	18	÷314
Maj —	÷755	480	6	÷34	÷ 98	÷401	42	÷359
Juni —	÷848	474	6	÷22	÷ 66	÷456	44	÷412
Juli —	÷836	499	6	÷17	÷ 77	÷425	34	÷391
Aug. —	÷816	506	10	÷17	÷114	÷431	51	÷380
Sept. —	÷813	544	10	÷15	÷ 80	÷354	29	÷325
Okt. —	÷795	520	11	÷14	÷ 93	÷371	18	÷353
Nov. —	÷743	572	12	÷39	÷ 92	÷290	15	÷275
Dec. —	÷732	596	12	÷40	÷ 75	÷239	21	÷218
Jan. 1956....	÷682	598	11	÷40	÷ 75	÷188	26	÷162
Febr. —	÷677	628	10	÷37	÷ 87	÷163	40	÷123
Marts —	÷670	659	10	÷39	÷ 90	÷130	62	÷ 68
April —	÷687	592	8	÷40	÷ 72	÷199	57	÷142
Maj —	÷689	568	6	÷52	÷ 84	÷251	53	÷198
Juni —	÷694	563	7	÷48	÷ 74	÷246	50	÷196

[1] Tallene i første kolonne angiver gælden til E. P. U. efter afregningen for den pågældende måned og tallene i den anden kolonne dollarbeholdningen med tillæg af tilgodehavende eller fradrag af skyldige dollarbetalinger til E. P. U.

hos staten med 85 mill. kr. *Likviditetssituationen* ved udgangen af juni var derfor næsten uforandret i sammenligning med stillingen tre måneder tidligere. I forhold til stillingen for et år siden forelå der derimod en likviditetsudvidelse, idet seddelomløb plus indestående på nationalbankens foliokonto var vokset med ca. 120 mill. kr., seddelomløbet alene med 160 mill. kr. i takt med den stedfundne forøgelse af pengeindtægterne og de højere priser. De private bankers udlån, der havde holdt sig ret uforandrede siden slutningen af 1955, steg i juni med ca. 200 mill. kr., formentlig i forbindelse med terminen. Dette sammenholdt med valuta-

	Juni 1955	Dec. 1955	Jan. 1956	Febr. 1956	Marts 1956	April 1956	Maj 1956	Juni 1956
Nationalbanken:								
Udenlandske tilgodeh., netto	÷456	÷239	÷188	÷163	÷130	÷199	÷251	÷246
Nettotilgodehavende hos staten	2433	2469	2290	2476	2292	2293	2564	2377
Obligationer og aktier	475	539	514	505	495	491	491	490
Seddelomløb	2010	2217	2097	2075	2149	2102	2099	2171
Foliokonto	361	441	391	522	365	343	512	322
Tilsammen	2371	2658	2488	2597	2514	2445	2611	2493
Forretningsbankerne:								
Kassebeholdning	807	914	802	860	816	780	823	788
Obligationer og aktier	1194	1157	1230	1275	1294	1295	1288	1309
Udlån ialt (indenl.)	6085	6179	6180	6116	6139	6179	6144	6340
Indlån ialt —	6733	6850	6788	6983	6934	6932	7117	7086
De større sparekasser:								
Obligationer og aktier	1433	1416	1433	1441	1441	1419	1427	1434
Udlån ialt	3611	3655	3674	3686	3718	3750	3759	3759
Sparernes tilgodehavende	4951	4922	4968	5011	5049	5129	5189	5148

situationen har givet *nationalbanken* anledning til at *forny sin henstilling af 7. juni 1955* om, at de enkelte banker ikke forøger omfanget af deres udlån, og at en eventuel stigning i kassebeholdningerne anvendes til styrkelse af likviditeten eller til indkøb af stastobligationer. (De private bankers beholdning af aktier og obligationer er mellem juni 1955 og juni 1956 forøget med 115 mill. kr.).

Statens gæld til nationalbanken er i første halvår 1956 formindsket med næsten 100 mill. kr. Dette står i forbindelse med en betydelig fremgang i *salget af statsobligationer*. Indtil udgangen af april havde salget af statsobligationer indbragt 184 mill. kr., medens der til indfrielse af indenlandske statsobligationer var anvendt 125 mill. kr. I de samme fire måneder forøgedes udestående skatkammerbeviser desuden med et beløb

på 87 mill. kr., således at staten i denne periode ved salg af statsobligationer og skatkammerbeviser skaffede sig netto ialt 146 mill. kr. I januar – april i fjor opvejedes det beløb, der indkom ved salg af statsobligationer og skatkammerbeviser, nøjagtigt af det beløb, der medgik til indfrielse.

I maj ændrede billedet sig, dels fordi salget af obligationer faldt til 24 mill. kr. mod 66 mill. kr. i april, dels fordi indfrielse af statsobligationer lagde beslag på ikke mindre end 86 mill. kr., heraf 75 mill. kr. vedrørende forsvarslånet af 1951, der forfaldt i sin helhed den 9. maj. Da omløbet af skatkammerbeviser var uændret, oversteg statens udbetalinger på disse poster altså i maj indbetalingerne med 62 mill. kr., og for de fem første måneder af 1956 formindskedes indbetalingsoverskuddet herved til 84 mill. kr. I januar–maj 1955 var det imidlertid kun 6 mill. kr., og i juni steg afsætningen af de løbende statslån igen og nåede op i nærheden af 50 mill. kr.

Det skal tilføjes, at lånemarkedets tilstand i maj ikke er karakteriseret ved den stærke nedgang i afsætningen af statsobligationer. I samme måned emitteredes to nye 15-årige lån på tilsammen 50 mill. kr. Det ene, på 20 mill. kr., blev udbudt af Kjøbenhavns Telefon Aktieselskab, det andet, der var på 30 mill. kr., af Københavns kommune. Lånebetingelserne var praktisk taget identiske med en effektiv rente af 6.67 pct., og begge lån blev afsat den første tegningsdag. Københavns kommunes lån blev endog så stærkt overtegnet, at de tegnede beløb måtte reduceres med gnstl. 50 pct.

Omløbet af *kredit- og hypotekforeningsobligationer* forøgedes i de første seks måneder af 1956 med 224 mill. kr., 46 mill. kr. mindre end i den tilsvarende periode i fjor, men den samlede forøgelse af cirkulerende statsobligationer, skatkammerbeviser og kredit- og hypotekforeningsobligationer (pålydende værdi) androg 450 mill. kr. mod 352 mill. kr. i januar–maj 1955. Den øgede aktivitet på lånemarkedet har, som det fremgår af nedenstående oversigt over den effektive rente for nogle typiske papirer, været ledsaget af en svag tendens til rentesænkning.

Effektiv obligationsrente.

(pct. p.a.).

	Statslån S. 1997, 4½ pct.	Ost. Kreditfg. 16. serie, 2. afd., 4½ pct.	Jydsk Hypotekfg. 10. afd., 5 pct.
Juni 1955	6.90	6.22	6.74
Dec. 1955	6.96	6.41	7.01
Marts 1956	6.99	6.37	6.89
April 1956	6.88	6.26	6.77
Maj 1956	6.88	6.33	6.77
Juni 1956	6.88	6.33	6.77

Ved udgangen af juni lå indekset for *aktiekurserne* ca. 7 pct. højere end ved årets begyndelse. Rederiaktier var steget 10 pct., industriaktier 6 pct. og bankaktier 5 pct. I sammenligning med juni 1955 var stigningsprocenterne 14, 30, 7 og 10.

PRISER OG LØNNINGER

Engrospristallet er i løbet af første halvår 1956 steget med knap 2 pct. Stigningen falder så godt som udelukkende på januar kvartal. De største stigningsprocenter forekommer i grupperne vegetabilske levnedsmidler, gødningsstoffer, brændsel og mineralske olier samt bygningsmaterialer. Den eneste gruppe med prisfald er animalske levnedsmidler, hvor faldet i smørprisen har bevirket en nedgang på 6 pct. Til og med maj, inden den seneste opgang i smør- og baconpriserne, var nedgangen endog 10 pct.

For de 6 måneder under eet har prisudviklingen i høj grad været til ugunst for Danmark, idet priserne på importvarerne i dette tidsrum er steget med godt 2 pct., medens eksportvarerne viser et prisfald på 11–12 pct. *Forholdet mellem importpriser og eksportpriser* har imidlertid bedret sig ikke uvæsentligt med den nævnte opgang i priserne for de to vigtigste landbrugsprodukter, der bevirkede, at pristallet for eksportvarer fra maj til juni steg med næsten 5 pct. Hertil kommer, at priserne for import-

Engrospristallet.

(1935=100).

	Juni 1955	Dec. 1955	Marts 1956	April 1956	Maj 1956	Juni 1956	Ændring i pct. Juni 1955–juni 1956	Ændring i pct. Dec. 1955–juni 1956
Vegetab. levnedsmidler	349	348	361	371	375	376	+ 7.7	+ 8.0
Animalske levnedsmidler	306	335	332	319	303	315	+ 2.9	÷ 6.0
Foderstoffer	439	422	415	435	432	422	÷ 3.9	0.0
Gødningsstoffer	237	239	246	247	248	250	+ 5.5	+ 4.6
Brændsel og mineralske olier	443	505	537	538	538	546	+23.3	+ 8.1
Jern, metaller og varer deraf	329	345	351	350	350	348	+ 5.8	+ 0.9
Bygningsmaterialer (undt. træ)	265	270	279	279	286	286	+ 7.9	+ 5.9
Træ og papir	493	495	500	500	499	496	+ 0.6	+ 0.2
Tekstil og konfektion	332	330	332	333	334	335	+ 0.9	+ 1.5
Huder, læder og skotøj	305	307	306	307	307	309	+ 1.3	+ 0.7
Kemisk-tekniske varer	238	250	251	251	249	250	+ 5.0	0.0
Engros-pristallet	349	360	366	367	365	367	+ 5.2	+ 1.9
Råvarer og halvfabrikata	407	424	435	442	443	444	+ 9.1	+ 4.7
Færdigvarer	322	330	333	331	328	331	+ 2.8	+ 0.3
Importvarer	417	432	440	441	440	441	+ 5.8	+ 2.1
Eksportvarer	310	370	343	326	313	328	+ 5.8	÷11.4

varer ikke er steget yderligere i april kvartal. Det bør tilføjes, at i sammenligning med juni 1955 er både import- og eksportvarer steget med knap 6 pct.

Der foreligger nu en opgørelse over *arbejdslønnen* i håndværk og industri m.v. for hele året 1955 såvel som for de enkelte kvartaler. Inklusive feriepenge og samtlige tillæg bortset fra overtidstillæg var den gennemsnitlige timefortjeneste i 1955 448 øre mod 428 øre i 1954, en stigning på 4.7 pct. Fra oktober kvartal 1954 til oktober kvartal 1955 er den gennemsnitlige timefortjeneste steget fra 434 til 458 øre eller med 5.5 pct. Denne stigning er for stor til, at den kan forklares alene ved den automatiske pristalsregulering, og der må derfor trods den dæmpning af aktiviteten, der prægede 1955, have fundet *lønglidning* sted i et vist omfang inden for fagligt eller lokalt begrænsede områder. For 1956 må man regne med en noget større lønstigning end i 1955. Som nævnt i den foregående oversigt kan lønstigningen efter de nye overenskomster og pristalsreguleringen pr. 1. marts anslås til knap 5 pct., og lønreguleringen pr. 1. september efter juli-pristallet vil formentlig give arbejderne yderligere to dyrtidstillægsportioner eller 10 øre mere pr. time for voksne arbejdere.

14.-7.-1956.
C. L.

Detailpristallet for juli blev med 1914=100 beregnet til 419 (efter fradrag af værdien af sparebeviser) mod 414 i april. Uden dette fradrag er tallene henholdsvis 424 og 419. Det nye pristal ligger 9 points højere end det sidste lønregulerende pristal fra januar og er tilstrækkeligt til fra efteråret at sikre både arbejdere og tjenestemænd de ovenfor nævnte to yderligere portioner dyrtidstillæg. Stigningen skyldes i det væsentligste den årlige regulering af det beregnede beløb for direkte skatter (ca. 6 points), ligesom posterne brændsel og belysning samt hygiejne og kulturelle udgifter gik i vejret med beløb svarende til henholdsvis lidt over og lidt under 1 point. Derimod viste fødevareudgifterne for første gang i et par år et betydeligt fald – svarende til 4 points – særlig på grund af lavere priser på kartofler og mejeriprodukter.

Indeks for *industriproduktionen* i juni blev 129, (1949=100) hvilket er 2 points mere end i maj og 1 points mere end i juni 1955. I gennemsnit for første halvår er indekstallet 119 mod 126 og 123 henholdsvis i 1955 og 1954. Størst nedgang sammenlignet med første halvår 1954 udviser fodtøj og beklædning (÷15 pct.), sten, ler og glas (÷14) og tekstil (÷10). Derimod har næringsmiddelindustrien haft fortsat fremgang, og produktionen ligger her 4 pct. højere end i 1954. Den kemiske industri, der oplevede en produktionsnedgang i 1955, har atter vist stigning, og er kom-

met op på et niveau 2 pct. højere end i 1954. Også jern- og metalindustriens produktion har i første halvår været en smule større end for to år siden; men her er bevægelsen den modsatte – stigning fra 1954 til 1955, men lidt svagere nedgang i det derpå følgende år.

Endvidere skal det nævnes, at der nu foreligger oplysninger om *kvantumsindeks* og *indeks for enhedsværdierne* i udenrigshandelen i 1. kvartal 1956. Det viser sig, at udførselsmængden var oppe på 186 pct. af 1949-gennemsnittet mod 184 pct. året før, en stigning på ca. 1 pct. Den indførte mængde var derimod faldet fra 159 i 1. kvartal 1955 til 154 i år; det er det fjerde kvartal i træk, hvor der har været tale om nedgang sammenlignet med tilsvarende tidsrum et år tidligere – et tydeligt udtryk for aktivitetsdæmpningens virkninger på udenrigshandelen. Enhedsværdien af de udførte varer var siden 4. kvartal 1955 gået ned med et par procent til 114 (1949=100), medens der tværtimod var sket en stigning i importvarernes enhedsværdi fra 122 til 125, hvilket har medført en forringelse af bytteforholdet fra 95 til 91 (1949=100); niveauet er dog stadig lidt højere end i de første 3 kvartaler af 1955, da bytteforholdet varierede mellem 89 og 87.

Efter at *importværdien*, som omtalt, havde sat rekord med 937 mill. kr., sank den i juni til 763 mill. kr., hvilket imidlertid også er et særdeles højt tal. På den anden side steg også *eksporten*, der nåede op på 695 mill. kr., og merimporten blev således ca. 68 mill. kr. For første halvår har merimporten været 618 mill. kr., svarende til 16—17 pct. af eksportværdien, mod 503 mill. kr. eller 14—15 pct. af eksportens værdi i første halvdel af 1955.

Det kan sluttelig nævnes, at *Nationalbankens valutagæld* ved udgangen af juli blev opgjort til 251.4 mill. kr. — praktisk talt det samme som i maj og 5—6 mill. kr. mere end ved slutningen af juni. I forhold til lavpunktet i marts, er der tale om en stigning på 121 mill. kr.; men nogen fortsat opgangstendens synes ikke mærkbar.

3.-8.-1956.

EUROPAS VOKSENDE ENERGIBEHOV

Blandt de mange faktorer, som betinger opretholdelsen af produktion og levestandard i det moderne samfund, er tilførslen af de fornødne mængder ikke-menneskelig *energi* en af de mest betydningsfulde. I dag udgør menneskelig arbejdskraft kun omkring 1 pct. af den samlede energimængde, der anvendes i verden. Den gennemsnitlige indkomst i hvert land er snævert forbundet med energiforbruget pr. indbygger, og produktiviteten er i meget høj grad afhængig af det antal hestekræfter, som arbejdskraften kan disponere over. Den voksende industri- og landbrugsproduktion, den stadigt intensivere trafik såvel som mekaniseringen af en stigende del af det huslige arbejde medfører derfor en vedblivende vækst i efterspørgselen efter energi.

Et slående udtryk for energiforbrugets forøgelse og dets *sammenhæng med den økonomiske aktivitet* får man ved at betragte omstående diagram over tilvæksterne i verdens produktion af energi i udvalgte perioder inden for tidsrummet 1860–1953. Som man ser blev produktionen rundt regnet 10-doblet op til 1. verdenskrig, hvilket svarer til en gennemsnitlig årlig tilvækstsats på henved 5 pct. Efter et fald under krigen tog stigningen atter fart i 1920'erne omend i lidt langsommere tempo, hvorpå verdensdepressionen i de første år af 1930'erne medførte en fornyet nedgang. Aktivitetsfremgangen fra 1933 ledsagedes af stærk vækst i energiproduktionen; denne aflostes af stagnation under 2. verdenskrig, men efter 1945 er produktionen igen steget med omkring 5 pct. pr. år.

På denne baggrund synes det åbenbart, at et land, der ønsker at forbedre sin levestandard, må sikre en stadig tilvækst i sin forsyning med energi. I erkendelse af disse problemers store betydning nedsatte den europæiske samarbejdsorganisation O.E.E.C. i 1955 en *kommission* til at gennemdrøfte de spørgsmål, der rejser sig for Vesteuropa i denne sammenhæng, og stille forslag om foranstaltninger, der kan tjene til at sikre medlemslandenes forsyninger fremover. Kommissionen afgav betænkning[1]) i maj i år, og nærværende artikel er i hovedsagen et referat af indholdet.

Endnu i 1927 var Vesteuropa taget som helhed nettoeksportør af energi; men siden er den vesteuropæiske kulproduktion faldet, samtidig med at energiforbruget er steget – navnlig i form af øget anvendelse af importeret olie. Vesteuropa har derfor nu et betydeligt *underskud* på sin energibalance, og hvis udviklingen i den økonomiske aktivitet på længere sigt fortsat går i stigende retning, må man regne med stadig vækst i gabet mellem produktion og forbrug. Siden 1945 er energiforbruget vokset med gennemsnitlig 4.8 pct. årlig, og selv om denne forøgelse i nogen grad er påvirket af genopbygningsbehovet, er der næppe grund til at vente nogen væsentlig afsvækkelse i stigningstempoet på længere sigt. Kravene om forbedret levestandard og behovet for stigende produktivitet som forudsætning for bevarelse af Vesteuropas økonomiske stilling sammenlignet med den øvrige verden vil simpelthen nødvendiggøre fortsat vækst i forbruget.

Følgende tabel viser udviklingen i Vesteuropas energiforbrug i årene 1948–55 og forskydningerne i den måde, hvorpå dette forbrug er blevet dækket.

Man bemærker først og fremmest at *forbruget er forøget med næsten 40 pct.* i periodens løb, en stigning, der dog ikke har været jævn, men afbrydes af stagnation i årene 1952 og 1953, da den økonomiske aktivitet dæmpedes efter Koreahøjkonjunkturen. Nok så vigtigt i denne

[1] »Europe's Growing Needs of Energy. How Can They be Met?« Udgivet af O. E. E. C., maj 1956.

Tabel 1.

Vesteuropas energiforbrug 1948–55

(mill. tons kul eller tilsvarende energimængde).

	Stenkul prod.	Stenkul imp.	Brunkul prod.	Vandkr. prod.	Råolie og naturgas prod.	Råolie og naturgas imp.	I alt	Heraf imp.	
	mill. tons								pct.
1948	398.6	16.5	22.9	34.2	3.5	50.9	526.6	67.4	12.8
1949	432.2	8.2	25.1	33.1	4.8	57.7	561.1	65.9	11.7
1950	441.6	2.6	25.9	39.7	6.2	67.2	583.2	69.8	12.0
1951	463.5	31.1	28.6	45.5	8.3	77.0	654.0	108.1	16.5
1952	475.0	12.9	28.9	48.2	10.6	80.1	655.7	93.0	14.2
1953	471.1	7.0	29.2	49.0	12.8	89.6	658.7	96.6	14.7
1954	475.7	8.1	30.5	53.5	15.3	103.0	686.1	111.1	16.2
1955	478.0	33.0	31.0	57.0	18.0	113.0	730.0	146.0	20.0

Omregningen til fælles mål er sket ved at sætte 1 kg stenkul = $3^1/_2$ kg brunkul = 0,75 m^3 naturgas = $^2/_3$ kg olieprodukter = $^5/_7$ kg råolie = 2,5 kwh elektricitet. Prod. angiver, at det pågældende kvantum er produceret i Vesteuropa, imp., at det er indført udefra.

Tallene for 1955 er anslåede.

sammenhæng er det dog at notere, at *Vesteuropas egen produktion ikke har kunnet holde trit* med denne udvikling, hvilket har bevirket, at de importerede mængder er blevet mere end fordoblet, således at de nu dækker en femtedel af totalforbruget mod kun en ottendedel i periodens første år. Det er navnlig stenkulsproduktionen, der ikke har kunnet følge med, idet den kun er øget med 20 pct. Derimod er vandkraftproduktionen vokset med to trediedele, og Vesteuropas egen produktion af råolie og naturgas er endog mere end femdoblet; dens absolutte størrelse er dog stadig for ringe til at have nogen afgørende betydning for forsyningen.

Gabet mellem forbrug og egen produktion er blevet udfyldt ved øget import af stenkul og – navnlig – råolie og produkter heraf. Som det vil ses, er oliens samlede bidrag til dækning af energibehovet steget fra ca. 10 til ca. 18 pct. i løbet af den betragtede periode; dette er en følge af, at den tekniske udvikling har ført til, at olieprodukter på stadig flere områder er blevet kullene overlegne som energikilde, selv ved de hidtil gældende prisrelationer mellem de to produkter; men hertil kommer yderligere en ikke uvæsentlig stigning i kulpriserne sammenlignet med olieproduk-

ternes priser. Medens olieimporten har været ret jævnt stigende, er importen af stenkul stærkt varierende; i 1947 – året før tabellens begyndelse – var stenkulsimporten oppe på 39 mill. tons, og der er således ikke tale om nogen forøgelse af importen fra 1947 til 1955. De betydelige fluktuationer kan formentlig tages som udtryk for, at import af kul er den udvej, man sidst tager tilflugt til, når andre kilder er utilstrækkelige, og som man først forlader, når behovet stiger mindre end forsyningsmulighederne fra andet hold.

Det fremtidige forbrug.

Kommissionen har på forskellige måder søgt at danne sig et *skøn over det fremtidige energiforbrug*, dels i 1960, dels i 1975. For det første har man foretaget en beregning over bruttonationalproduktets udvikling, hvorved der er set bort fra muligheden af større væbnede konflikter, ligesom der er regnet med fortsat opretholdelse af det nuværende høje beskæftigelsesniveau; desuden er der taget hensyn til befolkningstilvæksten og til sandsynlige ændringer i arbejdstid og produktivitet. Et heraf uafhængigt skøn er baseret på en projicering ud i fremtiden af de hidtidige udviklingslinier

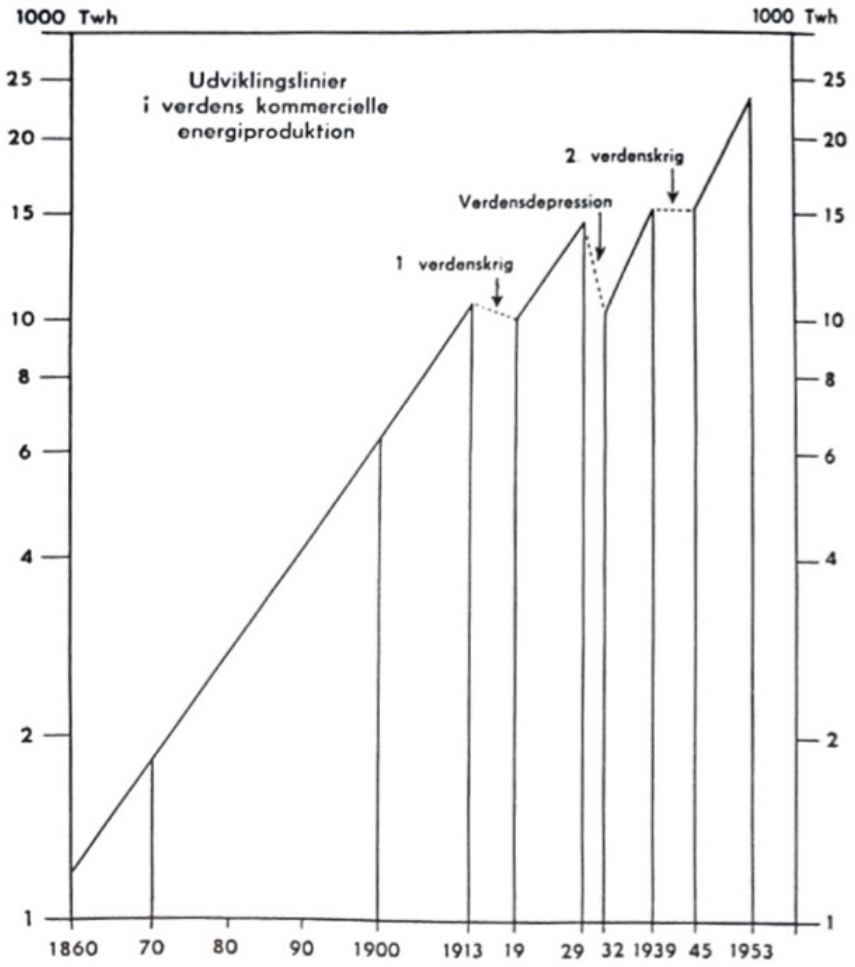

Kilde: »Europe's Growing Needs of Energy. How can They be Met?«. Her gengivet i formindsket målestok.

Energiproduktionen fra alle kilder er omregnet til et fælles mål, svarende til 1 Twh. elektricitet (Twh = 1 milld. kwh).

Målestokken på den lodrette akse er logaritmisk, hvilket indebærer, at den relative stigning kan aflæses direkte af kurvernes hældning; jo stejlere hældning, des stærkere relativ ændring.

for efterspørgselen fra de vigtigste industrigrene, såvel som fra husholdningerne. Endvidere har man arbejdet med en sammenlægning af de enkelte landes skøn over deres egen fremtidige efterspørgselsudvikling, og endelig har man indhentet udtalelser fra en række store olieselskaber. Disse skøn giver i det store og hele ret overensstemmende resultater, og kommissionen anslår på grundlag heraf, at forbruget i 1960 vil svare til 840 mill. tons kul (med en fejlmargin på 20 mill. tons til hver side). For 1975 er skønnet nødvendigvis usikrere; her regnes med 1200 mill. tons kul (± 100 mill.). Dette betegner stigninger på henholdsvis 12–18 pct. og 50–80 pct. i forhold til 1955.

De nuværende udsigter for vesteuropæisk produktion.

Sådanne stærke stigninger i det forventede forbrug rejser naturligvis spørgsmålet om, hvorledes behovet kan dækkes, og kommissionen har først beskæftiget sig med mulighederne for en udvidet vesteuropæisk produktion, således som disse tegner sig på grundlag af de for øjeblikket *foreliggende investeringsprogrammer og skøn over udviklingen.* Resultatet af disse skøn er resumeret i tabel 2.

Tabel 2.

Vesteuropas fremtidige energiproduktion.
(mill. tons kul eller tilsvarende energimængde)

	1955	1960	1975
Stenkul	478	500	520
Brunkul	31	35	35
Vandkraft	57	75	130
Råolie	13	25	50
Naturgas	5	10	20
Prod. i alt	584	645	755
Forbrug	730	840	1200
Forbrug ÷ prod.	146	195	445
do. i pct. af forbrug	20	23	37

Også på dette område er der tale om betragtelige stigninger, men dog forholdsvis mindre end for forbrugets vedkommende. Følgen er, at der må regnes med en *tredobling af* »*gabet*« mellem forbrug og egen produktion og en stigning af dette »gabs« relative betydning fra omkring een til næsten to femtedele af forbruget (jvf. tabellens sidste linier). I 1955 kostede importen af stenkul og olie ca. 1,9 milld. $, og med de nuværende priser (og en vis forskydning i retning af relativt større olieimport) vil de tilsvarende tal i 1960 og 1975 blive henholdsvis 2.5 og 5.0 milld. $ (hvilket godt og vel svarer til hele Danmarks årlige bruttonationalprodukt). Ydermere må der formentlig påregnes en forholdsmæssig stærkere stigning i kul- og oliepriserne end i prisniveauet i almindelighed.

Disse tal giver et tydeligt indtryk af den belastning af Vesteuropas betalingsbalance, som importen af energi vil komme til at betyde. (I denne forbindelse bør det dog understreges, at hvis denne belastning tenderer mod at blive så stor, at den økonomiske aktivitet må dæmpes, vil energiforbruget og dermed importbehovet gå tilsvarende ned, hvorved grundlaget for de anførte beregninger bryder sammen). Hertil kommer, at der er betydelig risiko forbundet med at blive stærkt afhængig af import, navnlig når denne i form af olie for en overvejende del må komme fra et ret begrænset område nemlig det mellemste Østen. Alene transporten af olie fra disse lande vil rejse store problemer.

Kommissionen går derfor stærkt ind for, at de vesteuropæiske lande skal bestræbe sig for at udvide deres egen produktion betydeligt mere end i øjeblikket planlagt, såvel som for at de til rådighed stående energimængder bør søges udnyttet mere intensivt, end tilfældet er i dag.

Mulighederne for større produktionsudvidelse.

Forinden kommissionen går nærmere ind på en diskussion af mulighederne for øget produktion af de mere traditionelle former for energi, gør den kort op med den udbredte misforståelse, at *atomenergien* i løbet af få år vil overflødiggøre anvendelse af energi i andre former. England, der er det eneste land, for hvilket der foreligger mere præcise langtidsplaner med hensyn til atomenergiens udnyttelse, påregnes i 1975 at ville komme op på en produktion svarende til ca. 40 mill tons kul, og kommissionen anslår løseligt, at der i de øvrige vesteuropæiske lande vil blive tale om en produktion af samme størrelsesorden. Holder disse skøn stik, vil atomenergien med andre ord i 1975 kun dække 6–8 pct. af Vesteuropas samlede energibehov. Det bør iøvrigt bemærkes, at de fornødne råstoffer til fremstilling af atomenergi forudsættes helt igennem at blive tilvejebragt ved import. I det lange løb vil atomenergien også efter kommissionens opfattelse komme til at spille en langt større rolle, men det hindrer ikke, at der stadig – og da navnlig i de første årtier – vil være brug for øget energiforsyning fra andre kilder.

I denne henseende kommer *stenkulsproduktionen* først i søgelyset. Som det fremgår af det foregående, er stenkul, produceret i Vesteuropa, stadig langt den vigtigste kilde til områdets forsyning med energi, idet dette produkt i 1955 leverede 65 pct. af forbruget; men denne andel er gået ned fra 75 pct. i 1948. Kommissionen mener, at årsagen til kulindustriens aftagende betydning dels må søges i den omtalte overvurdering af atomenergiens betydning, dels i den omstændighed, at vilkårene for langfristede investeringer under

depressionen i 1930'erne såvel som i krigsårene var yderst ugunstige.

Kulproduktion kræver i udpræget grad, at der træffes meget *langfristede dispositioner*. Kulminer har en begrænset levetid, og efterhånden som de bliver ældre, må kullene transporteres over længere distancer, hvilket medfører beslaglæggelse af større mængder produktionsfaktorer og øgede omkostninger. Åbningen af en ny mine kræver på den anden side 8–10 år, og arbejdet hermed nødvendiggør anvendelse af minearbejdere, som ellers kunne have arbejdet ved selve kulbrydningen. Sikring af den *tilstrækkelige arbejdskrafts tilstedeværelse* er det andet hovedproblem. Minearbejdet er højt specialiseret og forudsætter lang tids træning. Det må derfor undgås, at arbejderne selv i dårlige tider går over i anden beskæftigelse, ligesom det kan blive nødvendigt at lade arbejderne være beskæftiget i ældre miner, der arbejder med høje omkostninger, for at de kan være til stede, når nye miner åbnes.

Trods forbedrede sikkerhedsforanstaltninger i minerne og gunstigere beskæftigelsesvilkår (lønninger, ferie, boligforhold) har kulindustrien i de fleste lande i de senere år *ikke kunnet fastholde sin arbejdskraft*, til dels på grund af, at den høje beskæftigelsesgrad, der i almindelighed har rådet, har skabt mere tiltrækkende beskæftigelsesmuligheder i andre erhverv. Hertil kommer usikkerhed med hensyn til beskæftigelsens stabilitet, hvilket i nogen grad beror på de dårlige erfaringer fra 1930'erne, samt vanskelighederne ved at overflytte arbejdskraft fra ældre, dyrt arbejdende miner til nyåbnede miner, beliggende i andre distrikter. Kommissionen anbefaler derfor yderligere forbedring af beskæftigelsesvilkårene, mekanisering og rationalisering, der både tjener til at hæve produktiviteten og formindske arbejdsrisikoen, samt – ikke mindst – at frygten for arbejdsløshed fjernes ved, at det bliver fastslået, at kulindustrien tværtimod at aftage i betydning må være en ekspanderende industri i fremtidens Vesteuropa. Der peges også på muligheden for anvendelse af fremmed arbejdskraft i de lande, der har vanskeligt ved selv at tilvejebringe det fornødne antal arbejdere, og det nævnes, at 65 pct. af undergrundsarbejderne i Belgien i dag er udlændinge. I England er lignende eksperimenter som bekendt stødt på modstand fra arbejderside, i hvilken forbindelse det kan nævnes, at den internationale fagforeningsorganisation forbereder nedsættelse af et udvalg, der skal drøfte de indvendinger, der er rejst mod benyttelsen af fremmed arbejdskraft i minerne.

I tilslutning til anbefalingen af langtidsinvesteringer i kulindustrien drager kommissionen også *prisspørgsmålet* ind i overvejelserne. Fra 1938 til 1954 er kulpriserne gennemgående steget dobbelt så stærkt som leveomkostningerne, og det er derfor ikke uforståeligt, at regeringerne ofte har grebet regulerende ind ved fastsættelse af maksimalpriser. Kommissionen fremhæver imidlertid på den anden side, at prisernes højde er af afgørende betydning for industriens rentabilitet, og at maksimalprisordningerne har gjort det vanskeligere at opsamle midler til øget investering, ligesom reguleringer i det hele taget gør branchen mindre tiltrækkende som objekt for kapitalanbringelse.

Sluttelig drøftes også *stillingen efter 1975*, og det fremhæves, at selv om atomenergien til den tid vil komme til at spille en voksende rolle, vil de mængder kul, der hermed frigøres, med lethed kunne finde anvendelse på andre områder, hvor de ikke kan erstattes af atomenergien. Også i dette længere perspektiv forekommer langtidsinvesteringer i kulindustrien derfor efter kommissionens opfattelse fuldt berettigede.

Kulimport.

Hvad importen af kul angår, regner kommissionen også med en vis stigning, særlig af kul til gas- og koksfremstilling. Da en stærk forøgelse af importen vil kræve væsentlige udvidelser af havne- og transportkapaciteten, anslås importen til højst at ville udgøre 50 mill. tons i 1975. Dette er formentlig et maksimumstal, der kun vil blive nået, hvis kommissionens forslag om udvidet kulproduktion i Vesteuropa ikke bærer frugt.

Olieproduktion og olieimport.

Vesteuropas egen produktion af råolie og naturgas vil efter alt at dømme kun yde et beskedent bidrag til det voksende energibehovs

dækning, omend produktionen i 1975 ventes at ville komme op på et kvantum, der svarer til 70 mill. tons kul eller ca. 6 pct. af det forventede forbrug, mod kun 18 mill. tons eller 2½ pct. i 1955. De påviste reserver af råolie i Vesteuropa andrager kun 133 mill. tons eller omkring *1 pct. af verdens samlede reserver*, og til trods for at arbejdet med at finde nye oliefelter i de sidste år er blevet intensiveret, efter at der flere steder er opdaget lovende kilder, tør man ikke regne med, at der vil blive tale om nogen afgørende vækst i den vesteuropæiske produktion.

Hvis produktionsskønnene i tabel 2 og det ovenfor nævnte skøn med hensyn til kulimporten (50 mill. tons i 1975) holder stik, og hvis der som forudsat ved hjælp af importerede råstoffer til fremstilling af atomenergi kan spares 80 mill. tons kul, skulle importen af råolie og olieprodukter i 1975 komme til at svare til mellem 215 og 415 mill. tons kul, alt efter om man regner med det laveste eller det højeste skøn for forbruget i dette år. I sammenstillingen af de forskellige skøn over tilførslerne har kommissionen nemlig alene regnet med en usikkerhedsmargin for så vidt angår olieimporten, svarende til usikkerhedsmarginen på forbrugsskønnet, medens tallene for alle de øvrige forsyningskilder, herunder både produktion i Vesteuropa og import, fremtræder uden angivelse af muligheder for afvigelser. Selv om dette givetvis ikke skal opfattes derhen, at kommissionen anser disse skøn som absolut sikre, kan det dog formentlig tages som udtryk for, at olieimporten betragtes som den mest smidige form for forsyninger, der kan tjene til at opfange hovedparten af eventuelle udsving i efterspørgslen.

Selv om forbruget kun skulle nå op på en energimængde svarende til 1.100 mill. tons kul (laveste skøn), vil olieimporten efter beregningerne alligevel blive den forsyningskilde, der kommer til at yde det største bidrag til dækning af forbrugsstigningen, nemlig lige ved 100 mill. tons. Skulle forbruget komme helt op på 1.300 mill. tons kul, vil olieimportens bidrag stige til næsten 300 mill. tons. Efter hvad der oplyses i betænkningen, vil der ifølge de store olieselskabers opfattelse ikke opstå vanskeligheder ved at levere disse kvanta. Det fremhæves i denne sammenhæng, at Vesteuropa i dag kun bruger 15 pct. af verdens årlige olieproduktion, omend der er mulighed for en stigning i denne andel til 20 pct. i 1975. Olieselskaberne har dog benyttet lejligheden til at fremhæve, at den store forøgelse af udbudet vil kræve *omfattende investeringer* både ved udvikling af nye oliefelter og i form af oprettelse af nye raffinaderier, udbygning af rørledninger, tankskibsflåde m. v., men at industrien, der i det væsentlige er selvfinancierende, mener at kunne tilvejebringe de fornødne midler, hvis der ikke gribes ind over for den med maksimalpriser eller andre former for regulering.

Forsyningen med elektricitet.

Kommissionen lægger stor vægt på de såkaldte sekundære former for energi, elektricitet, gas og koks, samt olieprodukter, der fremstilles på basis af de primære energiformer, idet denne »forarbejdede« energi giver mulighed for større effektivitet og bedre kan tilpasses til forskellige anvendelser. Disse fordele overvejer langt omkostningerne ved omdannelsen fra primær til »forarbejdet« form. Hertil kommer, at de sekundære energiformer som regel kan fremstilles på grundlag af flere forskellige primærprodukter, hvorved der tilføres energiøkonomien en yderligere grad af smidighed. Elektricitet kan således produceres ved hjælp af kul, olie, vandkraft eller atomenergi.

Elektricitetens vide anvendelsesmuligheder – både til kraft, lys og opvarmning – gør den til en overordentlig vigtig faktor i udviklingen af den moderne økonomi, og Vesteuropas forbrug stiger da også med 7 pct. om året, svarende til en fordobling i løbet af 10 år. Fortsættes denne udvikling i de næste 20 år, vil elektricitetsproduktionen vokse fra 350 til 1400 Twh i 1975. I tabel 3 er vist, hvorledes kommissionen regner med, at denne produktion vil fordele sig mellem forskellige hovedformer for fremstilling.

I øjeblikket udnyttes kun en fjerdedel af de tilgængelige vandkraftressourcer i Vesteuropa, og der regnes med godt og vel en fordobling i perioden indtil 1975. Den resterende del kan endnu ikke ventes at ville blive taget i anvendelse på dette tidspunkt, navnlig på grund af

Tabel 3.

Vesteuropas elektricitetsproduktion.

(Twh)

	1955	1960 skøn	1975 laveste skøn	1975 højeste skøn
På basis af vandkraft.....	140	185	300	350
— atomenergi.....	—	—	200	200
— varmeenergi.....	210	295	550	850
I alt...	350	480	1050	1400

1 Twh = 1 milld. kwh.

de store afstande mellem de eventuelle vandkraftanlæg og forbrugscentrene. Størstedelen af forbrugsforøgelsen frem til 1975 må derfor dækkes ved hjælp af elektricitet produceret på basis af varmeenergi, selv om også atomenergianlæggene til den tid ventes at yde et ikke ubetydeligt bidrag.

Et udvidet samarbejde mellem medlemsstaterne inden for OEEC om den bedst mulige udnyttelse af den tilstedeværende kapacitet for elektricitetsfremstilling anses af kommissionen for yderst lovende, idet sammenknytning af ledningsnettene muliggør en hurtig udveksling af elektricitet landene imellem og dermed gør det lettere og billigere at imødegå topbelastninger, fordi man kan opretholde en fælles reservekapacitet.

Den forventede stærke stigning i produktion og forbrug vil nødvendiggøre betydelige investeringer inden for elektricitetsindustrien. Også på dette område fremhæver kommissionen, at den voksende efterspørgsel skulle tilsikre så god rentabilitet, at den fornødne finansiering relativt let skulle kunne tilvejebringes, undtagen i tilfælde af »overdrevne« prisindgreb fra det offentliges side. Her kan åbenbart kun være tænkt på forholdene i lande, hvor elektricitetsværkerne er på private hænder.

Energiproduktionens stilling i Vesteuropas økonomi.

Betydningen af de foran refererede betragtninger kommer måske klarest frem, når de ses på baggrund af nogle oplysninger om de energiproducerende erhvervs stilling i Vesteuropas økonomi. I 1953 svarede energiproduktionen direkte for *6 pct. af det samlede bruttonationalprodukt* i Vesteuropa; heraf faldt halvdelen på kulproduktion og en trediedel på elektricitetsfremstilling. 1.8 pct. af den samlede aktive befolkning var beskæftiget i de pågældende erhverv. Produktionsværdien pr. arbejder er således særdeles høj, hvilket hænger sammen med det meget store kapitalapparat, der anvendes. I absolutte tal andrager beskæftigelsen 2,3 mill. mand, hvoraf 1,7 mill. ved kulproduktion.

Det må imidlertid bemærkes, at energiproduktionens andel af bruttonationalproduktet ikke giver noget fuldstændigt billede af dens betydning. Dens tilstedeværelse er i vore dage en forudsætning for gennemførelsen af snart sagt enhver form for økonomisk aktivitet.

Omkring en trediedel af nettoudbudet af energi går til husholdningerne, resten til erhvervene (herunder det offentlige). Blandt de vigtigste aftagere er jern- og stålindustrien, der køber 20 pct. af den energimængde, som går til erhvervene. Herefter følger transporterhvervene med 14–15 pct. og den kemiske industri med 14 pct. For samtlige erhverv under eet udgør kobene af energi 15 pct. af deres samlede indkøb af varer og tjenester fra andre erhverv. Men for jern- og stålindustrien er tallet helt oppe på 64 pct., medens man i den øvrige metalindustri finder 49 pct. Dette hænger sammen med, at energien her for en stor

del anvendes som varme. Også hvor energien anvendes i kemiske reaktioner finder man høje tal (50 pct. i den kemiske industri). I den anden ende af skalaen optræder de erhverv, som overvejende anvender energien som drivkraft, tekstilindustri (19 pct.), maskinindustri (6 pct.) og landbrug (9 pct.).

Det kan endelig nævnes, at de samlede bruttoinvesteringer inden for energifremstillingen i 1954 androg ca. 4,5 milld. $, svarende til 18 pct. af de samlede investeringer uden for boligbyggeriet (jvf. foran om den forholdsvis ringe arbejdskraftanvendelse). For perioden 1955–75 anslår kommissionen på grundlag af de foreliggende udviklingstendenser og planer, at investeringerne vil belobe sig til 145 milld. $ regnet i 1955-priser; for året 1974 anslås tallet til 9–10 milld., hvilket udgor 20–22 pct. af de belob, der regnes at stå til rådighed for investering uden for boligsektoren, under den forudsætning, at disse belob stiger i samme forhold som bruttonationalproduktet.

1.–7.1956.
P.W.

POLITISK KRONIK

UDLANDET

April 1956

2. – Den franske ministerpræsident, Guy Mollet, udtaler sig i et interview om sin regerings syn på den internationale politik. I forhandlingerne med U.S.S.R. bør hovedvægten lægges på nedrustningsspørgsmålet, hvis løsning vil kunne skabe den nødvendige atmosfære for tilvejebringelse af tysk genforening. Han kritiserer også de »fejlagtige metoder«, som vestmagterne særlig U.S.A. har anvendt i det fjerne Østen ved fordelingen af bistand til underudviklede lande.

Kong Paul af Grækenland erklærer i sin trontale, at det græske folk står forenet »som en sjæl« i sin støtte til cyprioternes krav om selvbestemmelsesret.

3. – Forhandlingerne under den svenske statsminister, Tage Erlanders, besøg i Moskva afsluttes med udsendelsen af et svensk-sovjetisk fælleskommuniqué, der blandt andet giver udtryk for de to landes ønsker om udvidelse af den indbyrdes samhandel og forøget kulturel og videnskabelig kontakt. U.S.S.R. vil som hidtil respektere Sveriges fredsog neutralitetspolitik. Fra sovjetisk side er der endvidere givet tilsagn om fornyet undersøgelse af sagen om den svenske diplomat Raoul Wallenbergs forsvinden i Budapest efter den sovjetiske okkupation i 1945.

4. – Sikkerhedsrådet anmoder FNs generalsekretær, Dag Hammerskjöld, om at foretage en undersøgelse på stedet af midler til at mindske spændingen ved Israels grænser. (Om resultaterne af generalsekretærens rejse, se 10. maj).

5. – Det kinesiske kommunistparti slutter sig til kritikken af Stalin og personlighedsdyrkelsen i almindelighed.

Spansk-marokkanske forhandlinger indledes i Madrid. De afsluttes 7. april med en fællesdeklaration, der ophæver 1912-konventionen og anerkender Marokkos uafhængighed, suverænitet og territoriale enhed.

6. – Efter en række anslag mod general Aramburus regering, ledet af pro-peronistiske militære chefer, sættes de væbnede styrker i Argentina under krigslov, hvorefter militærpersoner, der deltager i oprør eller sammensværgelser, kan dømmes ved krigsret.

Det rumænske kommunistpartis førstesekretær Gheorgiu-Dej har i følge et nu offentliggjort referat kritiseret persondyrkelsen ved et møde i partiets centralkomité den 23.–25. marts.

Warszawa Radio meddeler, at den fhv. generalsekretær i det polske kommunistparti, Wladislaw Gomulka, er sat på fri fod sammen med andre, der dømtes sammen med ham i 1951. – 7. oplyser Warszawa Radio, at bl.a. generalerne Marion Spychalski og Waclaw Komar, hvis uskyld er bevist, er blevet frigivet. – 12. udtaler kommunistpartiets førstesekretær Ochab, at Gomulka havde gjort sig skyldig i politiske afvigelser, men at anklagen for sabotage var uretfærdig. – 20. afskediges den polske landbrugsminister, Stanislaw Radkiewicz, der tidligere var justitsminister. Næste dag afskediges justitsminister Swiatowski og kulturminister Sokorski. – 22. oplyses det, at et parlamentsudvalg diskuterer et lovforslag om løsladelse af 30.000 fanger (heraf 4.500 politiske) og strafnedsættelse for 70.000. – 23. lover regeringschefen, Cyrankiewicz, i parlamentet yderligere demokratisering, større retfærdighed og højere løn. – 28. godkender parlamentet amnestiforslaget. Samtidig vedtages love om begrænsning af sikkerhedspolitiets befø-

jelser og om nedsættelse af bøder til landmænd, der ikke kan opfylde deres leveringspligt for landbrugsvarer.

Den tjekoslovakiske nationalforsamlings formand, Fierlinger, erklærer, at der ikke vil ske nogen ændring af dommen over den med rette dømte Rudolf Slansky. – 9. offentliggøres en tale, holdt 30. marts af kommunistpartiets førstesekretær, Antonin Novotny, der skarpt kritiserer den i 1953 afdøde præsident Gottwald, Stalin og de tjekoslovakiske sikkerhedsorganer. – 12. oplyser den kommunistiske avis Rude Pravo, at flere personer, der dømtes sammen med Slansky, er blevet rensede eller har fået strafnedsættelse. Slansky vil ikke blive rehabiliteret. – 25. afskediges forsvarsministeren, general Alexej Cepicka, der ifølge Prag Radio ikke har udfyldt sin post, men opbygget en personkult om sig selv.

7. – Kinesisk-sovjetisk overenskomst afsluttes i Peking. U.S.S.R. skal yde Kina økonomisk og teknisk bistand ved bygningen af 55 fabriker og anlæg (ud over 156 fabriker, hvorom der tidligere er sluttet aftale). Værdien anslås til 2.5 milld. rubler. Kina skal til gengæld præstere forskellige vareleverancer til U.S.S.R. I følge en anden aftale vil U.S.S.R. hjælpe Kina med at bygge en jernbane fra Lanchow i Kina til Aktogai på den sibirisk-turkestanske jernbane.

8. – Den persiske udenrigsminister Ardalan gentager Persiens krav på Bahrein-øerne, efter at det britiske undenrigsministerium den 5. april havde erklæret, at Bahrein er et uafhængigt sheikdømme.

Det bulgarske kommunistpartis centralkomité vender sig i et kommuniqué mod persondyrkelse og kritiserer regeringschefen Vulko Tjervenkov. – 14. erklærer partilederen Sjivkov, at dommen over Traitjo Kostov, der henrettedes i 1949 for forræderi, byggede på forfalskede beviser. – 17. træder Tjervenkov tilbage og efterfølges af viceministerpræsidenten Anton Jugov.

11. – Ved parlamentsvalgene på Ceylon har regeringspartiet, Den forenede nationale Front, lidt et stort nederlag. Oppositionspartiet, Den forenede Folkefront, der betegner sig selv som et demokratisk socialistisk parti, har vundet 51 af de 95 mandater i parlamentet og danner regering med Solomon Bandaranaike som ministerpræsident. – 16. erklærer denne, at de engelske tropper i landet må trækkes bort, idet Ceylon i lighed med Indien vil føre en neutralitetspolitik. Ceylon vil blive proklameret som republik, hvis den fornødne ⅔ majoritet kan opnås. Han har været stemt for Ceylons udtræden af det britiske statssamfund; men Indiens og Pakistans eksempel har vist, at fortsat medlemskab ikke er uforeneligt med fuld uafhængighed. Selv om Ceylon udtræder, vil snævre forbindelser med statssamfundet blive bevaret.

Et kommuniqué, udsendt af kong Hussein af Jordan og Syriens præsident, el Kuwatly, meddeler, at de to lande er enedes om, at samordne deres forsvarsplaner.

Neo-Destourpartiets leder, Habib Bourgiba, bliver tunesisk regeringschef.

Det sydafrikanske underhus godkender et regeringsforslag, hvorefter raceadskillelse bør gennemføres i fagforeningerne og ved ansættelser.

12. – Den arabiske Ligas Råd beslutter at føre Algierspørgsmålet frem for FNs sikkerhedsråd. – 16. erklærer 16 asiatiske og afrikanske lande i skrivelse til sikkerhedsrådet, at FN er forpligtet til aktiv indsats i Algierspørgsmålet, fordi dette indebærer en krænkelse af selvbestemmelsesretten og menneskerettighederne.

13. – Atlantpagtrådet meddeler, at NATOs øverstbefalende i Europa, general Gruenther, efter eget ønske vil blive fritaget for sit hverv med årets udgang. Han vil blive efterfulgt af flyvergeneralen Lauris Norstad.

Den vesttyske udenrigsminister, von Brentano, meddeler, at Vesttyskland snart vil forelægge U.S.S.R.s regering sine synspunkter i Tysklandsspørgsmålet gennem den vesttyske ambassade i Moskva.

Den rådgivende forsamling i Algier opløses, og dens beføjelser overføres til generalguvernør Lacoste. – 21. Lederen af den ret moderate demokratiske sammenslutning i Al-

gier, Fehrat Abbas, ankommer til Cairo, hvor han den 25. giver meddelelse om sin og partiets tilslutning til den nationale uafhængighedsbevægelse. (Se Ø. & P., 1956, hft. 1, s. 12–18).

14. – Den engelske flyvebase i Suez-kanalzonen evakueres.

16. – Bagdadpagtens ministerråd træder sammen i Bagdad. – 18. meddeles, at U.S.A. er blevet fuldt medlem af pagtens økonomiske udvalg.

Østrig optages som medlem af Europarådet.

Chile indfører efter godkendelse af den internationale valutafond frit svingende valutakurser i stedet for differentierede kurser og valutakontrol.

Præsident Eisenhower nedlægger veto mod en lov, der genindfører prisstotte for landbrugets hovedprodukter med faste minimumsbeløb.

17. – Det oplyses, at Kominform har indstillet sin virksomhed.

18. – På en 12-magts-konference i Washington er der opnået enighed om et udkast til aftale om oprettelsen af et internationalt organ for atomkraftens fredelige anvendelse. Blandt konferencedeltagerne er bl.a. U.S.A., U.S.S.R., Canada, England og Frankrig.

Den sovjetiske regeringschef Bulganin og det sovjetiske kommunistpartis førstesekretær Nikita Krushchev ankommer til England. – 23. mødes de sovjetiske ledere med medlemmer af det engelske arbejderparti. Krushchev afslår en henstilling fra Hugh Gaitskell om at arbejde for løsladelsen af fængslede socialdemokrater i U.S.S.R. og andre østeuropæiske lande. – 26. afsluttes de engelsk-sovjetiske forhandlinger med udsendelsen af et kommuniqué, der bl.a. siger, at begge lande tillægger bevarelse af freden i Europa stor betydning, men at man ikke har kunnet nå til enighed om midler, der skulle tjene til sikring heraf. Begge lande vil gøre deres yderste for at sikre fredens bevarelse i Mellemøsten og vil støtte FNs initiativ i denne sag. Kommuniquéet betoner de to landes ønske om forøget indbyrdes handel såvel som udvidet kulturel og videnskabelig kontakt. – 27. oplyser Bulganin, at premierminister Eden har accepteret indbydelse til at besøge U.S.A., men at datoen ikke er fastsat.

21. – Indonesiens parlament vedtager enstemmigt en lov, der ensidigt ophæver den hollandsk-indonesiske union, hvorefter forholdet mellem de to lande fremtidigt er som almindeligt mellem fuldt suveræne stater.

22. – Et sovjetisk tidsskrift kritiserer den afdøde anklager og udenrigsminister Andrej Vyshinskijs procesteorier.

23. – Den amerikanske udenrigsminister Dulles erklærer, at den seneste tids forandringer i U.S.S.R. har mindsket den frie verdens frygt. Dulles siger, at Atlantpagten kan og bør være mere end en militær organisation.

24. – 10.000 skibsværfts- og stålarbejdere i den spanske havneby Bilbao går i strejke. To dage senere omfatter strejken 40.000 mand.

25. – Præsident Eisenhower erklærer, at han ikke i øjeblikket mener, at et besøg i U.S.A. af Bulganin og Krushchev vil tjene noget formål.

Fransk-marokkansk aftale indgås om oprettelse af marokkansk hær, der skal uddannes af franske og marokkanske officerer.

En ny international hvedeaftale, gældende i tre år fra 1. august 1956, undertegnes i London. Minimal- og maximalpriserne bliver henholdsvis 1.50 og 2.00 $ per bushel.

26. – Den østtyske præsident, Pieck, har benådet 88 politiske fanger, deriblandt fhv. justitsminister Max Fechner. – 27. udtaler regeringschefen, Grotewohl, at Østtyskland ikke vil gennemføre nogen udrensning i regering og parti, fordi partiet, skønt der er sket fejl, aldrig har haft nogen stærk persondyrkelse eller tilladt retssager som Rajk- og Kostov-processerne.

27. – Efter den italienske præsident, Gronchis, statsbesøg i Paris udsendes et fransk-italiensk fælleskommuniqué, hvori det bl.a. erklæres,

at de to lande vil arbejde for en udvikling af NATOs økonomiske, sociale og kulturelle sider, og vil støtte alle bestræbelser for europæisk integration. Endvidere berøres øst-vest-relationerne, nedrustningsspørgsmålet og situationen i Mellemøsten.

30. – Den canadiske udenrigsminister Pearson udtaler, at der må lægges større vægt på Atlantpagtens ikke-militære side, og at Atlantrådet må udvikles til et effektivt politisk organ. Økonomisk samarbejde gennem NATO er derimod ikke ønskeligt.

Maj 1956

1. – Argentinas præsident, general Aramburu, erklærer, at den såkaldte Peronforfatning af 1949 er afskaffet, og den liberale forfatning af 1853 genindført.

Et lovforslag, der tilsigter at indføre raceadskillelse i fagforeningerne, vedtages endeligt af det sydafrikanske parlament.

2. – Den vesttyske udenrigsminister von Brentanos besøg i England afsluttes med udsendelse af en fælleserklæring, hvori det bl. a. udtales, at de to landes regeringer fortsat mener, at der ikke kan skabes virkelig sikkerhed i Europa, så længe Tyskland forbliver delt.

3. – Efter en forhandling med sin vesttyske kollega, von Brentano, erklærer den franske udenrigsminister Pineau, at man er kommet et godt stykke vej mod løsning af Saar-spørgsmålet, ligesom Frankrig og Vesttyskland nu er nået til fuld enighed med hensyn til nedrustningen og Tysklands genforening.

Von Brentano uddyber en af ham nogle dage før i London fremsat udtalelse ved at erklære, at den vesttyske regering hverken har ret til eller agter at give afkald på områderne øst for Oder-Neisse.

4. – Atlantpagtens udenrigsministerråd træder sammen i Paris. Den franske udenrigsminister Pineau stiller forslag om oprettelse af et organ for udvikling af verdensøkonomien, der bl. a. skal administrere bistanden til de underudviklede lande. Mødet slutter 6. maj med udsendelse af en erklæring, hvori det bl. a. siges, at medlemslandenes fælles forsvarsanstrengelser har afholdt U.S.S.R. fra agression i Europa og bidraget til, at U.S.S.R. er slået ind på den såkaldte sameksistenspolitik. Vestmagterne kan imidlertid ikke mindske deres årvågenhed, før Tysklands genforening i frihed og en effektivt kontrolleret nedrustning er gennemført. De muligheder for nye fredelige initiativer, som de nu rådende udsigter indebærer, vil dog blive energisk udnyttet. Der er nedsat en kommitte på tre ministre (Halvard Lange, Norge, Lester Pearson, Canada, og Gaetano Martino, Italien) som skal foreslå metoder til forbedret og udvidet samarbejde på ikke-militære områder.

Præsident Eisenhower erklærer, at U.S.A.s hjælp til udlandet fortsat må foregå på grundlag af tosidige aftaler og ikke gennem F.N., idet udenrigspolitiske synspunkter ikke kan lades ude af betragtning i denne sammenhæng.

F.N.'s nedrustningskommissions underudvalg afslutter uden håndgribelige resultater den møderække, der indledtes 19. marts.

Det meddeles, at den øverste sovjet 19. april har udstedt et dekret, hvorved de af sikkerhedspolitiet siden 1934 udøvede særlige beføjelser ved behandlingen af sager vedrørende kontrarevolutionær virksomhed og sabotage ophæves eller begrænses. – 11. Efter at arbejdsdisciplinen er blevet forbedret som følge af arbejdernes større ansvarsbevidsthed, har den øverste sovjet afskaffet bestemmelserne om straf for at skifte arbejdsplads uden tilladelse, såvel som de under krigen indførte regler om tvangsmæssig overflytning fra et arbejde til et andet. – 13. En højtstående embedsmand i det sovjetiske udenrigsministerium erklærer, at alle interneringslejre i U.S.S.R. vil blive ophævet i løbet af 1 ½ år. Deportation vil fremtidig kun blive anvendt i tilfælde af »yderst alvorlige forbrydelser mod staten« og først efter domstolsprøvelse.

6. – Den franske ministerpræsident, Mollet, tager til orde for en gennemgribende forfatningsreform, hvorved større regeringsstabilitet kan tilvejebringes.

Ægypten og Jordan har sluttet aftale om samordning af deres hæres bestræbelser for at sikre de arabiske nationers forsvar.

Polens viceregeringschef Jakub Berman er gået af og er samtidig trådt ud af det kommunistiske partis øverste ledelse. – 8. Eugeniusz Stawinski udnævnes til viceregeringschef.

7. – Jugoslaviens præsident, Tito, ankommer på officielt besøg i Frankrig. – 11. afsluttes forhandlingerne med en erklæring, hvori det bl. a. siges, at den gamle entente mellem det jugoslaviske og det franske folk stadig er levende, og at de to regeringers syn på de udenrigspolitiske spørgsmål i høj grad er sammenfaldende.

Præsident Eisenhower opfordrer pånyt den amerikanske kongres til at acceptere princippet om et langfristet hjælpeprogram for underudviklede områder, bl. a. som middel til imødegåelse af U.S.S.R.'s nye taktik.

Rumæniens viceregeringschef Dimitru Petrescu er blevet afskediget. I hans sted udnævnes 10. maj landbrugsminister Georg Hossu.

8. – Den engelske guvernør på Cypern, feltmarskal Harding, stadfæster dødsdommene over to græsksindede cyprioter, der er dømt for mord og mordforsøg. Trods protestnote fra den græske regering og protest fra det engelske arbejderpartis ledelse eksekveres dommene 10. maj. Strejker og uroligheder udbryder overalt på Cypern. Den græske regeringschef, Karamanlis, erklærer, at Grækenland ikke længere kan regne med den engelske regerings gode vilje og forståelse. – 11. Den cypriotiske terroristorganisation EOKA meddeler, at to tilfangetagne engelske soldater er henrettet som gengæld. – 14. Under en debat i det engelske underhus kritiserer fhv. koloniminister Griffiths fra arbejderpartiet skarpt regeringens Cypernpolitik. Et mistillidsvotum til regeringen forkastes.

9. – Den franske regering vil indkalde yderligere 50.000 reservister til forstærkning af tropperne i Algier, der herved vil komme op på 330.000 mand. Endvidere vil de franske landbrugere i Algier blive bevæbnet og organiseret i hjemmeværnsgrupper. – 10. Algierske oprørere går til samordnet angreb på 46 landsbyer i departementet Constantine, men slås tilbage af franske tropper. Belejringstilstand indføres i hele departementet. – 18. I Grenoble kommer det til sammenstød mellem politi og demonstranter, da et tog med tropper til Algier forhindres i at forlade banegården. – 22. Indiens premierminister, Nehru, forelægger en plan i 5 punkter til løsning af Algierkonflikten; Algier bør anerkendes som fædreland for alle der bosatte personer, uanset race; de bør alle have samme rettigheder og pligter ud fra erkendelsen af den algierske nationale egenart. – 23. Fhv. premierminister Pierre Mendès-France udtræder af den franske regering p. g. a. uenighed med regeringschefen Guy Mollet i Algierspørgsmålet. – 31. Under en debat i nationalforsamlingen kritiseres regeringens »eftergivenhed« i Tunis og Marokko af flere højredeputerede, medens kommunistpartiets leder Jacques Duclos hævder, at Nehrus 5-punkts plan straks burde have været accepteret. (Om fransk Nordafrika, se iøvrigt Ø & P, 1956, hefte 1, s. 12–18, og hefte 2, s. 112–133).

10. – F.N.'s generalsekretær, Dag Hammarskjöld, aflægger sin endelige rapport til sikkerhedsrådet om sin mission til Palæstinaområdet (se 4. april). Alle parter, Israel, Ægypten, Jordan, Syrien og Libanon, har afgivet forsikring om at ville overholde våbenstilstandsoverenskomsternes bestemmelser om ildophør, men har samtidig forbeholdt sig ret til selvforsvar. De berørte arabiske stater har fremhævet, at spændingen vil blive skærpet, hvis Israel genoptager arbejdet med afledning af Jordanflodens vand. – 29.–31. Sikkerhedsrådet drøfter situationen i Palæstinaområdet. Et engelsk resolutionsforslag kritiseres yderst skarpt af Syriens repræsentant, Shukairy, der særlig vender sig mod, at Hammarskjölds fremtidige opgaver i sagen ikke er nøjere defineret, og kræver, at denne skal indskrænke sig til at sørge for, at våbenstilstandsaftalen efterleves. Dette krav støttes af U.S.S.R.'s delegerede.

Shukairy erklærer videre, at Israels oprettelse og dets medlemskab af F.N. må tilbagekaldes, før der kan blive tale om en løsning »på gensidigt acceptabelt grundlag«, som det hedder i det engelske forslag. Den israelske repræsentant støtter derimod det engelske forslag.

Det engelske udenrigsministerium offentliggør et budskab til Nord- og Sydvietnam, hvorom der er opnået enighed mellem minister u.p., lord Reading, og den sovjetiske udenrigsminister, Gromyko. De to lande opfordres til at fremlægge deres synspunkter m. h.t. den tid, der kræves til forhandlinger om og gennemførelse af al-vietnamesiske valg. –

12. Nordvietnams regeringschef, Pham Van Dong, har overfor Sydvietnams præsident, Ngo Dinh Diem, atter stillet forslag om en konference vedrørende afholdelse af al-vietnamesiske valg, der efter beslutning på Genevekonferencen i 1954 skulle finde sted i juli 1956.

11. – Det europæiske kul- og stålfællesskab godkender næsten enstemmigt planerne om oprettelse af et europæisk fællesskab for atomkraftens fredelige udnyttelse (»Euratom«) og om skabelse af et fællesmarked for de seks medlemslande.

12. – Det franske udenrigsministerium meddeler, at Frankrig vil levere yderligere 12 jetjagere til Israel. – 14. Den ægyptiske regeringschef, oberst Nasser, erklærer, at hele den vestlige verden i denne sag spiller under dække med Frankrig til gunst for Israel og til skade for arabiske interesser. Ægypten vil øge sine våbenkøb fra østblokken, hvis vestmagterne fortsætter leverancerne til Israel.

14. – U.S.S.R.'s væbnede styrker vil inden 1. maj 1957 blive nedskåret med 1.2 mill. mand. (Efter vestlige skøn andrager de sovjetiske styrker for tiden 4.6 mill. mand). U.S.S.R. er villig til at overveje yderligere nedskæringer, hvis USA, England og Frankrig i tilsvarende grad reducerer deres styrker. U.S.S.R. har herved villet bidrage til praktisk virkeliggørelse af det nedrustningsprogram, som behandles af F.N.'s særlige kommission. – 15. USA's udenrigsminister Foster Dulles erklærer, at USA hilser det sovjetiske skridt velkommen, hvis det kan tages som udtryk for, at U.S.S.R. vil give afkald på anvendelse af vold i internationale anliggender. Behovet for arbejdskraft i sovjetisk industri og landbrug er en tydelig forklaring på foranstaltningen. Det kan ikke kontrolleres, om nedskæringen virkelig finder sted, og intet hindrer genindkaldelse og udrustning af store styrker. Regeringen agter ikke at foreslå nogen nedskæring af USA's væbnede styrker blot som propagandamodtræk. – 16. Atlantpagtens øverstkommanderende i Europa, general Gruenther, erklærer, at U.S.S.R.'s militære slagkraft ikke vil forringes ved nedskæringen, og at der derfor ikke er grundlag for en fornyet prøvelse af vestmagternes strategi og behov.

Ved valgene til det østrigske nationalråd får de to regeringspartier, folkepartiet og socialdemokraterne henholdsvis 82 (+8) og 74 (+1) mandater, medens det højreorienterede frihedsparti får 6 (÷8) og kommunisterne 3 (÷1).

15. – Frankrigs ministerpræsident, Guy Mollet, og udenrigsminister Pineau ankommer til Moskva på officielt besøg. Det afsluttes 19. maj med udsendelse af en fælleserklæring, hvori det bl. a. siges, at forhandlingerne selv på de områder, hvor det ikke lykkedes at mindske meningsforskellene, førte til bedre gensidig forståelse. Den franske regering anerkender betydningen af U.S.S.R.'s beslutning om at nedskære sine væbnede styrker, der synes at kunne lette nedrustningsforhandlingerne. De sovjetiske ledere har udtrykt sympati for den franske plan om hjælpen til underudviklede lande, men forbeholder sig ret til nøjere studium. De to regeringer vil støtte F.N.'s bestræbelser for at sikre en fredelig løsning af striden mellem Israel og de arabiske stater på et for de interesserede parter acceptabelt grundlag. Man udvekslede synspunkter på Algierspørgsmålet, og de sovjetiske repræsentanter udtrykte håb om, at den franske regering i liberal ånd vil finde en løsning, der genspejler vor tids ånd og folkenes interesser. Man enedes om at afslutte en 3-årig handelsaftale med det formål at øge vareudvekslingen.

Forhandlingerne mellem den engelske regering og Singapores regeringschef, David Marshall, om Singapores fremtidige status bryder sammen, navnlig på spørgsmålet om, hvorvidt England vedblivende skal have ansvaret for den indre sikkerhed, når Singapore har fået fuldt selvstyre inden for det britiske verdensrige.

Norges udenrigsminister, Halvard Lange, siger i stortinget, at den norske regering altid har ønsket at føre en positiv politik over for U.S.S.R. De sovjetiske ledere skjuler ikke, at de ønsker Danmark og Norge ud af atlantpagten, men erkender også nu, at U.S.S.R. tidligere har begået fejl i sin politik over for Norge, og at dette bidrog til Norges tilslutning til pagten. Tilknytningen til vesten betyder dog ikke, at man stiller sig negativt til U.S.S.R.'s nye linie over for Norge og Norden.

16. – Indonesiens præsident, Sukarno, ankommer til Washington på officielt besøg. Under besøget kommer Sukarno bl. a. ind på Indonesiens krav på Irian (hollandsk Ny Guinea); men udenrigsminister Dulles erklærer, at USA ikke kan støtte dette krav.

17. – Præsidentvalget i Sydkorea 14. maj har resulteret i genvalg af Syngman Rhee, der fik 56 pct. af de afgivne og godkendte stemmer. Derimod er John Chang fra det oppositionelle demokratiske parti blevet valgt til vicepræsident. – 22. Ledende medlemmer af Syngman Rhees eget parti, det liberale, opfordrer præsidenten til at gennemføre grundige reformer under hensyn til oppositionens fremgang. – 25. Syngman Rhee afviser kategorisk tanken om en koalitionsregering, og opfordrer John Chang til at »holde sig borte fra hans administration« og ikke blande sig i politiske spørgsmål. Han erklærer samtidig at ville acceptere folkets vilje og sammen med vicepræsidenten arbejde for at øge den nationale suverænitet.

18. – Den sovjetiske kommunistiske ungdoms blad, »Komsomolskaja Pravda« bringer uddrag af Lenins såkaldte testamente, der hidtil aldrig har været offentliggjort i U.S.S.R. »Testamentet« indeholder en skarp kritik af Stalin og afsluttes med et forslag om at afsætte Stalin som partiets førstesekretær.

Det ungarske kommunistpartis førstesekretær, Matyas Rakosi, anklager sig selv for »persondyrkelse og lovløshed«.

19. – Den arabiske liga beslutter at indbringe Algierspørgsmålet for F.N.'s sikkerhedsråd.

20. – Jordans regeringschef, Samir el Rifai, træder tilbage, og efterfølges 22. maj af Said el Mufti, der erklærer, at han ønsker et godt forhold til og fuld forståelse med England. Han vil arbejde for revision af visse punkter i den engelsk-jordanske pagt. Hans regering vil indtage en »venskabelig og uafhængig holdning inden for den arabiske verden«.

21. – Den engelske udenrigsminister Selwyn Lloyd erklærer, at England, der er afhængigt af sin udenrigshandel og sine interesser i udlandet, for enhver pris vil bevare visse »styrkepositioner«, bl. a. Cypern, Aden og Singapore. Han udtrykker tilfredshed med U.S.S.R.'s nedskæring af sine militære styrker, omend det havde været ønskeligt, at denne havde været undergivet international kontrol.

22. – Jordan og Libanon har besluttet at »samordne deres militære anstrengelser for at imødegå truslen fra Israel«.

23. – Forbundskansler Adenauer udtaler, at den verdenspolitiske situation ikke på noget tidspunkt i de sidste 7 år har været så besværlig, forvirret og usikker som nu. Om U.S.S.R. siger han, at et kollektivt diktatur er lige så farligt som et individuelt. U.S.S.R. er Tysklands traditionelle dødsfjende, som man må være på vagt imod.

Repræsentanternes hus i U.S.A. vedtager en af senatet tidligere tiltrådt kompromislov om oprettelse af en jordbank med et fond på 1.2 milld. $, der bl. a. skal stilles til rådighed for landbrugere, der går ind på at tage jord ud af dyrkningen af hvede, majs, ris, bomuld, tobak og jordnødder. – 28. underskrives loven af præsident Eisenhower.

24. – Marskal Tito udtaler til United Press, at de sidste års forandringer i U.S.S.R. er en historisk begivenhed, som uden tvivl vil have

stor betydning for freden og det internationale samarbejde. Vigtigst er ikke-indblandingen i andre staters anliggender.

27. – Det østeuropæiske råd har været forsamlet i Østberlin i dagene 18.–25. maj for at drøfte samordningen af medlemslandenes økonomi i 1956–60. Man har bl. a. besluttet gennemførelse af stærkere specialisering af produktion på de enkelte lande.

28. – Udenrigsministrene Pineau, Frankrig, og Ahmed Balafrej, Marokko, undertegner en aftale, der nærmere fastlægger det gensidige forhold mellem de to lande på det udenrigspolitiske område. En marokkansk talsmand erklærer, at spørgsmålet om de amerikanske baser i Marokko vil blive afgjort ved forhandlinger mellem USA og Marokko i samråd med Frankrig.

29. – Den østtyske ministerpræsident, Otto Grotewohl, fremlægger 8 forslag til hidførelse af indre tysk afspænding, omfattende bl. a. forbud mod værnepligt i Øst- og Vesttyskland, oprettelse af en demilitariseret zone i Centraleuropa, omfattende Tyskland og dets nabostater, fremme af økonomiske, kulturelle og videnskabelige forbindelser mellem Øst- og Vesttyskland, samt personlige og officielle kontakter mellem de to parlamenter. – 30. drøfter den vesttyske forbundsdag forholdene i Østtyskland. Den opfordrer den østtyske regering til at vise sin gode vilje, bl. a. ved at ophæve den 5 km brede spærrezone ved grænsen og ved at ophæve postcensuren. Både regering og opposition udtrykker utilfredshed med, at Østtyskland ikke synes at have betrådt »retsstatens vej«, og med at »afstaliniseringen« går langsommere end andre steder i Østeuropa.

Den italienske kommunistleder Togliatti afslutter er besøg hos marskal Tito, hvor man er nået til enighed om genoprettelse af samarbejdet mellem det italienske og det jugoslaviske kommunistiske parti.

31. – Jordan og Syrien har indgået en aftale, der forudser militært samarbejde i krigstilfælde og oprettelse af et fælles militærråd.

Juni 1956

1. – Den sovjetiske udenrigsminister Molotov træder tilbage og efterfølges af Pravdas chefredaktør Dmitrij Sjepilov.

Den amerikanske viceudenrigsminister Robertson erklærer, at U.S.A. er enig med den sydvietnamesiske præsident, Ngo Dinh Diem, om at forudsætningerne for frie valg må være til stede, før valg i henhold til Geneveoverenskomsten af 1954 kan afholdes.

2. – Præsident Tito ankommer til Moskva, hvor han bl. a. udtaler, at tiden er inde til skabelse af en ny stærk grundvold for venskabet mellem USSR og Jugoslavien. – 20. undertegnes to jugoslavisk-sovjetiske deklarationer. Om den internationale situation hedder det bl. a., at selv en begrænset aftale om nedrustning er af betydning, og der kræves forhandlinger mellem de to bestående tyske stater om Tysklands genforening. Den anden deklaration går ind for en styrkelse af forbindelserne mellem Jugoslaviens og USSR kommunistpartier.

Den sovjetiske regering og kommunistpartiets centralkomite giver meddelelse om en omfattende decentralisering, hvorved bl. a. det centrale justitsministerium ophæves og dets opgaver overdrages til unionsrepublikkernes retslige myndigheder.

3. – Den syriske regering under Sayed Ghazzi træder tilbage efter kabinetsstrid om landets nordafrikansk-franske politik. – 15. dannes samlingsregering under Sabry Assaly, der den 27. juni erklærer at ville føre en neutral udenrigspolitik, der dog ikke vil hindre støtte til Algiers muhamedanere.

4. – Det amerikanske udenrigsministerium offentliggør teksten til den tale, som Khrushchev skal have holdt om Stalin på det sovjetiske kommunistpartis 20. kongres.

5. – De fransk-tyske forhandlinger i Luxembourg om Saar afsluttes med udsendelse af et kommuniqué: Saar skal politisk indlemmes i Vesttyskland 1. 1. 1957, og en økonomisk union mellem Saar og Vesttyskland skal træde i kraft 31. 12 .1959. Frankrig har opnået visse begunstigelser m. h. t. kulleverancer fra Saar i fremtiden.

Den franske regering under Guy Mollet vinder tillidsafstemning i nationalforsamlingen om den nordafrikanske politik.

Burmas premierminister U Nu meddeler, at han for et år vil trække sig tilbage fra regeringen for at reorganisere sit parti. Hans efterfølger bliver forsvarsminister U Ba Swe.

6. – En jugoslavisk-sovjetisk handelsaftale afsluttes i Beograd, hvorved de to landes samhandel for 1956 udvides fra 70 til 110 millioner dollars.

7. – Ministerpræsident Bulganin erklærer i budskab til præsident Eisenhower, ministerpræsident Guy Mollet og premierminister Eden, at arbejdet i FNs nedrustningskomités underudvalg i virkeligheden bremser fremskridt i nedrustningsspørgsmålet, og at staternes bestræbelser bør tage form af sådanne konkrete nedrustningsforanstaltninger fra hvert enkelt lands side, som kan gennemføres uden at afvente en international overenskomst. USSR forventer, at USA, England og Frankrig mindsker deres væbnede styrker i Tyskland, som USSR har gjort det.

Ministerpræsident Bulganin og partisekretær Khrushchev siger ja til invitationer fra Danmark, Norge og Sverige til at aflægge besøg i disse lande.

8. – Det ægyptiske revolutionsråd nominerer oberst Nasser som eneste kandidat til præsidentvalget. – 13. forlader de sidste britiske tropper Ægypten. – 19. giver Nasser meddelelse om ophævelse af den undtagelsestilstand, der har været gældende i landet i 16 år, og om afskaffelse af pressecensur og losladelse af kontrarevolutionære fanger. – 23. vælges Nasser til præsident med 99,9 % jastemmer, samtidig med at den nye forfatning vedtages med 99,8 % af alle afgivne stemmer. Næste dag opløses revolutionsrådet, og d. 30. danner Nasser et civilt kabinet.

8. – En ny regering under Lim Yew Hock, Arbejdsfronten, tiltræder i Singapore. Den tidligere regeringschef, David Marshall, der ligeledes tilhører Arbejdsfronten, havde ønsket at træde tilbage efter at forhandlingerne om selvstyre for Singapore var brudt sammen i maj.

9. – Præsident Eisenhower indlægges på hospital og opereres for en tarmlidelse. Han udskrives d. 30. juni.

10. – Et peronistisk oprør udbryder i Argentina, men nedkæmpes på få timer, hvorefter ca. 40 oprørsledere henrettes.

11. – Den marokkanske regering beordrer standsning af den af Cadima-Selskabet organiserede jødiske emigration fra Marokko til Israel.

Yemens kronprins og udenrigsminister, emir Seif el-Islam Mohammed el-Badr, ankommer til Moskva. – 23. meddeles, at en handelsaftale er indgået mellem de to lande, og at diplomatiske forbindelser vil blive oprettet gennem ambassaderne i Cairo.

13. – Ved valgene til det hollandske andetkammer bliver arbejderpartiet det største parti med 1 mandat mere end det katolske folkeparti (se artiklen i dette hefte af Ø & P, s. 106-112).

14. – Det spanske udenrigsministerium meddeler, at Spansk Marokko inden 14 dage vil blive overtaget af den marokkanske sultan.

Den engelske finansminister Harold Mac Millan erklærer, at regeringen på visse betingelser vil tillade salget af det britiske-ejede Trinidad Oil Company til det amerikanske Texas Company.

15. – USSR anerkender Marokkos og Tunis uafhængighed og tilbyder udveksling af diplomatiske repræsentationer.

Den tidligere nazist, Otto Strasser, der flygtede fra Tyskland i 1935, grundlægger efter sin tilbagevenden et nyt parti, Den tyske soci-

ale Union, der skal tilstræbe et stærkt, forenet og neutralt Tyskland. Strasser kræver direkte forhandlinger med USSR og Østtyskland.

17. – Den sovjetiske udenrigsminister Sjepilov ankommer til Cairo. – 22. erklærer sovjetisk-ægyptisk fælleskommunique, at samtalerne mellem Sjepilov og oberst Nasser har været præget af fuld enighed i synspunkterne på en række internationale problemer. Nasser vil aflægge besøg i Moskva i august. – 22. ankommer Sjepilov til Syrien. Han giver løfte om, at USSR »vil støtte de arabiske stater i deres retfærdige sag«. Begge lande giver udtryk for ønsker om udvidet økonomisk og kulturelt samarbejde. – 25. når Sjepilov til Libanon, hvor det meddeles, at Libanon og USSR vil indlede et økonomisk og kulturelt samarbejde. Både Syriens og Libanons præsidenter vil senere aflægge besøg i USSR.

Den italienske kommunistleder Togliatti erklærer, at de nuværende sovjetledere har tabt prestige ved ikke i Stalins levetid at have modsat sig Stalinmytens opkomst. Togliatti vil ikke godtage påstanden om, at det var umuligt at ændre Stalins styre p. gr. af systematisk terror.

Den israelske udenrigsminister, Moshe Sharett, går af og efterfølges af arbejdsminister fru Golda Myerson. Hans fratræden skyldes et modsætningsforhold til regeringschefen, Ben Gurion; men denne erklærer, at der ikke vil ske nogen ændring i Israels udenrigspolitik.

18. – Det franske kommunistpartis politbureau erklærer, at den forklaring, som fra sovjetisk side er givet på Stalins gerninger, ikke er tilfredsstillende, og at det er forkert at give Stalin skylden for alt negativt i det sovjetiske kommunistiske partis virksomhed.

13 nordafrikanske og asiatiske stater anmoder FN's sikkerhedsråd om at tage Algierspørgsmålet op til drøftelse. – 26. afviser sikkerhedsrådet anmodningen mod USSR's og Persiens stemmer.

20. – Den tyrkiske udenrigsminister Köprülü træder tilbage og efterfølges indtil videre af indenrigsminister Ethem Menderes.

Thailands regering ophæver forbudet mod eksport af ikke-strategiske varer til Kina.

22. – En ny østrigsk regering dannes under ledelse af den afgåede regeringschef, Julius Raab fra det katolske folkeparti. Det nye kabinet er ligesom det afgåede sammensat af det katolske folkeparti og socialdemokraterne.

Den kinesiske sikkerhedsminister Lo Jui-Ching og rigsadvokaten Ching-Teng erklærer, at der er sket fejltagelser i kampen mod kontrarevolutionære. I nogle tilfælde er der uretmæssigt sket arrestationer og idømt straf. – 30. Regeringschefen Chou En-lai erkender det berettigede i kritikken mod regeringen for bureaukratiske metoder og overdreven centralisering.

24. – Ved de islandske altingsvalg går Uafhængighedspartiet, der ønsker opretholdelse af den amerikanske base ved Keflavik med amerikansk bemanding, tilbage fra 21 til 19 mandater; Fremskridtspartiet, der ønsker basen opretholdt, men de amerikanske tropper trukket tilbage, går frem fra 16 til 17, socialdemokraterne, der har samme syn, vinder 8 pladser mod før 6. Folkefronten, der kræver basen ophævet, går frem fra 7 til 8.

Præsident Tito besøger Rumænien. – 26. offentliggøres jugoslavisk-rumænske deklarationer, svarende til de jugoslavisk-sovjetiske af 20. juni, men desuden indeholdende aftale om besøg i Jugoslavien af en delegation fra det rumænske arbejderparti.

Guatemalas regering proklamerer undtagelsestilstand og ophæver en række forfatningsmæssige rettigheder, idet regeringen hævder at have opdaget kommunistiske oprørsplaner. Samme dag udbryder uroligheder i byen Guatemala, men politiet splitter demonstrationerne. – 26. meddeles det, at regeringen er kommet på sporet af forberedelser til væbnet invasion fra Mexico og Salvador, og undtagelsestilstanden skærpes.

26. – Jordans parlament opløses ved kongeligt dekret. – 30. afgår Said el Muftis regering og erstattes af et forretningsministerium, der skal organisere de valg, der nødvendiggøres af parlamentsopløsningen.

27. – Lederen af de tyrkiske cyprioter, Fadil Kutchuk, erklærer, at hans gruppe aldrig vil gå med til en forfatning, der giver grækerne flertal i Cyperns parlament.

28. – Voldsomme uroligheder udbryder i den polske by Poznan, efter at en arbejderdelegation fra Zizpo maskinfabrikkerne var vendt hjem fra Warszawa, hvor de havde forelagt arbejderklager for regeringsrepræsentanter, men efter egen mening uden held. Uroligheder ne dkæmpes af pansertropper fra hæren. Ifølge officielle meddelelser dræbes 48 og 270 såres. Premierminister Cyrankiewicz flyver samme dag til Poznan. Han udtaler, at imperialistiske agenter havde udnyttet de dårlige sociale og økonomiske forhold i byen.

Det britiske Statssamfunds premierministermøde indledes i London.

Den vesttyske udenrigsminister von Brentano afviser i forbundsdagen en kontakt mellem Vest- og Østtyskland, fordi dette ville indebære en folkeretslig anerkendelse af Tysklands deling.

29. – Aftalen om den europæiske betalingsunion forlænges til 30. juni 1957.

DANMARK

April 1956

1. – Mæglingsforslaget i arbejdskonflikten offentliggøres (om indholdet se Ø. & P., årgang 1955, s. 263). Forligsmanden henstiller indtrængende til arbejderorganisationerne at suspendere de igangværende strejker, indtil resultatet af afstemningen om mæglingsforslaget foreligger den 12. april.

2. – Dansk Arbejdsmands Forbunds hovedbestyrelse vedtager med alle stemmer mod 5 at anbefale mæglingsforslaget, men beslutter, at de igangværende strejker skal fortsætte, til resultatet af afstemningen om mæglingsforslaget foreligger. Sømændenes Forbund vedtager på en ekstraordinær generalforsamling at gå imod mæglingsforslaget og vil heller ikke følge forligsmandens forslag om at suspendere strejken.

Dansk Arbejdsmands Forbund ophæver Esso's og Shell's adgang til at udlevere benzin og olie til visse vigtige formål, fordi de to selskaber har ladet funktionærer losse tankskibe.

3. – De politiske partiers kommentarer i radioen genoptages. Venstre bebuder lovgivningsinitiativ til løsning af benzinkonflikten.

Den radikale folketingsgruppe henstiller, at der stilles benzin og olie til rådighed til livsvigtige formål, herunder til landbruget. Regeringen anmoder arbejdsmandsforbundet om at suspendere strejken.

Landbo- og husmandsforeningerne protesterer overfor regering og folketing mod benzinstrejken, hvis fortsættelse truer med at forhindre jordens tilsåning. Dansk Fiskeriforening protesterer ligeledes mod benzinstrejken

BP og Gulf Oil stiller sig solidarisk med Esso og Shell og standser udleveringen af dispensations-benzin.

Dansk Typografforbund beslutter at fortsætte strejken.

4. – Dansk Arbejdsmands Forbund afholder hovedbestyrelsesmøde, hvor forretningsudvalget anbefaler at følge regeringens henstilling, men hovedbestyrelsen vedtager med 20 stemmer mod 15 at fortsætte strejken.

5. – I folketingets første møde efter påskeferien fremdrager Starcke (rf.) de forsøg, der er gjort på at standse dagbladet »Information«s nødavis. Justitsminister Hans Hækkerup erklærer, at Københavns politi hverken fra kommunistisk eller anden side er blevet truet med, at benzintildelingen til politiets vogne vil blive standset, hvis politiet griber ind overfor gadeuorden. Ministeren lover fornyet undersøgelse i anledning af nye oplysninger i dagens nummer af »Information«.

Økonomi- og arbejdsminister Krag fremsætter lovforslag om, at benzinstrejken skal suspenderes og de fire store olieselskabers udlevering af benzin og olie genoptages.

Københavns borgerrepræsentation bevilger overborgmester H. P. Sørensen afsked fra 31. maj.

6. – Kl. 5^{20} vedtager folketinget med 158 stemmer mod 8 (k.) regeringens forslag om standsning af benzinkonflikten; 3 socialdemokratiske fagforeningsledere, Hans Rasmussen, Carl P. Jensen og Wiggo Larsen, undlader at stemme. Forinden er ved 2. behandling et ændringsforslag om at udvide loven til at gælde alle igangværende strejker forkastet med 98 stemmer mod 69 (v. og k.f.), men regeringen imødekommer et af de radikale udtalt ønske om udvalgsarbejdets fortsættelse, for at udvalget kan følge landbrugseksportens udvikling under sømandsstrejken. Ved 3. behandling foreslår kommunisterne, at loven indskrænkes til at forbyde de fire olieselskaber at tilsidesætte de dispensationer, som gives af Dansk Arbejdsmands Forbund til sikring af humanitære og samfundsnødvendige funktioner. Dette forslag forkastes med 158 stemmer mod 8 (k.), medens de nævnte 3 socialdemokratiske medlemmer undlader at stemme.

I radioavisen kl. 7 anmoder formanden for Dansk Arbejdsmands Forbund, Chr. Larsen, arbejderne ved olie- og benzinselskaberne om at genoptage arbejdet i fuldt omfang snarest muligt.

DSB genindfører fra og med den 7. april den normale køreplan, og SAS doublerer flyvningerne på Bornholm.

7. – Det meddeles, at alt arbejde i Københavns frihavn er standset, idet strejkende sømænd forhindrer havnearbejderne i at arbejde, og havnearbejderne nægter at arbejde under politibeskyttelse.

Arbejdernes Fællesorganisation i Aalborg arrangerer en demonstration mod mæglingsforslaget. Man ønsker etableret en tidsbegrænset generalstrejke, såfremt mæglingsforslaget efter at være blevet forkastet ophøjes til lov.

Den russiske viceudenrigsminister Gromyko taler i Studenterforeningen i København om »Skandinaviens stilling i stormagtspolitikken«. Han indbyder en dansk studenterdelegation til at besøge Sovjetunionen.

9. – Det meddeles, at venstres, de konservatives og de radikales repræsentanter i byrådene i Frederikshavn, Hillerød, Helsingør, Horsens og Skanderborg har besluttet ikke at deltage i forhandlinger og afstemninger, så længe den samlede presse er afskåret fra at referere partiernes stilling i de forskellige sager.

Forligsmanden begynder mæglingsforsøg i landbrugskonflikten, idet han samtidig benytter sin lovmæssige ret til at kræve de varslede strejker på 119 godser og større gårde samt i skovbruget udsat en uge til den 18. april ved normal arbejdstids ophør.

Højesteret stadfæster Vestre Landsrets kendelse om, at afdøde udenrigsminister P. Munchs papirer ikke skal fremlægges i bagvaskelsessagen mod cand. mag. Jan Galster. Derimod skal der ved det danske gesandtskab i Buenos Aires foretages afhøring af professor Johan v. Leers, der skal have udtalt, at Himmler har fortalt ham om et møde i Mecklenburg med medlemmer af den danske regering.

10. – Kongeparret flyver til Island på officielt besøg, ledsaget af minister Ernst Christiansen.

Indenrigsminister Carl Petersen fremsætter forslag om forhøjelse af den fælleskommunale udligningsfonds tilskud til kommunernes sygehusudgifter. Efter forslaget forhøjes tilskuddet pr. indbygger fra 15.65 til 16.90 kr. og tilskuddet pr. sygedag fra 8.10 til 9 kr. Det samlede tilskud vil herved stige fra ca. 134 til ca. 150 mill. kr. for finansåret 1956–57.

Folketinget foretager 1. behandling af forslag til beslutning om at opfordre justitsministeren til at fremsætte forslag om afskaffelse af bevillingssystemet for biografteatre. Forslaget, der er fremsat af Hanne Budtz (k.f.) på de konservatives og venstres vegne, henvises til udvalgsbehandling.

Typografforbundet meddeler sine medlemmer, at arbejdet skal genoptages lørdag den 14. april om morgenen, for såvidt mæglingsforslaget vedtages eller ophøjes til lov.

12. – Mæglingsforslaget vedtages af arbejdsgiverne med 74.4% ja-stemmer mod 25.6% nej-stemmer, men forkastes af arbejderne med 53.3% nej-stemmer mod 46.7% ja-stemmer (se nærmere Ø.&P., årgang 1955, s. 265).

Økonomi- og arbejdsminister Krag fremsætter forslag om, at mæglingsforslaget ophøjes til lov, dog kun med gyldighed til den 1. marts 1957. Han bebuder fremsættelse af lovforslag om avancebegrænsning, for at stigningen i pris- og omkostningsniveauet kan blive mindst mulig. Ved afslutningen af forslagets 1. behandling foreslår Aksel Larsen (k.) en dagsorden, hvori folketinget udtaler, at der ufortøvet bør optages nye forhandlinger mellem fagforbundene og arbejdsgiverorganisationerne. Dagsordenen forkastes med 155 stemmer mod 8 (k.), og forslaget henvises til udvalget, der blev nedsat for at behandle forslaget om suspension af benzinstrejken.

13. – Ved 2. behandling, der begynder kl. 3^{15}, vedtages et ændringsforslag om at forlænge lovens gyldighedstid til 1. marts 1958 med 157 stemmer mod 13 (k., 4 rf. og socialdemokraten Hans Rasmussen), medens 1 medlem, socialdemokraten Carl P. Jensen, undlader at stemme. Økonomi- og arbejdsminister Krag giver under debatten meddelelse om, at regeringen omgående vil nedsætte et hurtigt ar-

bejdende udvalg med den opgave at søge at finde frem til en aspirantordning, som kan godkendes af såvel rederne som søfolkene.

Kl. 5^{05} vedtages forslaget om mæglingsforslagets ophøjelse til lov med 153 stemmer mod 9 (k. og Hans Rasmussen), medens 5 (4 rf. og Carl P. Jensen) undlader at stemme.

Som protest mod lovgivningsmagtens indgreb i arbejdskonflikten iværksættes omfattende demonstrationer og arbejdsnedlæggelser. I København samles 150–200.000 demonstranter på Christiansborg slotsplads. Blandt talerne er Aksel Larsen (k.), der udnævner et møde af københavnske tillidsmænd, hvortil der er indkaldt senere på dagen, til at være »situationens generalstab«. Demonstrationen forløber i ro, men det kommer senere på dagen til optøjer, hvor politiet trækker stavene og foretager anholdelser. Der meldes også om uroligheder i forskellige provinsbyer, især Odense og Aalborg.

Ved tillidsmandsmødet i Grundtvigs Hus vedtages en udtalelse, der opfordrer de københavnske arbejdere til først at genoptage arbejdet mandag morgen den 16. april. Man opfordrer til lokale lønfremstød og kræver pris- og avancestop. På mødet vælges et udvalg, der skal opsøge De samvirkende Fagforbunds ledelse og kræve, at der omgående optages nye forhandlinger med arbejdsgiverne »på grundlag af den stærke situation, der er opstået«.

Formanden for De samvirkende Fagforbund, Eiler Jensen, advarer mod kommunistiske provokationer og ulovligheder.

Rigsadvokat H. Olafsson påtager sig hvervet som formand for udvalget, der skal søge at finde en løsning på aspirantspørgsmålet i handelsflåden.

Kongen og dronningen flyver fra Reykjavik til Mestersvig i Østgrønland, hvor de beser blyminerne, og derfra tilbage til København.

14. – Fra flere provinsbyer meldes om fortsatte demonstrationer mod mæglingsforslagets ophøjelse til lov, og i nogle tilfælde fører optøjer til politiindgreb. En række provinsblade udkommer for første gang efter typografstrejken; til gengæld strejker typografernе på nogle socialdemokratiske aviser.

Tillidsmandsudvalget fremsætter kravene fra mødet i Grundtvigs Hus overfor De samvirkende Fagforbund og regeringen. Eiler Jensen lover at meddele fagforbundene tillidsmændenes ønsker, og statsministeren lover, at de bebudede forslag om priser og avancer vil blive fremsat i folketingets næste møde den 17. april.

15. – Socialdemokratiet i hovedstaden afholder sit årlige delegeretmøde, hvor statsminister H. C. Hansen hævder, at regeringens og den socialdemokratiske folketingsgruppes stilling til spørgsmålet om indgreb i arbejdskonflikten var den eneste mulige. Mødet vedtager enstemmigt en resolution, hvori det hedder, at man forstår baggrunden for, at så mange socialdemokratiske arbejdere har deltaget i protesten mod dette indgreb, men advarer mod kommunisternes udnyttelse af situationen. Årsmødet udtaler fortsat tillid til regeringen og folketingsgruppen, idet man med tilfredshed konstaterer, at regeringen har bebudet omgående fremsættelse af lovforslag om priser og avancer. Man udtaler ønsket om, at folkepensioneringsproblemet må blive løst i dette folketingsår, og at det må lykkes at gennemføre en retfærdig skattelovgivning.

16. – Sømændene vedtager på en generalforsamling med 711 stemmer mod 170 at fortsætte strejken, til aspirantspørgsmålet har fundet sin løsning, og bagerne på Københavns Rugbrødsfabriker går i strejke, men iøvrigt er arbejdet genoptaget overalt. En resolution fra et nyt tillidsmandsmøde i København gentager kravet om, at priserne holdes fast, og at der omgående rejses lønkrav på arbejdspladserne.

17. – Handelsminister Lis Groes fremsætter forslag til lov om indseende med priser og forslag om ændring i monopoltilsynsloven. Ved det første forslag indføres avancestop for alle virksomheder indenfor handel, industri og håndværk indtil 1. april 1957, ved det andet bestemmes, at ingen virksomhed, der omfattes af monopoltilsynsloven, kan forhøje priserne uden forud indhentet tilladelse, og at monopoltilsynet kan bestemme, at en branche som helhed selv skal bære de efter den 1. marts 1956 indtrufne lønforhøjelser.

Finansminister Kampmann fremsætter forslag om en særlig udbytteskat for skatteåret 1956–57 af aktieselskaber m.m. Provenuet anslås til 15 mill. kr.

18. – Tholstrup (rf.) fremsætter forslag om ophævelse af omsætningsafgiften af tekstilvarer med øjeblikkelig virkning.

Folketinget foretager 1. behandling af regeringens forslag om avance- og prisstop, der møder stærk modstand hos ordførerne for v. k.f., r.v. og rf. Debatten slutter med en livlig ordveksling mellem statsministeren og Thorkil Kristensen (v.), der spørger, om regeringen også ville have fremsat forslagene, hvis det var arbejdsgiverne og ikke arbejderne, der havde forkastet mæglingsforslaget. Statsministeren besvarer spørgsmålet bekræftende. En dagsorden af Aksel Larsen (k.), der opfordrer regeringen til at søge tøjskatten ophævet, forkastes med 82 stemmer mod 6 (k.), medens 62 (v., k.f. og rf.) undlader at stemme.

Ordførerne for v., k.f. og rf. går også imod forslaget om en særlig udbytteskat, medens Bertel Dahlgaard på de radikales vegne anker over, at forslaget ikke er ledsaget af tilstrækkelige oplysninger. Han foreslår forslaget henvist til udvalget om skattereformen, hvilket sker.

19. – Et kommunique fra det nordiske udenrigsministermøde i København den 18. og 19. april meddeler, at mødet besluttede, at der i den nærmeste fremtid skal nedsættes et nordisk samarbejdsudvalg til at undersøge mulighederne for et øget nordisk samarbejde om atomforskningen og atomenergiens fredelige anvendelse. Hvert af de fem lande vil deltage i udvalget med et regeringsmedlem og repræsentanter for den lovgivende forsamling. Iøvrigt drøftede udenrigsministrene bl.a. den arabisk-israelske konflikt og gav udtryk for, at det må være en livsvigtig opgave for FN at enes om forstaltninger, som kan bidrage til at fjerne truslen mod freden i Det mellemste Østen og dermed sikre Israels selvstændighed.

I forbindelse med udenrigsministermødet afholdtes et møde mellem ministrene og Nordisk Råds præsidium, hvor man drøftede rådets rekommandationer og traf aftale om sagernes videre behandling.

Den faste Voldgiftsret erklærer den fortsatte sømandsstrejke ulovlig og idømmer Sømændenes Forbund en bod på ¼ mill. kr., arbejdet erklæres frit, og forbundet forpligtes til på begæring at anvise sømænd til bemanding af skibene.

Forhandlingerne i udvalget om aspirantordningen i handelsflåden slutter uden resultat. Det oplyses, at 74 skibe tilhørende medlemmer af Dansk Dampskibsrederiforening er strejkeramt.

20. – En ekstraordinær generalforsamling i Sømændenes Forbund vedtager med overvældende flertal at fortsætte den ulovlige strejke.

Den faste Voldgiftsret idømmer hver af de københavnske rugbrødsbagere en bod på 20 kr. for hver dag, han har deltaget i den ulovlige strejke.

21. – Forligsmandens mæglingsforslag for landbruget, gartnerierne, planteskolerne, skovbruget og mejerierne, der er anbefalet af parternes forhandlingsudvalg, offentliggøres. Det indeholder en tilføjelse om, at regeringen, for så vidt de med mæglingsforslaget forbundne merudgifter bringer landbruget i vanskeligheder, som medfører en nedgang i eksporten, vil være villig til at optage forhandlinger med landbrugets hovedorganisationer med det formål at søge veje til afhjælpning af vanskelighederne. Om mæglingsforslagets indhold iøvrigt henvises til Ø.&P., 1. hefte, 1956, side 67. Formanden for Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger, godsejer A.U. Juhl, udtaler, at mæglingsforslaget betyder en lønforhøjelse på 600 kr. årlig pr. arbejder, og at mange landmænd ikke kan skaffe pengene; men landbrugets arbejdsgivere måtte forhandle på baggrund af kommunistforskrækkelse og generalstrejketrusel.

De samvirkende Fagforbunds forretningsudvalg advarer mod ulovlige strejker. Det hedder i opråbet, at man ønsker strejkeretten bevaret, men at man må finde frem til regler, der sikrer, at en lovlig strejke i alt væsentligt kun rammer de arbejdsgivere, den direkte tager sigte på. Opråbet går ind for, at ytringsfriheden under konfliktsituationer opretholdes gennem forstandige aftaler mellem parterne.

Indenrigsminister Carl Petersen flyver til Bornholm for at orientere sig om virkningen af den afbrudte skibsfartforbindelse. Amtsrådet henstiller, at regeringen snarest muligt træffer foranstaltninger, der sikrer Bornholms trafikbehov.

En række skibe bryder den ulovlige strejke og afsejler fra København.

23. – Den socialdemokratiske gruppe i Københavns borgerrepræsentation udpeger borgmester S. Munk til H. P. Sørensens afløser som overborgmester fra 1. juni, og i stedet for Munk udpeges Urban Hansen til borgmester for magistratens 3. afdeling.

24. – Folketinget vedtager ved 3. behandling forslaget om ændringer i straffeloven (løsladelse på prøve) med 114 stemmer mod 3 (de konservative Gottschalck-Hansen og Baagø-Hansen og den radikale Rager), medens 3 (de to grønlændere og Jensen-Broby (v.)) undlader at stemme. Desuden færdigbehandles forslaget om foranstaltninger vedrørende blinde og stærkt svagsynede, der vedtages enstemmigt.

Den faste Voldgiftsret idømmer de strejkende rugbrødsbagere en ny bod på 200 kr. pr. mand og Bageri- og Konditoriarbejdernes Forbunds københavnsafdeling en bod på 5000 kr.

Det meddeles, at SAS den 9. maj indleder regelmæssig trafik mellem Skandinavien og Sovjetunionen.

25. – I København indledes forhandlinger om en ny dansk-russisk handelsaftale.

Folketinget foretager 1. behandling af retsforbundets forslag om ophævelse af omsætningsafgiften på tekstilvarer.

Finansminister Kampmann oplyser, at han vil fremsætte forslag om en omlægning af spiritusafgifterne, hvorved pristallet kan ventes reduceret med ca. 1½ point. Den omstændighed, at bestemmelserne om beregning af et særpristal til brug ved lønregulering udløb den 31. marts, vil derfor ikke få indflydelse på dyrtidstillægget til arbejdere og tjenestemænd.

Venstre og det konservative folkeparti fremsætter i folketingsudvalget om folkepensionen forslag om, at alle skal have adgang til ved egne bidrag at sikre sig en konjunkturfast (pristalsreguleret) pension på 2500 kr. med udbetaling fra det fyldte 70. år.

Dansk Slagteriarbejderforbund varsler strejke fra 5. maj, men kun overfor en del af slagterierne i Andels- og Privatslagteriernes Arbejdsgiverforening. Forbundet begrunder denne fremgangsmåde med hensynet til eksporten og ønsket om at undgå indgreb i konflikten fra lovgivningsmagtens side.

26. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag om ekspropriation af arealer m.v. til brug ved forsøgsvirksomhed i forbindelse med den fredelige udnyttelse af atomenergien. Den umiddelbare anledning til forslaget er, at det har vist sig umuligt ved frivillig aftale at erhverve alle de nødvendige arealer til det planlagte forsøgsanlæg ved Risø.

Forsvarsminister Rasmus Hansen fremsætter forslag om, at loven om bemyndigelse til at opretholde en dansk styrke i udlandet forlænges endnu et år til 15. maj 1957.

Ved en urafstemning i Sømændenes Forbund har 1186 stemt for at genoptage arbejdet, medens 1003 ønskede at fortsætte den ulovlige strejke. Strejkeudvalget erklærer på forbundets vegne, at arbejdet vil blive genoptaget, men at man ikke vil opgive kampen for en løsning af aspirantspørgsmålet.

28. – Forhandlingerne mellem finansministeren og statstjenestemændenes organisationer om lønninger i indeværende og næste finansår afsluttes. Centralorganisation I (»sølvsnorene«) og Danmarks Lærerforening accepterer ministerens tilbud, medens Centralorganisation II (»guldsnorene«) og Danske Statstjenestemænds Samråd ikke kan tiltræde forslaget.

Den faste Voldgiftsret idømmer Sømændenes Forbund en ny bod på 750.000 kr. for fortsættelsen af strejken, efter at retten havde pålagt sømændene at genoptage arbejdet.

En ekstraordinær generalforsamling i Bagernes Fagforening i København pålægger de strejkende rugbrødsbagere omgående at gå i arbejde.

30. – Detailpristallet for april viser en stigning på 4 points til 414 (juli 1914 = 100).

Maj 1956

1. – Formanden for De samvirkende Fagforbund, Ejler Jensen, udtaler, at man vil finde frem til strejkeregler, der sikrer, at en lovlig strejke i alt væsentligt kun rammer de arbejdsgivere, den sigter imod. Dette kan ske ved, at afgrænsningen af strejkeområderne henlægges til en kompetent forsamling.

2. – Under 1. behandling af forslaget om forlængelse af bemyndigelsen til at holde en dansk styrke i udlandet oplyser forsvarsminister Rasmus Hansen, at den tyske forbundsregering stiller kaserner m.v. vederlagsfrit til rådighed og herudover har ydet et kontant bidrag til det danske kommando, der for året indtil 5. maj 1955 udgjorde ca. 10 mill. kr. og i tiden siden 5. maj 1955 har udgjort 7.8 mill. kr. Om bidragets størrelse i det kommende år forhandles der i øjeblikket med forbundsregeringen.

Mæglingsforslaget for landbruget, mejerierne, gartnerierne, planteskolerne og skovbruget vedtages af begge parter. Af arbejdsgiverne afgives ja-stemmer svarende til 140.7 mill. kr. arbejdsløn, medens nej-stemmerne repræsenterer 111.5 mill. kr. Af ialt 35.954 stemmeberettigede arbejdere afgives 26.967 stemmer, deraf 23.276 ja-stemmer og 3.691 nej-stemmer.

På begæring af forligsmanden udsættes de varslede strejker overfor 18 slagterivirksomheder en uge til den 12. maj.

3. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag om midlertidigt løntillæg til statens tjenestemænd; den samlede merudgift anslås til ca. 51 mill. kr. for 1956–57 og ca. 74 mill. kr. for 1957–58.

Boligminister Kjærbøl fremsætter forslag om ændringer i kreditforeningsloven, hvorved bl. a. lånegrænserne for de to husmandskreditforeninger forhøjes.

Folketinget foretager 2. behandling af forslag om foranstaltninger i anledning af svangerskab og det dermed sammenhængende forslag om ændringer i loven om mødrehjælpsinstitutioner. Bestemmelsen, der lovfæster den praktiserede social-medicinske indikation for svangerskabsafbrydelse, vedtages med 108 stemmer mod 42 (flertallet af venstre, en del konservative samt retsforbundet).

4. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag til lov om skattefradrag ved indkomstopgørelsen. Forslaget bestemmer, at fradraget for betalt indkomstskat til staten erstattes med et beregnet skattefradrag svarende til den statsskat, der i de følgende år skal betales af årets indkomst.

Paabøl (v.) fremsætter forslag om ændringer i byggestøtteloven. Formålet er at fremme det private boligbyggeri ved indenfor de i loven fastsatte samlede rådighedsbeløb at overføre midler fra det sociale boligbyggeri til byggeri efter lovens kapitel V.A.

Viggo Starcke fremsætter på retsforbundets vegne forslag om afvikling af indførselstolden i løbet af 5 år, og Tholstrup (rf.) fremsætter forslag til folketingsbeslutning om at henstille til handelsministeren at overføre de på bunden liste opførte varer til friliste.

Ved 2. behandling af forslag til lov om adoption forkastes et ændringsforslag, hvorefter den »svage« adoption bevares ved siden af den »stærke«, med 107 stemmer mod 36 (v. og rf.). Derimod vedtages et ændringsforslag, hvorefter det på begæring kan bestemmes, at barnets arveret efter den virkelige slægt bevares, enstemmigt med 113 stemmer, idet dog 29 (v.) undlader at stemme.

5. – Ved det radikale venstres landsmøde peger Bertel Dahlgaard på, at man i de fleste vesteuropæiske lande tilstræber stabilitet gennem dannelsen af koalitionsregeringer. Når det radikale venstre i de sidste 10 år har afslået at indtræde i de forskellige regeringer, er det ikke udtryk for en principiel indstilling, men skyldes, at der ikke har foreligget den fornødne samstemmighed om et samarbejdsprogram på tilstrækkeligt bredt grundlag.

8. – Folketinget vedtager forslaget om forhøjelse af tilskuddet til sygehusene med 124 stemmer mod 7 (retsforbundet og Thorkil Kristensen (v.)).

Ved 1. behandling af forslaget om skattefradrag ved indkomstopgørelsen giver ordførerne for v. og k.f. udtryk for, at der i deres partier er en vis frygt for, at forslagets gennem-

førelse skal gøre det lettere for skattefradragsrettens principielle modstander at nå deres mål. Samtlige ordførere erklærer sig iøvrigt villige til at drøfte forslaget.

12. – I Rom underskrives en dansk-italiensk handelsaftale, hvorved kontingenterne for varer på bunden liste i Danmark forøges med ca. 5 mill. kr.

13. – På provinsbankernes årsmøde udtaler nationalbankdirektør Svend Nielsen, at det gennem hele efterkrigstiden har været folketingets svaghed, at det var længe om at gribe ind overfor valutakriser, men hurtig til at mildne, når det var begyndt at gå godt igen. Han tilføjer, at han er bange for, at vi igen står overfor en situation, hvor der skal mildnes, før der er reel baggrund for det.

14. – En to-årig dansk-russisk handelsaftale underskrives. Aftalen omfatter russiske leverancer i de to år til ialt ca. 290 mill. kr. og danske leverancer til ca. 270 mill. kr. De russiske eksportkontingenter omfatter bl. a. 120.000 tons kul og koks, 140.000 tons olieprodukter og 170.000 m³ tømmer, medens der i de danske eksportkontingenter indgår 2 fragtskibe à 10.000 tons, 9 køleskibe, 10.000 tons smør, 14.000 tons kød, 2.000 tons ost og 15.000 tons saltet sild (Færøerne).

Økonomi- og arbejdsminister Krag udtaler, at aftalen er blevet af mindre omfang end ønsket fra dansk side; dette gælder især de danske leverancer af landbrugsprodukter, ligesom der på listen over de russiske varer savnes oliekager og soyabønner.

Minister Ernst Christiansen fremsætter forslag til folketingsbeslutning angående Danmarks ratifikation af overenskomsten af 11. april 1955 om Den internationale Finansieringsinstitution. Institutionens formål er at yde lån til oprettelse eller udvidelse af private erhvervsvirksomheder i underudviklede lande.

Folketinget vedtager enstemmigt forslaget om samordning af foranstaltninger for erhvervshæmmede og foretager derefter 1. behandling af retsforbundets forslag om afvikling af tolden og om overførelse af varer fra bunden liste til friliste. Under debatten om det første udtaler ordførerne for v. og r.v., at toldspørgsmålet må løses i forbindelse med gennemførelsen af et nordisk fællesmarked. Under behandlingen af det andet forslag efterlyses en gennemgang af de bundne lister for at finde områder, hvor en friere import kan medføre lavere priser, og handelsministeren oplyser, at ministeriet har materiale parat til vareforsyningsudvalget.

15. – Folketinget vedtager ved 3. behandling enstemmigt forslag til lov om adoption.

16. – Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen svarer på et spørgsmål af Aksel Larsen (k.), at regeringen ikke påtænker noget initiativ til løsning af spørgsmålet om de islandske håndskrifter.

Folketinget vedtager ved 3. behandling forslaget om Danmarks Biblioteksskole med 120 stemmer mod 29 (k.f. og rf.) og forslaget om oprettelse af et Statens Kunstfond og et Eckersberg-Thorvaldsen Fond med 88 stemmer mod 6 (rf.), medens 57 (v. og k.f.) undlader at stemme.

Ved 2. behandling af forslaget om ændringer i bankloven vedtages en række ændringsforslag, hvoraf det vigtigste medfører, at bestemmelsen om variable kassereserver udgår. Den mindste aktiekapital, der kræves ved stiftelse af en bank, som var foreslået forhøjet fra 300.000 kr. til 1 mill. kr., fastsættes til 600.000 kr., og kravet om mindst 500.000 kr. i egenkapital for allerede bestående banker mod nu 200.000 kr. lempes til 400.000 kr. Desuden undtages filialbestyrere med begrænset dispositionsret fra forbudet mod, at bankdirektører m. fl. har lønnede stillinger i andre foretagender.

17. – Folketinget vedtager ved 3. behandling enstemmigt forslaget om ekspropriation af arealer til brug ved forsøgsvirksomheder i forbindelse med fredelig udnyttelse af atomenergien, medens forslaget om forlængelse af bemyndigelsen til at opretholde en dansk styrke i udlandet vedtages med 115 stemmer mod 24 (r.v., k. og rf.).

Folketinget foretager 2. behandling af forslagene om indseende med priser og ændringer

i monopoltilsynsloven. Et udvalgsflertal – s. og r.v. – foreslår en ny, stærkt svækket affattelse af forslagene, medens v. og k.f. hverken har kunnet tiltræde ministerens eller udvalgsflertallets forslag. Udenfor betænkningen stiller kommunisterne ændringsforslag om en skærpelse af ministerens forslag; disse ændringsforslag forkastes med alle de andre partiers stemmer. Hovedbestemmelsen i det nye forslag om indseende med priser, der vedtages mod venstres, de konservatives og retsforbundets stemmer, medens kommunisterne undlader at stemme, går ud på, at monopoltilsynet efter anmodning fra forbruger-, producent- eller handelsorganisationer skal foretage undersøgelse af pris- og avanceforhold på konkrete områder, såfremt tilsynet finder, at der er begrundet formodning om en urimelig prisdannelse. Ved udvalgsflertallets ændringsforslag til monopoltilsynsloven, der vedtages mod venstres, de konservative, kommunisternes og retsforbundets stemmer, forlænges bestemmelsen i § 2, hvorefter der for en række varer og tjenester ikke må foretages prisforhøjelser uden tilsynets godkendelse, for 2 år.

Nationalbankens valutastilling er i tiden 1. april–15. maj forringet med 126 mill. kr., medens der i januar kvartal var en valutafremgang på 110 mill. kr.

18. – Folketinget vedtager ved 3. behandling forslag om indseende med priser med 80 stemmer mod 62 (v. og k.f.), medens 13 (k. og rf.) undlader at stemme, og forslag om ændring i monopoltilsynsloven med 89 stemmer mod 67 (v., k.f. og rf.). Desuden færdigbehandles forslag til beslutning om ratifikation af overenskomsten om Den internationale Finansieringsinstitution (k. undlader at stemme), forslag til lov om sygeplejersker, forslag om ændringer i bankloven, forslag om midlertidigt lontillæg til statens tjenestemænd og forslagene om ændring af lov om avancebegrænsning vedrørende visse leverancer og arbejder og om ændring af lov om tilbagebetaling af fortjeneste ved erhvervsvirksomhed i tysk interesse (se 13/12 1955).

Ved 3. behandling af svangerskabsforslaget og forslaget om ændringer i loven om mødrehjælpsinstitutioner stiller justitsministeren og socialministeren ændringsforslag, der delvis imødekommer henstillinger fra overlæger og specialister om, at den behandlende overlæge skal deltage i de samråd, der tager beslutning om svangerskabsafbrydelse. Ellen Poulsen (v.) stiller på venstres, de konservatives og retsforbundets vegne forslag om, at forhandlingen standses, og at ændringsforslagene underkastes fornyet behandling i udvalget, men dette forslag forkastes med 86 stemmer mod 72 (v., k.f. og rf. ÷ Oluf Pedersen). Under den meget livlige debat, der derefter opstår, erklærer den konservative gruppeformand, Aksel Møller, som stemte for lovforslagene ved 2. behandling og også anser ændringsforslagene for forbedringer, at han og hans meningsfæller må tage deres stilling op til fornyet overvejelse, efter at flertallet har nægtet fornyet udvalgsbehandling. Henry Christensen (v.) tager sammen med de få af sine partifæller, der er tilhængere af lovforslagene, et lignende standpunkt. Ændringsforslagene vedtages med 97-98 stemmer mod 63–65, men formanden udsætter derpå efter henstilling behandlingen af lovforslagene som helhed.

Efter at mødet er genoptaget, foreslår justitsminister Hans Hækkerup, at behandlingen standses, og at lovforslagene henvises til fornyet udvalgsbehandling, hvilket vedtages med alle stemmer mod kommunisternes.

Folketinget vedtager forslag til tillægsbevilling for 1955–1956 med 115 stemmer mod 8 (k.), medens 6 (rf.) undlader at stemme. De samlede drifts- og anlægsudgifter på finanslov og tillægsbevillingslov for 1955–1956 udgør 4201 mill. kr. og indtægterne 4706 mill. kr., således at der fremkommer et overskud på 505 mill. kr. For indeværende finansår var der budgetteret et overskud på 350 mill. kr., men finansminister Kampmann oplyser, at overskuddet, især på grund af lønforhøjelserne, nu må anslås 100 mill. kr. lavere. Selvom en del af valutatabet siden 1. april kan føres tilbage til arbejdskonflikten og således er et engangsfænomen, er valutasituationen, bl.a. p.gr.a. udsigterne for landbrugseksporten, så vanskelig, at overskuddet for 1956–57 snarest må søges bragt op på de budgetterede 350 mill. kr. ved besparelser eller øgede indtægter eller begge dele.

22. – Den danske regering indbyder ministerpræsident Bulganin og første partisekretær Krushchev til at aflægge besøg i Danmark.

En folketingsdelegation med formanden, Gustav Pedersen, i spidsen afrejser til Sovjetunionen efter indbydelse af den øverste Sovjet.

23. – Forsvarsminister Rasmus Hansen, der af helbredsgrunde har ønsket at nedlægge sit embede, afløses af Poul Hansen (Kalundborg), socialdemokratiets politiske ordfører i folketinget.

Ved den fjerde internationale toldkonference under GATT er der kun opnået små resultater for Danmark. Der er sluttet toldaftaler med Canada, Vesttyskland, U.S.A. og Østrig.

En dansk-norsk overenskomst om undgåelse af dobbeltbeskatning vedrørende skatter af arvemidler samt en overenskomst om bistand i skattesager underskrives i København.

Forligsmandens mæglingsforslag i slagterikonflikten vedtages af begge parter, af arbejdsgiverne med 82 stemmer mod 11, af Dansk Slagteriarbejderforbund med 4873 stemmer mod 2859. Hovedpunktet i mæglingsforslaget er en forhøjelse af timelønnen med 16 øre.

24. – Vesttysklands udenrigsminister Heinrich von Brentano ankommer til København på officielt besøg. Han udtaler sin store glæde over, at han som den første tyske udenrigsminister efter krigen kan aflægge besøg i Danmark, idet han heri ser et tegn på, at de dansk-tyske forbindelser trods de triste minder, den tyske besættelse har efterladt hos det danske folk, har udviklet sig til et tillidsfuldt og venskabeligt naboforhold.

Handelsministeriets kommission angående kvalitetsmærkning afslutter sit arbejde. Kommissionen foreslår, at der nedsættes et varedeklarationsnævn bestående af repræsentanter for forbrugernes og erhvervslivets organisationer samt den tekniske forskning.

Finansudvalget bevilger ½ mill. kr. til forsøg, der skal belyse materialevandringen ved Hanstholm, således at tilsandingsproblemet kan ligge belyst, inden der tages endelig stilling til bygning af havnen.

De samvirkende Fagforbunds repræsentantskab opfordrer forretningsudvalget til at arbejde for en revision af septemberforliget, forligsmandsloven og forhandlings- og afstemningsvilkårene og bemyndiger forretningsudvalget til at fremsætte konkrete forslag vedrørende fagbevægelsens indre kompetence. (Herom siger formanden, Ejler Jensen, i sin beretning, at strejkerettens bevarelse forudsætter, at strejkeområderne tilrettelægges og bestemmes i en central kompetent forsamling). I resolutionen hedder det videre, at man beklager lovgivningsmagtens indgreb i arbejdskonflikten, men forstår regeringens situation og erkender, at valget for regeringen stod mellem at gribe ind eller at træde tilbage, og at statsindgreb ville være kommet uanset regeringens stilling. Udtalelsen vedtages med alle stemmer mod 8. – Under diskussionen om beretningen udtaler formanden for Dansk Arbejdsmands Forbund, Chr. Larsen, sin tvivl om, at regeringen handlede rigtigt ved ikke at rette sig efter fagbevægelsens advarsel, idet han mener, at den nye regering, der i så fald var kommet, meget vel kunne være blevet en regering udgået af arbejderbevægelsen.

26. – Det meddeles officielt, at udenrigsminister von Brentano under sit besøg i København i uformelle samtaler med stats- og udenrigsminister H. C. Hansen og minister Ernst Christiansen bl.a. har drøftet spørgsmålet om en dansk-tysk luftfartsoverenskomst og spørgsmålet om erstatning til tidligere koncentrationslejrfanger.

30. – Danmark og 8 andre europæiske lande er med Argentina enedes om en multilateral betalingsoverenskomst.

31. – De socialdemokratiske og radikale repræsentanter i folketingsudvalget om folkepensionen fremsætter et nyt forslag, om hvis enkeltheder de er villige til at forhandle, men hvis principielle linier vil blive fastholdt. Efter forslaget omdøbes aldersrenten til folkepension og forhøjes med 400–600 kr. årlig, men herudover skal alle, der er fyldt 67 år (enlige kvinder 62 år) uanset indkomst have krav på

en mindstepension, der udgør 10 % af gennemsnitsindtægten for forsørgere, hvilket for tiden svarer til ca. 1000 kr.; enlige får dog kun ⅔ af beløbet. Merudgifterne for statskassen er anslået til ca. 200 mill. kr. årlig, og heraf foreslås halvdelen tilvejebragt ved besparelser og halvdelen ved et særligt bidrag på 1 pct. af den statsskattepligtige indkomst. Dette bidrag skal også betales af tjenestemændene, som i øvrigt foreslås holdt ude fra folkepensioneringsordningen. Endelig foreslås der nedsat et udvalg til at undersøge spørgsmålet om konjunktursikring af opsparing. Folkepensionen tænkes sat i kraft den 1. april 1957.

Juni 1956

5. – Ved socialdemokratiets grundlovsmøde i fælledparken omtaler stats- og udenrigsminister H. C. Hansen den forbedrede internationale atmosfære og siger, at det vil være forkert at ændre grundtrækkene i den politik, som er ført gennem NATO. Om indenrigspolitikken udtaler han, at der efter valget bør tilstræbes en flertalsregering.

Erik Eriksen (v.) udtaler i sin grundlovstale, at det er blevet en tvangstanke hos de radikale, at socialdemokratiet under alle forhold skal være i regeringen; Ole Bjørn Kraft (k.f.) ønsker en fælles vestlig politik overfor den nye russiske strategi, og Jørgen Jørgensen (Lejre) (r.v.) siger, at det nye folkepensionsforslag er en udstrakt hånd til venstre, idet det bygger på principperne i det forslag, som venstres repræsentant, fhv. minister Elmquist, stillede i folkeforsikringskommissionen.

6. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag om lempelse af beskatningen af merindtægt for skatteåret 1957–58. Forslaget, der træder i stedet for forslaget om skattefradrag ved indkomstopgørelsen (se 4/5), hvorom det har vist sig umuligt at opnå enighed, går ud på, at personer, hvis skattepligtige indkomst for 1957–58 er større end det foregående års indkomst, skal kunne fradrage 30 pct. af stigningen i den skattepligtige indkomst. For at fradrag kan ske, skal merindtægten dog mindst være 200 kr., og når merindtægten er over 10.000 kr., kan der kun fradrages 3000 kr.

Finansministeren fremsætter endvidere forslag om ændringer i en række afgiftslove. For vin foreslås en omlægning af beskatningen fra engrosomsætningsafgift til literafgift, hvilket vil medføre prisforhøjelse for de billige og prisnedsættelse for dyre vine, og spiritusafgiften foreslås nedsat 10 pct. Vægtafgiften af chokolade- og sukkervarer og afgiften af biografbilletter foreslås ligeledes nedsat noget, medens afgiften af parfumer og toiletartikler foreslås forhøjet. Afgiftsændringerne regnes ikke at ville bevirke nogen væsentlig ændring i statskassens indtægter.

Trafikminister Kai Lindberg fremsætter forslag om forhøjelse af avisportoen med ca. 60 pct., eller ca. 10 mill. kr.

7. – Udenrigsministeriet meddeler, at Bulganin og Krushchev har modtaget den danske regerings indbydelse til at aflægge besøg i Danmark. Tidspunktet vil senere blive drøftet.

Det meddeles, at regeringen ved det forestående ministermøde i O. E. E. C. vil indtage det standpunkt, at der ikke skal ændres ved den danske dollarpræmieringsordning i indeværende kalenderår.

Ved 2. behandling af forslaget om ændringer i kreditforeningsloven forhøjes husmandskreditforeningernes lånegrænser til 30.000 kr. for landbrugsejendomme og 22.000 kr. for jordløse ejendomme.

8. – Ved folketingets 2. behandling af afgiftsforslagene begrænses den foreslåede forhøjelse af afgiften af parfumer og toiletartikler fra 25 til 33 ⅓ pct. af detailprisen til 30 pct. Ved den følgende 3. behandling vedtages forslagene om ændring af omsætningsafgiften af chokolade- og sukkervarer og om nedsættelse af afgiften af biografbilletter enstemmigt, medens forslaget om forhøjelse af afgiften af parfumer og toiletartikler vedtages med 98 stemmer mod 13 (k. og rf.) og forslaget om ændring i beskatningen af vin og spiritus med 94 stemmer mod

8 (nogle radikale og retsforbundsmænd), medens 7 (k.) undlader at stemme.

Forslaget om lempelse af beskatningen af merindtægt får ved 1. behandling tilslutning fra samtlige partier, men Thorkil Kristensen (v.) går imod, fordi man ikke er i stand til at udskille indkomstforøgelser, der skyldes større indsats fra den pågældendes side.

Forslaget om forhøjelse af avisportoen møder ved 1. behandling stærk modstand fra ordførerne for v., r.v., k. og rf.

Venstre og de konservative meddeler, at de er villige til at forhandle om en folkepensionsordning på grundlag af det socialdemokratisk-radikale forslag (se 31/5), men stiller en række betingelser for deres medvirken, deriblandt at der gennemføres en frivillig konjunktursikret opsparingsordning, at bidragspligten ikke blot skal omfatte statsskatteyderne, men også de allerfleste kommuneskatteydere, at de nuværende tjenestemænds ansættelsesforhold ikke berøres, men at fremtidige ansættelser sker under hensyn til folkepensionsordningen, og at der forelægges konkrete forslag om besparelser på statens budget. – Det konservative folkeparti udsender en erklæring, der konstaterer, at da et flertal i folketinget ønsker en folkepension i den skitserede form, har partiet nu kun mulighed for at få indflydelse på lovens endelige udformning ved at deltage i forhandlingerne på flertallets grundlag.

9. – En ny handelsaftale mellem Danmark og Tjekoslovakiet for tiden 1. juni 1956–31. maj 1957 omfatter kontingenter til en værdi af ca. 57 mill. d. kr. hver vej. I tilknytning hertil er der truffet foreløbig aftale om samhandelen med visse hovedvarer i årene 1957–58 og 1958–59.

I en tale i Den internationale Presseforening siger stats- og udenrigsminister H. C. Hansen, at der efter alt at dømme er åbnet visse muligheder for en bedring af forholdet mellem Øst og Vest, og at det vestlige sammenhold i NATO har været et afgørende vilkår for dette resultat.

10. – Fhv. statsminister Erik Eriksen erklærer, at venstre ikke vil gå i regeringssamarbejde med socialdemokraterne og de radikale.

12. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag om ændring i lov om forbrugsbegrænsende foranstaltninger af 14. marts 1955. Ændringerne går ud på, at de pågældende forbrugsafgifter (deriblandt i første række afgiften af tekstilvarer) til sin tid skal afvikles med 10 pct. af det oprindelige beløb pr. kvartal, altså over 2½ år, men samtidig ophæves bestemmelsen om, at loven udløber den 31. marts 1957, og det overlades til finansministeren at bestemme, hvornår afviklingen skal begynde.

Folketinget fortsætter 3. behandling (se 18/5) af forslag om foranstaltninger i anledning af svangerskab og forslag om ændring i lov om mødrehjælpsinstitutioner.

Oppositionen forsøger endnu engang at få sagen standset gennem en dagsorden om, at den ikke skal færdigbehandles i indeværende folketingsår, men dagsordenen såvel som mindretallets ændringsforslag forkastes med 92–93 stemmer mod 64, og efter en lang og skarp debat vedtages de to lovforslag med henholdsvis 108 stemmer mod 47 og 106 stemmer mod 48, medens 2 og 4 undlader at stemme.

13. – Finansministeren søger finansudvalget om en bevilling på 17 mill. kr. til atomenergiforsøgsstationen ved Risø.

Folketingets ombudsmand afgiver beretning om forholdene på landbohøjskolen. Han konkluderer i, at der ikke har bestået noget rimeligt forhold mellem de fejl, der har kunnet konstateres, og det indtryk, der er blevet bibragt offentligheden om tilstandene på højskolen, men Wamberg-sagen giver ham anledning til at henstille, at reglerne om erhvervelse af doktorgrader ved højskolen tages op til revision. Han henstiller endvidere, at spørgsmålet om en hensigtsmæssig organisation af højskolen tages op til overvejelse. – Landbrugsminister Smørum udtaler, at ombudsmandens henstillinger vil blive fulgt.

14. – Folketinget færdigbehandler forslagene om ændringer i kreditforeningsloven og om afløsning af ålegårdsretten, der begge vedtages enstemmigt.

Ved 2. behandling af forslaget om lempelse af beskatningen af merindtægt forkastes ven-

stres og de konservatives ændringsforslag om adgang til fradrag af påligncde og betalte, men ikke forfaldne skatter.

Folketingets udvalg om folkepensionen afgiver betænkning, efter at de fire store partiers repræsentanter (÷ Thorkil Kristensen [v.]) er enedes om en ordning på grundlag af det radikal-socialdemokratiske fællesforslag af 31/5. Lovens ikrafttræden udskydes et halvt år til 1. oktober 1957, dog således, at opkrævningen af bidrag begynder allerede den 1. april 1957. Venstres og de konservatives tilslutning er dog betinget af, at der inden 3. behandling foreligger et fuldt udarbejdet lovforslag om konjunktursikret alderdomsopsparing af en sådan karakter, at de to partier kan stemme for det, og at det bliver vedtaget samtidig med folkepensionsforslaget. — De to partiers tilslutning er endvidere betinget af, at der inden 3. behandling gives udvalget en redegørelse for de påtænkte og opnåede besparelser, der delvis skal finansiere merudgifterne ved folkepensionens gennemførelse.

15. – Det meddeles, at der er afsluttet en aftale om forbindelsen mellem Danmarks og USSR's nød- og redningstjeneste under samarbejde ved redning af menneskeliv i Østersøen.

18. – Ifølge »Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning« har økonomi- og arbejdsminister Krag på et møde i Strömstad udtalt, at Danmark ikke som selvstændig handelspolitisk enhed kan opretholde den nuværende levestandard. Hvis planerne om et nordisk fællesmarked ikke kan realiseres i en nær fremtid, må man derfor undersøge mulighederne for samarbejde til andre sider, herunder spørgsmålet om en nærmere kontakt med Tyskland og andre kontinentale lande.

19. – På et møde i Kiel i forbindelse med »Kieler-Woche« taler stats- og udenrigsminister H. C. Hansen om den dansk-tyske samhandel og fremhæver den betydning, det ville have for en nærmere forbindelse mellem de to landes næringsliv, dersom forbundsrepublikken gradvis ville opgive sin stærke landbrugsbeskyttelse.

20. – Folketinget vedtager ved 3. behandling forslaget om lempelse af beskatningen af merindtægt med 150 stemmer mod 1 (Thorkil Kristensen). Desuden færdigbehandles forslag om vurdering af landets faste ejendomme, der vedtages enstemmigt. (Det drejer sig om første afsnit af forslaget om vurdering og beskatning til staten af faste ejendomme (se 19/1)).

Til 2. behandling af forslaget om ændringer i loven om forbrugsbegrænsende foranstaltninger foreslår finansministeren med tilslutning af udvalgets flertal (s. og r.v.), at afviklingsperioden nedsættes til 1½ år, og at beslutning om tidspunktet for afviklingens begyndelse skal træffes af finansministeren med tilslutning af finansudvalget. Fra v. og k.f. foreligger ændringsforslag om, at afviklingen skal tage sin begyndelse den 1. januar 1957 og være tilendebragt den 1. september 1957. Dette forslag får tilslutning fra k. og rf., medens Thorkil Kristensen (v.) erklærer, at han vil stemme imod både flertallets og mindretallets ændringsforslag.

21. – Ved afstemningen om ændringsforslagene til forslaget om ændringer i loven om forbrugsbegrænsende foranstaltninger forkastes venstres og de konservatives forslag vedrørende afviklingen med 82 stemmer (s., r.v. og Thorkil Kristensen) mod 75 (v., k.f., rf. og k.), medens flertallets ændringsforslag vedtages.

Efter en langvarig debat vedtager folketinget ved 2. behandling det ændrede folkepensionsforslag med 125 stemmer mod 1 (Thorkil Kristensen (v.)), medens 15 (k. og rf. samt de konservative Tesdorpf og Fangel) undlader at stemme.

Folketingsudvalget om de radikales forslag om tvungen voldgift i arbejdskonflikter beslutter, at der skal nedsættes en kommission, som skal afgive betænkning inden 1. oktober 1957. Kommissionen skal beskæftige sig med forligsmandsloven, loven om den faste voldgiftsret og septemberforliget, og v., k.f. og r.v. ønsker, at kommissoriet desuden skal omfatte spørgsmålet om tvungen voldgift.

22. – Forslaget om ændringer i loven om forbrugsbegrænsende foranstaltninger vedtages ved 3. behandling med 80 stemmer (s., r.v. og Thorkil Kristensen) mod 59 (v., k.f. og rf.), medens 8 (k.) undlader at stemme.

Folketinget afslutter sine møder inden sommerferien med en langvarig »storpolitisk« debat, der indledes med en redegørelse af stats- og udenrigsminister H.C.Hansen for den uden- og indenrigspolitiske situation.

I folketingets mødeperiode fra 4. oktober 1955 til 22. juni 1956 er der fremsat ialt 140 lovforslag, nemlig 122 regeringsforslag og 18 fremkommet ved privat initiativ. Af de fremsatte lovforslag er 90 (heraf 89 regeringsforslag) endeligt vedtaget, medens 50 ikke er behandlet til ende eller er bortfaldet. Der er endvidere fremsat 16 forslag til folketingsbeslutning, stillet 2 forespørgsler og fremsat 2 redegørelser. Af forslagene til beslutning er 9 vedtaget, 3 forkastet og 4 ikke behandlet til ende.

26. – Danmark og 7 andre europæiske NATO-lande har i forening rettet henvendelse til den vesttyske regering om erstatning til ofrene for nazismen i de pågældende lande.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd og De samvirkende danske Husmandsforeninger anmoder i henhold til lov om indseende med priser monopoltilsynet om at foretage en undersøgelse af pris- og avanceforholdene for en række af de vigtigere varer indenfor grupperne kød, flæsk, æg, fjerkræ, pålægsvarer, kartofler, grøntsager og frugt.

28. – U.S.A. og Danmark slutter tillægsaftale til aftalen af juni 1955 om samarbejde vedrørende fredelig udnyttelse af atomenergi. Herefter kan U.S.A. forsyne Danmark med op til 12 kg fissilt uran 235 af en berigelsesgrad på indtil 20 pct. mod 6 kg efter den hidtidige aftale.

29. – Formanden for Amerikas atomenergikommission, Lewis L. Strauss, meddeler, at den amerikanske regering vil yde et bidrag på 300.000 $ til dækning af en del af udgifterne ved reaktorforsøgsstationen ved Risø.

Under henvisning til den anspændte valutastilling fornyer nationalbanken sin henstilling af 7. juni 1955 til bankerne om ikke at forøge deres udlån og om at anvende en eventuel stigning i kassebeholdningerne til styrkelse af likviditeten eller indkøb af statsobligationer.

30. – I en ny handelsaftale med Finland for tiden 1. juli 1956–30. juni 1957 er der aftalt importkontingenter for danske varer til en værdi af ca. 76 mill. kr., og den samlede danske eksport til Finland anslås til ca. 140 mill. kr., medens der regnes med en finsk eksport til Danmark på ca. 160 mill. kr.